

Sammendrag

Denne masteroppgaven studerer norsk oljeletingsdebatt i møte med oljeutslippene i Mexicogulfen i 2010. Med Bitzers teori om den retoriske situasjonen som utgangspunkt, viser jeg hvordan norsk oljeletingsdebatt ble endret etter ulykken i Mexicogulfen, og hvordan dette påvirket petroleumsindustriens retoriske situasjon i forholdet til dens berørte interessenter. Ved å samle inn et bredt utvalg av medieoppslag fra nett og papiraviser, samt aktørenes egen kommunikasjon, lagde jeg en oversikt over studiens empiriske utvalg, *Oljekalenderen*. Denne gav analysemateriale til en kvalitativ retorisk analyse og identifikasjon av situasjonens *påtrengende problem*, *retoriske publikum* og *retoriske vilkår*. Spørsmålet ”kunne det ha skjedd på norsk sokkel?” beskrives som en overgripende tematikk for medieoppslagene i tiden som fulgte etter ulykken. Dette spørsmålet utløste petroleumsindustriens påtrengende problem, som argumenteres for å utgjøre en trussel for industriens legitimitet og omdømme. Opinionen ble gjennom en anvendelse av kvantitative opinionsdata fra TNS Gallup, beskrevet som det retoriske publikum. Funnene viser at opinionens holdninger og meninger til petroleumsvirksomhet kan deles i to grupper med fokus på ulike verdier – økonomi og verdiskaping på den ene siden og miljø og sosialt ansvar på den andre. Petroleumsindustriens berørte interessenter, miljøbevegelsen og myndighetene, ble analysert som retoriske vilkår og kommunikasjonskontekst. Myndighetenes dobbeltrolle som største aksjeeier i Statoil og regulerer av norsk petroleumsvirksomhet, påvirker både miljøbevegelsens og myndighetens kommunikasjonsstrategier. Oppgaven avdekker aktørens bruk av åtte ulike retoriske topoi, samt at den viser hvordan de anvendte tradisjonelle retoriske virkemidler. Denne studien viser hvordan olje- og gassindustriens kommunikasjon etterstrebet en rettferdiggjøring av sin eksistens ved å argumentere for at ny teknologi og økt sikkerhet kan å oppheve det tilsynelatende motsetningsforholdet mellom miljøhensyn og verdiskaping.

Abstract

This master thesis examines the Norwegian oil exploration debate in the aftermath of the Gulf of Mexico oil spill in 2010. By using Bitzers theory of the rhetorical situation from 1968, this study shows how the Norwegian oil exploration debate changed after the accident in the Gulf of Mexico, and how this affected the petroleum industry's rhetorical situation in relation to its stakeholders. By collecting a wide range of material from newspaper articles both from the web and paper editions, as well as from the participants' own communication, I created an overview of the study's empirical sample, the *Oil calendar*. This made the analytical material for a qualitative rhetorical analysis and identification of *the exigence*, *the audience* and *the constraints*. The question "could it have happened on the Norwegian continental shelf?" is described as an overarching media theme in the days following the accident. This question triggered the petroleum industry's exigence, which is argued to be a threat to the industry's legitimacy and reputation. The audience is analysed as the public opinion. Quantitative public opinion data reveals that attitudes and opinions to the petroleum industry can be divided into two main groups – finance and value creation on the one hand, and environmental and social responsibility on the other. This study analyses the petroleum industry's stakeholders, the environmental movement and the Norwegian authorities, as the constraints and communication context. The authorities dual role as the largest shareholder of Statoil and the regulating body of the Norwegian petroleum industry affects both the environmental movement and the authorities' communication strategies. The thesis reveals the participants' use of eight different rhetorical topoi, and shows how they applied rhetorical persuasive audience appeals. This study argues that the oil and gas industry's communication sought a justification of its existence by keeping focused on new technology and security, to bridge the apparent contradiction between protecting the environment and creating values.

Forord

Det er med stolthet, vemodighet og ikke minst ydmykhet jeg nå avslutter arbeidet med min masteroppgave. Det er mange som fortjener en takk for god og uvurderlig støtte i denne prosessen.

Takksigelse rettes mot veileder Tore Slaatta for inspirerende ord og veiledning, samt tilgang på materiale fra TNS Gallup og Petropol-prosjektet. Takk til Kommunikasjonsforeningen som hadde tro på prosjektet mitt og bevilget meg sitt mastergradsstipend.

Takk til Ida Bergan og Kirsti Brekke for korrekturlesing. Takk til fine medstudenter på skrivestua på IMK som har gjort stedet som skulle føles som mitt andre hjem en periode, til et meget hyggelig sted å være. Silje Tobiassen, Ida Bergan og Jenny Magnusson – dere er spesielle. Takk til gode venner som har holdt ut med en noe ensporet og bekymret utgave av meg. Dere vet hvem dere er.

Benedicte Hoel, min fantastiske lillesøster, du er en vidunderlig inspirasjon. Takk mamma Solgunn Hoel og pappa Geir Arne Hoel for at dere alltid er der for meg, hjelper meg, tror på meg og har gjort meg til den jeg er i dag.

Anders Aamodt, du betyr så uendelig mye.

Oslo, november 2011

Christine Hoel

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	I
Forord	III
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn: oljeletingsdiskusjonen	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Fremgangsmåte og underproblemstillinger	4
1.4 Aktørene	5
1.5 Tidligere forskning	7
1.6 Oppgavens struktur og gjennomføring	8
2. Teori	9
2.1 Retorisk argumentasjon	10
2.1.1 Ethos	11
2.1.2 Logos	12
2.1.3 Pathos	15
2.2 Den retoriske situasjonen	16
2.2.1 Det påtrengende problemet	17
2.2.2 Det retoriske publikum	18
2.2.3 De retoriske vilkårene	20
2.3 Modifisering av den retoriske situasjonen	24
2.4 Kapitteloppsummering	25
3. Metodisk tilnærming	27
3.1 Kvalitativ metode: retorisk tekstanalyse	28
3.1.1 Datainnsamling: utvalg av tekst og kilder	29
3.1.2 Oljekalenderen	30
3.1.3 Aktørvalg og vinkling av analysen	32
3.1.4 Tolkningsvaliditet – og reliabilitet	33
3.2 Kvantitativ metode: analyse av spørreundersøkelse	34
3.2.1 TNS Gallups undersøkelse	35
3.2.2 Om innsamling av dataene	36
3.2.3 Behandling og kategorisering	37
3.2.4 Utvalg og håndtering av data/empiri	37
3.3 Øvrige hensyn	38
3.4 Oppsummering	39
4. Det påtrengende problemet	41
4.1. Petroleumsindustriens interesse	41
4.2 Ulykken i Mexicogulfen som utløsende faktor	43
4.2.1 Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?	43
4.2.2 Sammenligninger	44
4.2.3 Ansvarliggjøring av myndigheter	45
4.2.4 Petroleumsstilsynets respons	47
4.3 Oppsummering av det påtrengende problemet	47
5. Det retoriske publikum	49
5.1 Presentasjon av funn: holdninger til oljesektoren	50
5.1.1 Syn på oljeselskapenes virksomhet og statlig engasjement	50
5.1.2 Tillit til oljeselskapene	51
5.1.3 Holdninger og region	52
5.1.4 Partitilhørighet og holdninger	54

5.2 Presentasjon av funn: meninger om oljesektoren	54
5.2.1 Miljø og sosialt ansvar	55
5.2.2 Økonomi og verdiskapning	56
5.2.3 Forsiktige økonomer	56
5.2.4 Makter ikke ta stilling	57
5.3 Funn og sammenhenger	57
5.3.1 Kunnskap øker tillit til petroleumsindustrien?	57
5.3.2 Nyhetsmediers rolle	58
5.3.3 Statens rolle	59
5.3.4 Geografisk tilknytning til sektoren	60
5.4 Hvordan ser petroleumsindustriens retoriske publikum ut?	60
6. Retoriske vilkår	63
6.1 Miljøbevegelsen	63
6.1.1 Avmektighetstoposet – mektig natur, avmektig petroleumsindustri	64
6.1.2 Konsekvenstoposet - mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri	65
6.1.3 Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumsindustrien	68
6.1.4 Ethos: Miljøbevegelsens talere som offensive, kunnskapsrike og provoserende	69
6.1.5 Logosappeller - Mexicogulfen som subjektivt faktabevis	69
6.1.6 Pathos: Bruk av identifikasjon	71
6.2 Politikere og myndigheter	71
6.2.1 Sysselsettingstoposet	72
6.2.2 Etterpåklokskapstoposet	74
6.2.3 SV og Miljøverndepartementet: Konstruktivt konsekvenstopos	76
6.2.4 En splittet regjering	79
6.2.5 Ethos: troverdighet tuftet på forventninger	80
6.2.6 Logos: fra offensiv sysselsettingstopos til etterpåklokskap – og konstruktivt konsekvenstopos	81
6.2.7 Pathosappeller – skape identifikasjon	83
6.3 Oppsummering	83
7. Petroleumsindustriens håndtering av den retoriske situasjonen	87
7.1 Petroleumsindustriens fremtreden i mediene	87
7.1.1 Sikkerhetstoposet	88
7.1.2 Distanseringstoposet	91
7.1.3 Ringvirkningstoposet: sysselsetting, sameksistens og synergieffekter	94
7.2 Petroleumsindustriens forsøk på modifisering av situasjonen	96
7.2.1 Direkte respons – erkjennelse av ulykkens relevans	96
7.2.2 Valg av taler – OLF som beskytter av merkevaren Statoil	98
7.2.3 Bruk av identifikasjon – engasjementet uteblir	99
7.3 Fornuftsappeller – rettferdiggjøring av eksistens	100
8. Oppsummering og refleksjoner	101
8.1 Påminnelse om risiko – en trussel for omdømme og legitimitet	101
8.2 Publikums forventninger	102
8.3 Interessentenes håndtering – muligheter og begrensninger	103
8.5 Petroleumsindustriens håndtering	105
8.6 Avsluttende refleksjoner	106
Litteraturliste	109
Kildeliste empiri	111
Vedlegg 1: Oljekalender	121
Vedlegg 2: Tabelliste	133

1. Innledning

Den 20. april 2010 skjedde det noe på andre siden av Atlanterhavet som kom til å få konsekvenser for petroleumsvirksomheten også her til lands. Oljeriggen Deepwater Horizon, stasjonert i Mexicogulfen, eksploderte. Elleve mennesker omkom og 17 ble skadet da den British Petroleum¹-eide riggen begynte å brenne. Etter å ha brent i to dager, sank oljeriggen og oljebrønnen Macondo begynte å lekke på 1500 meters dyp (NRK 2010a). Dette var bare begynnelsen på lekkasjene fra oljebrønnen som først lot seg stenge av nærmere tre måneder senere². Oljeutslippene i Mexicogulfen våren og sommeren 2010 gav verden en påminnelse om risikoen forbundet med petroleumsvirksomhet i kystområder. Allerede 23. april, dagen etter Deepwater Horizon sank i havet, stilte Bellona-leder Frederic Hauge spørsmålet som skulle få gjenklang i både i mediene og blant folket i tiden etterpå: *Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?* (Bellona 2010a). Dette er en studie av norsk oljeletingsdebatt i møte med ulykken i Mexicogulfen og hvilke retoriske implikasjoner dette fikk for den norske petroleumsindustrien i forholdet til dens berørte interessenter, representert ved miljøbevegelsen, myndighetene og politikerne.

1.1 Bakgrunn: oljeletingsdiskusjonen

Ulykken i Mexicogulfen inntraff i en fase der regjeringen hadde begynt utredningene rundt eventuell åpning av områdene utenfor Lofoten og Vesterålen for oljeleting. Dermed skjedde ulykken på et tidspunkt som utsatte, og etter all sannsynlighet kompliserte, denne beslutningsprosessen. Petroleumssektoren har en særstilling i det norske samfunnet i dag ved å være delprivatisert med staten som desidert største aksjonær³. I følge Olje- og energidepartementet (OED) utgjorde inntekter fra petroleumssektoren 27 prosent av statens inntekter og 22 prosent av bruttonasjonalproduktet i 2010 (OED 2010i:14). Hele 47 prosent av statens samlede eksport kommer fra petroleumsindustrien (ibid). Med belegg i verdens økende energibehov, erklærte OED nordområdene for en av de viktigste kildene til fossil energi og ”Norges viktigste strategiske satsningsområde de kommende år” (OED 2007). Det erkjennes samtidig at disse områdene er sårbare og at det må sikres en ”(...) sameksistens mellom miljøhensyn, fiskeriinteresser, trygg sjøtransport og petroleumsvirksomhet” (OED

¹ Heretter: BP.

² Det tok 87 dager før oljeutslippene ble stoppet. Utslippene er historiens største hittil (DN 2010g).

³ Statens eierandel i Statoil: 66,7 prosent (Statoil 2010a).

2007). De økonomiske og strukturelle betingelsene for petroleumssektoren i Norge er komplekse og setter betingelser for olje- og gassnæringens kommunikasjon og handlingsrom. Medienes formidling av petroleumsvirksomheten, har en avgjørende betydning for hvordan befolkningen og dermed opinionen oppfatter den. Den tette statlige tilknytningen krever at bransjen må ha støtte i folket for å opprettholde sin legitimitet og lisens til å operere (Metzler i Heath 2001, Ihlen 2007). Legitimitet dreier seg om tilliten omgivelsene, implisitt opinion, miljøbevegelse, myndigheter har til petroleumsindustrien. Debatten rundt spørsmålet om regjeringen skal åpne Nordområdene rundt Lofoten og Vesterålen for oljeleting og konsekvensutredning, er stadig mer aktuell og vil få stor innflytelse på utviklingen av norsk næringsliv i årene som kommer.

Oppgaven tar utgangspunkt i at nyheter som vekker oppmerksomhet i den grad BP-ulykken gjorde, satte et så betydelig preg på medie- og nyhetsbildet at de også forplantet seg videre i samfunnsdebatten. Derfor er det grunn til å anta at ulykken fikk innflytelse på borgernes personlige dagsorden også i Norge. Opinionsklimaet, måten omgivelsene legger til rette for menings- og holdningsdannelse, har etter all sannsynlighet endret seg på bakgrunn av ulykken og debatten denne utløste i norske medier (ibid). Med hensyn til statens tette tilknytning til petroleumsindustrien, og dens behov for lisens til å operere, er et av hovedanliggende til petroleumsindustrien omdømme. Tvilen og den manglende tilliten til petroleumssektoren som kan tenkes å ha oppstått i kjølevannet av denne ulykken, kan helt klart karakteriseres som en omfattende utfordring for petroleumsindustrien. Etter all sannsynlighet gikk bransjen systematisk til verks for å forsøke å rette opp i denne utfordringen. En knapp uke før oljeutslippene ble stoppet, skrev Gudmund Hernes en kommentar i Morgenbladet om BPs håndtering av det største oljeutslippet i amerikansk historie som ”mer et PR-problem enn en naturkatastrofe”. Videre påpekte han: ”Hendelsen må få konsekvenser for både forvaltning, rutiner og beslutninger i Olje-Norge. Vi kan ikke slå oss til ro med ”It can’t happen here” ” (Morgenbladet 2010a). Fossilt brennstoff er en verdifull inntektskilde for den norske stat, og den har vært en viktig sysselsetter for store deler av den norske befolkningen gjennom fire hele tiår. Ulykken fremstod som det verste tenkelige scenarioet for en industri som i utgangspunktet er kjent for å være en av klodens verste forurensere. I en tid der oljeressursene blir stadig knappere og miljøhensyn veier stadig tyngre politisk, ble det duket for konflikt mellom oljebransjen og dens interessenter.

1.2 Problemstilling

I det ulykken i Mexicogulften var et faktum, begynte omgivelsene å stille spørsmål om en lignende katastrofe kunne ha skjedd på norsk sokkel. Dermed oppstod en forventning om respons fra petroleumsindustrien. Med hensyn til den overnevnte utviklingen og oljelekkasjene i Mexicogulften, er det sannsynlig at betingelsene og forutsetningene for oljeletingsdiskusjonen ble påvirket. Dette er en studie av hvilke retoriske utfordringer og muligheter oljeutslippene i Mexicogulften våren 2010 bød på for petroleumsindustrien og dens berørte interessenter i oljeletingsdebatten. Den overordnede problemstillingen er som følger:

Hvordan ble norsk oljeletingsdebatt endret etter ulykken i Mexicogulften og hvordan påvirket dette petroleumsindustriens retoriske situasjon i forholdet til sine berørte interessenter?

For petroleumssektoren, avgjør måten den velger å kommunisere på og hvordan den fremstår mediene, om den får støtte i folket og politisk støtte til å utvide sin virksomhet. Oppgavens struktur og analyse tar utgangspunkt i Lloyd F. Bitzers teori om *den retoriske situasjonen*⁴ ([1968] 1992). Teorien om den retoriske situasjonen er satt sammen av tre sentrale bestanddeler som er avgjørende for denne studiens oppbygning: *Det påtrengende problemet*, *Det retoriske publikum* og *De retoriske vilkårene* (ibid). Bitzers teori benyttes fordi den fungerer som et strukturerende element og har kapasitet til å belyse de situasjonelle og kontekstuelle aspektene som omgav den norske petroleumsindustrien og norsk oljeletingsdebatt etter ulykken i Mexicogulften.

Rett etter ulykken var det stille fra norsk petroleumsindustri. Det kunne se ut som om de prøvde å unngå enhver oppmerksomhet og mulighet for at det skulle trekkes paralleller mellom egen virksomhet og BPs. Dette gav muligheter for en av petroleumssektorens skarpeste kritikere, miljøvernorganisasjonene, å komme på banen. Som illustrert av Frederic Hauges sitat innledningsvis, grep de muligheten denne situasjonen ga dem til å legge vekt på risikoen ved petroleumsvirksomhet. Dermed ble ulykken i Mexicogulften knyttet til norsk oljedebatt og førte til en ny retorisk situasjon for petroleumsindustrien. En miljøkatastrofe av dette omfanget, impliserte en rekke retoriske utfordringer for de involverte partene.

⁴ Originaltittel: *The Rhetorical Situation*.

Hovedintensjonen med studien er å analysere hvordan norsk petroleumsvirksomhet ble omtalt i sammenheng med ulykken i Mexicogulfen, og videre se på hvordan petroleumsvirksomheten og dens berørte interessenter håndterte de retoriske implikasjonene dette medførte. I tillegg er det interessant å se på hvilken betydning denne debatten kan tenkes å ha hatt for opinionsdanning rundt petroleumsvirksomhet.

1.3 Fremgangsmåte og underproblemstillinger

For å lettere kunne besvare problemstillingen, operasjonaliseres den ned i to underproblemstillinger, en myntet på den kvalitative retoriske analysen, og en på anvendelsen av de kvantitative opinionsdataene. Hovedtyngden ligger på den kvalitative analysen med følgende underproblemstilling (U.1):

U.1:

Hvordan benyttet petroleumsvirksomheten og dens berørte interessenter seg av de retoriske mulighetene som bød seg som følge av den nye retoriske situasjonen?

Den kvalitative analysen er en retorisk analyse av miljøbevegelsens, myndigheter og politikeres kommunikasjon slik den fremstår i mediene. Disse blir beskrevet som kontekstuelle retoriske vilkår for petroleumsvirksomhetens retoriske situasjon. Tilslutt analyserer jeg petroleumsvirksomhetens håndtering av den retoriske situasjonen. Retorisk analyse blir dermed anvendt i kartleggingen av *Det påtrengende problemet* (kapittel 4), *Retoriske vilkår* (kapittel 6) og i beskrivelsen av *Petroleumsvirksomhetens håndtering av den retoriske situasjonen* (kapittel 7).

Jeg har variert kildebruken for å få en solid oversikt over oljeletingsdebatten og artiklene der den ble knyttet opp mot ulykken i Mexicogulfen. *Oljekalenderen* er en kronologisk oversikt over avisartikler og medietekster, publisert i tidsrommet fra den dagen Mexico-ulykken inntraff og frem til slutten av oktober samme år (vedlegg 1). Ved hjelp av søk i A-tekst har jeg samlet inn bredt materiale av medietekster hovedsakelig fra norske aviser på nett og papir. I tillegg har jeg sett på informasjon fra aktørenes egne hjemmesider der norsk petroleumsvirksomhet blir nevnt i forbindelse med ulykken i Mexicogulfen. Dermed innebefatter *Oljekalenderen* debattens impliserte aktører slik de fremstod for det avislesende publikum. Ved siden av petroleumsvirksomheten selv, utgjør miljøbevegelsen og myndighetene og politikerne de mest sentrale premissgiverne i denne debatten. En retorisk analyse av

aktørenes uttalelser slik de fremstår i mediene, analyserer argumentasjonsmønstre, og dermed det som fremstår som deres kommunikasjonsstrategier.

For å belyse hvordan aktørenes kommunikasjon kan tenkes å ha innvirket på petroleumsindustriens legitimitet og tillit i befolkningen, er det interessant å vite hvilke aspekter ved petroleumsvirksomhet som er med på å danne mening i opinionen. Oppgavens kvantitative tilnærming og studiens andre underproblemstilling (U.2):

U.2:

Hvilke aspekter er med på å forme opinionens holdninger til norsk petroleumsvirksomhet og oljeletingsdebatten?

I kapittel 5 *Det retoriske publikum*, anvender jeg en kvantitativ opinionsundersøkelse som tok sikte på å belyse sammenhenger og strukturer i opinionens interesser, kunnskap og holdninger til norsk petroleumssektor. Opinionsundersøkelsen ble gjennomført av TNS Gallup i 2004 i forbindelse med Petropol-prosjektet, ledet av Tore Slaatta ved Institutt for medier og kommunikasjon (IMK), Universitetet i Oslo (UiO). Materialet jeg har fått tilgang til er ikke tideligere publisert, derfor refererer jeg til to interne dokumenter (Berstad 2004, Internt dokument 2004). Materialet er en kvantitativ analyse av hvilke sosialdemografiske variabler som ligger til grunn for meningsdannelse rundt olje- og gassindustrien⁵. Den kvantitative analysen skal vise kompleksiteten i opinionen ved å se nærmere på hvilke faktorer som er med på å danne mening i forbindelse med de viktige og kontroversielle spørsmålene som omgir oljeletingsdebatten.

1.4 Aktørene

I den retoriske situasjonen spiller kartleggingen av de involverte aktørene en sentral rolle. Nedenfor beskriver jeg kort de mest fremtredende aktørene og hvordan de forholder seg til oljeletingsdebatten. Petroleumsindustrien er denne analysens subjekt og hovedanalyseobjekt. En beskrivelse av petroleumsindustriens retoriske problem – publikum og vilkår, benyttes for å belyse og kontekstualisere norsk oljeletingsdebatt i forbindelse med ulykken i Mexicogulfen.

⁵ Med tanke på at opinionsundersøkelsen ble gjennomført i 2004, og ulykken skjedde i 2010, kan jeg ikke peke på faktiske sammenhenger, men bruke denne undersøkelsen som en fremstilling av opinionens dynamikker og strukturer i forhold til petroleumsvirksomhet.

Petroleumsindustrien

Oljeindustriens Landsforening (OLF) og Statoil er i denne analysen valgt som representanter for petroleumsindustrien, fordi de fremstår som de største og mest synlige bransjeaktørene. OLF er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon som har ansvar for å ivareta petroleumsindustriens interesser, spesielt med hensyn til utforskning og produksjon av olje og gass på norsk sokkel (OLF 2011a). En av OLFs hovedoppgaver beskrives som å sørge for tilgang til letearealer for petroleumsindustrien. De jobber aktivt med konsesjonspolitikk for å sikre at tilgang og utvinning av olje og gass ikke stagnerer. OLF refererer til fall i oljeproduksjon de senere år, og forventet fall i årene som kommer, når de argumenterer for å øke tilgangen på nye områder for å dempe fall i tilgangen på olje og påfølgende reduserte inntekter (OLF 2011b). Norges største petroleumsoperatør, Statoil, har stort fokus på Nordområdene og beskriver Lofoten og Vesterålen som de mest lovende områdene på norsk sokkel. De jobber aktivt for å få åpnet disse områdene for oljeleting. Oppfølging av regjeringens behandling og bearbeidelse av en ny forvaltningsplan refereres til som en prioritert oppgave i Statoil (Statoil 2010c). Statoil påpeker på nettsidene sine at ”samtidig som disse områdene byr på store muligheter for vår næring, stiller de også strenge krav” (Statoil 2010c). OLF og Statoils interesser fremstår som sammenfallende i forhold til at de begge ønsker å opprettholde og utvide norsk olje- og gassproduksjon i nordområdene. I analysen benyttes derfor disse betydelige aktørene som representanter for norsk petroleumsindustri.

Myndighetene og politikere

Med støtte i regjeringen, er det OED som avgjør hvilke områder som skal åpnes for oljeleting - og utvinning. I tidsrommet denne studien behandler, var Terje Riis-Johansen olje- og energiminister og Erik Solheim var miljøvernminister. På norsk kontinentalsokkel har Stortinget åpnet for petroleumsaktivitet i store deler av Nordsjøen og Norskehavet, samt den sørlige delen av Barentshavet (OLF 2010i). På OEDs hjemmesider uttrykkes myndighetenes målsetning for nordområdene:

”Myndighetene anser nordområdene som Norges viktigste strategiske satsningsområde i de kommende år. Regjeringens målsetning er å styrke Norges suverenitet og sikre bærekraftig forvaltning av de rike fiske- og petroleumsressursene i disse områdene. Dette skal skje gjennom beskyttelse av miljøet, bosetting og industriutvikling i nordområdene – i samarbeid med Russland og andre partnere” (OED 2007).

Miljøbevegelsen

Bellona, med Frederic Hauge i spissen, har vært, og er aktive i oljeletingsdiskusjonen. I forhold til områdene Lofoten, Vesterålen og Senja, melder Bellona på egne hjemmesider at en ”åpning vil true naturverdiene og fiskeriressursene, høyne risikoen for ulykker og oljesøl og øke Norges klimagassutslipp” (Bellona 2010a). De mener at oljevirkosomhet utenfor disse områdene utgjør trusler mot natur- og fiskeriressurser som sjøfugl, fisk, sjøpattedyr og korallrev. Blant hovedårsakene til at Bellona mener at oljevirkosomhet utenfor de overnevnte områdene er spesielt kritisk, er den korte avstanden til land og at eventuell oljevirkosomhet kommer til å foregå i det som i dag er viktige gyteområder for fisk i et av verdens rikeste havområder (Bellona 2009). På samme måte som Bellona, er Norges Naturvernforbund motstander av utvidet oljevirkosomhet i nordområdene og er også for en nedtrapping av oljevirkosomhet generelt. De ønsker at det skal bli flere petroleumsfrie havområder samt å beskytte områder som Lofoten, Vesterålen og Senja. Vern av fiskeri og sårbare naturressurser er hovedfokuset også til Naturvernforbundet (Naturvernforbundet 2010a). På egne hjemmesider viser Naturvernforbundet både til Statens Forurensningstilsyn og Kystverkets uttrykte bekymringer over et stabilt høyt antall ulykker på norsk sokkel. Naturvernforbundet ønsker at Norge i fremtiden skal opprettholde sin status som energistormakt, men i motsetning til i dag, mener de at Norge skal hevde seg innenfor fornybar energi. Forbundet gir også uttrykk for at en utredning i forkant av beslutning for eller mot utvidet oljeleting ikke bør ligge på OED da de er *oljenæringens eget sektordepartement* (Naturvernforbundet 2010b).

I oppgaven benyttes betegnelsen *oljeopposisjon* om den sammensatte gruppen samfunnsaktører som uttrykker sin skepsis til petroleumsvirkosomhet. Oljeopposisjonen er ingen bestandig gruppe, men kjennetegnes ved et tydelig kritisk blick på petroleumsindustrien og derunder myndighetenes tilkobling til industrien.

1.5 Tidligere forskning

Det har tidligere vært gjennomført flere forskningsprosjekter rundt petroleumsindustriens kommunikasjonssituasjon- og betingelser. Mest vesentlig for denne studien er det overnevnte Petropol-prosjektet som ble gjennomført i tidsrommet 2002-2006 ved IMK, UiO. Prosjektet ble ledet av professor Tore Slaatta og resulterte i en rekke masteroppgaver og publikasjoner. En av disse publikasjonene, Øyvind Ihlen's bok *Petroleumsparadisets – Norsk oljeindustriens strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*, har vært til inspirasjon for denne studien (2007). Boken er en analyse av industriens omdømmearbeid og viser hvordan industrien selv

aktivt legger til rette for en virkelighetsoppfatning i tråd med egne interesser i form av *tolkningsrammer* (Ihlen 2007). I tillegg genererte Petropol-studien en rekke opinionsdata samlet inn av TNS-Gallup. Deler av disse dataene er behandlet, men ikke publisert (Berstad 2004, Internt dokument 2004). Disse innebærer sosialdemografiske data opinionens kunnskap, holdninger og interesser for petroleumsvirksomhet. I kapittel fem legger jeg frem deler av disse for å beskrive den retoriske situasjonens retoriske publikum.

1.6 Oppgavens struktur og gjennomføring

Oppgaven innledes med en gjennomgang av det teoretiske utgangspunktet for studien. Bitzers teori om den retoriske situasjonen ligger til grunn for oppgavens struktur og samtlige av analysene ([1968] 1992). I kapittel 3, *Metodisk tilnærming*, redegjøres det for hvilke fremgangsmåter og metoder som benyttes. I de retoriske analysene benyttes argumentasjonsanalyse og teori om retoriske topos for å avdekke argumentasjonsmønstre og retoriske strategier. Teori rundt opinionsdanning ligger til grunn for redegjørelsen for det retoriske publikum. En retorisk situasjon utløses av et *påtrengende problem*.

Petroleumsindustrien påtrengende problem beskrives som koblingene som ble gjort i mediene mellom norsk oljeletingsdebatt og ulykken i Mexicogulfen (kapittel 4). Deretter vil analysen av Gallup-undersøkelsen om folks interesser, kunnskaper og holdninger til norsk petroleumssektor, beskrive *det retoriske publikum* (kapittel 5). *De retoriske vilkårene*, altså omgivelsens påvirkning av petroleumsindustriens retoriske situasjon, beskrives gjennom hvordan miljøbevegelsen og politikere og myndigheter fremstod i mediene (kapittel 6). Samlet utgjør mediediskursen, aktørenes kommunikasjon og opinionen selve opinionsklimaet, altså måten omgivelsene legger til rette for menings – og holdningsdannelse rundt oljeletingsdiskusjonen. *Petroleumsindustriens håndtering av den retoriske situasjonen* blir presentert i kapittel 7. I kapittel 8 legger jeg vekt på å se funnene mine i lys av hverandre. Slik skal studien vise hvilken virkning ulykken i Mexicogulfen fikk på norsk oljeletingsdebatt og på petroleumsindustriens retoriske situasjon.

2. Teori

I dette kapitlet gjør jeg rede for de teoretiske utgangspunktene for analysen. Sentrale begreper innenfor retorikk vil bli gjennomgått, samt begreper innenfor informasjon – og samfunnskontakt og opinionsdannelse. Her skal jeg vise hvordan teorien bak Lloyd F. Bitzers artikkel om *den retoriske situasjonen* kan benyttes både analyseverktøy og strukturerende element i analysen av hvordan ulykken i Mexicogulfen påvirket norsk petroleumsindustriens kommunikasjonssituasjon.

Den retoriske situasjonen består i følge Bitzer av tre konstituerende elementer; *det påtrengende problemet, det retoriske publikum og de retoriske vilkår* (Bitzer [1968] 1992). I forbindelse med gjennomgang av disse tre elementene, vil teori rundt organisasjoners legitimitet, opinionsdannelse og interesser bli behandlet. Slik skal teorigrunnlaget fungere som et verktøy for å se nærmere på medietekst og kontekst i forbindelse med debatten som oppstod i mediene etter ulykken i Mexicogulfen. For å bedre analysere sentrale argumenter som benyttes av de ulike aktørene i oljeletingsdebatten, tar jeg i bruk retorisk argumentasjonsanalyse (Jørgensen og Onsberg 2006, Kjeldsen 2006). I analysen av det retoriske publikum, anvendes teori rundt opinionsdannelse⁶. Robert L. Heath forklarer hvordan retorikk fungerer som et verktøy for måten organisasjoner kan håndtere omgivelsene, blant annet i situasjoner som krever en strategisk respons, akkurat som det påtrengende problemet gjør:

“Rhetoric is the rationale for explaining how people and organizations strategically manage their relationships through words, interests, opinions and action. It seeks to explain the dynamics among many factors: a situation that allows or requires a strategic response, a problem that arises from that situation, one or more audiences, messages, message sources, images or opinion environment surrounding each statement. This opinion environment influences which facts and arguments are relevant. It constraints what can be said and how it can be phrased” (Heath i Toth og Heath 1992:25).

Av sitatet kommer det frem at situasjonelle og kontekstuelle aspekter som omgir en organisasjons kommunikasjonssituasjon, spiller en avgjørende rolle i forholdet til dens relasjoner. Det krever bevissthet rundt håndtering av språk, interesser, ytringer og handlinger (ibid). Ved å ta i bruk Bitzers teori om den retoriske situasjonen, vil jeg se på hvordan både miljøbevegelse, myndigheter og ikke minst opinionen kan tenkes å ha spilt en viktig rolle for petroleumsindustriens kommunikasjon. For at selskaper som Statoil og organisasjoner som OLF skal kunne eksistere i et samfunn, må de kommunisere med samfunnet. Denne

⁶ Dette benyttes som grunnlag i redegjørelsen av TNS Gallups undersøkelse om opinionens interesser, kunnskap og holdninger til norsk petroleumssektor (Berstad 2004, Internt dokument 2004).

kommunikasjonen går under samlebetegnelsen *Public Relations*, eller PR. Det kan være for å tiltrekke seg kjøpere, promotere investeringer, få statlig støtte, gi et positivt inntrykk, øke antall medlemmer, eller kommunisere med andre organisasjoner slik at de kan fortsette å eksistere og tjene penger (Heath i Heath (red.) 2001, Heath i Toth og Heath 1992, Ihlen og Robstad 2007:11). Robert L. Heath beskriver PR som en vital politisk, sosial og økonomisk kraft (Heath i Toth og Heath 1992:17).

2.1 Retorisk argumentasjon

Retorikken har siden Aristoteles tid og antikkens Hellas blitt beskrevet som evnen til å overbevise eller overtale (Andersen 2004, Kjeldsen 2006). Jens E. Kjeldsen beskriver retorikk som "(...) hensiktsbestemt og virkningsfull kommunikasjon" (2006:25). Dette impliserer også at retorikk er mer en språk og tale, avhengig av hvilket perspektiv som anlegges. Kjeldsen peker det situasjonelle, funksjonelle og normative synet på kommunikasjon (2006). Et klassisk perspektiv på retorikk, drøftes av Øyvind Andersen der retorikkens opprinnelige funksjon beskrives som "allmenn stilistikk og argumentasjonslære" (2004:21). Dette innebærer en bevisst håndtering og bruk av språket for å nå bestemte hensikter. Helt siden antikken har det vært fokus på talerens (*retorens*) troverdighet (*ethos*), publikums fornuft (*logos*) og ikke minst publikums følelser (*pathos*). Disse tre apellformene, benyttes for å overbevise tilhørerne og bidrar til effektiv kommunikasjon (Andersen 2004, Ihlen og Robstad 2007, Kjeldsen 2006). Fra et retorisk perspektiv, kan ytringer fra interessentene i oljeletingsdiskusjonen vurderes som "pragmatiske og funksjonelle forsøk på tilpasse seg omgivelsene og endre virkeligheten" (Kjeldsen 2006:79). Av dette forstår jeg at retorikk også er læren om det som ikke blir sagt og at fravær av ytringer også kan tolkes som et budskap. Læren om retorikk har siden antikken blitt betegnet som *rhetorica docens* (Kjeldsen 2006:15). Under går jeg gjennom den praktiske bruken av retorikk; *rhetorica utens*, og i metodekapittelet skal jeg forklare hvordan jeg har gjennomført min retoriske analyse av organisasjonene; *rhetorica studens* (Ihlen og Robstad 2007:143, Kjeldsen 2006:16).

"The practical justification of rhetoric is analogous to that of scientific inquiry: the world presents objects to be known, puzzles to be resolved, complexities to be understood – hence the practical need of scientific inquiry and discourse – hence the practical need for rhetorical investigation and discourse" (Bitzer [1968] 1992:13).

En retorisk argumentasjon blir til ved å anvende de tre apellformene og utnytte situasjonens iboende elementer. Slik kan argumentasjon fungere som en mobilisering av fakta som

foreligger for å oppnå en viss hensikt, akkurat som analyse av argumentasjon vil gi innsikt. Bruk av ethos, logos og pathos skal tjene talerens målsetning. De retoriske appellformene kan overbevise ved å tiltale tilhørernes fornuft og følelser. I antikkens Hellas ble ordet *retor* benyttet om en som talte offentlig til forsamlinger, for eksempel en veltalende som var politisk aktiv (Andersen 2004:11). Begreper som taler, avsender og retor blir brukt i denne oppgaven brukt om de som ønsker å formidle et budskap. I motsetning til den klassiske retorikken da retoren vanligvis var en taler som holdt en appell eller tale til en gruppe mennesker i umiddelbar nærhet, er kommunikasjonssituasjonen i den følgende analysen noe mer kompleks. Med bakgrunn i Aristoteles, forklarer Kjeldsen at når man opplever en taler, opplever man ikke nødvendigvis en person, men en rolle personen inntar i den bestemte talesituasjonen (2006:135). I denne studien benyttes *retoren* om selve selskapet, eller organisasjonen, og de som taler på vegne av den. Jeg velger dermed å ikke skille mellom disse. Publikum er også en mer fragmentert gruppe enn den konkrete lytterskaren taleren stod ovenfor i antikken⁷. Nåtidens kommunikasjon formidles gjennom internett, papir og etermedier, noe som muliggjør avvik mellom tidspunktet budskapet eller talen blir fremført på og tidspunktet budskapet når publikum. Dette er en akseptert tilnærming i den moderne retorikken (Heath (red.) 2001, Ihlen og Robstad 2004, Kjeldsen 2006).

2.1.1 Ethos

Med belegg i Aristoteles, beskriver Andersen ethos som ”talerens karakter, eller av og til personlighet eller vesen” (Andersen 2004:34). Gjennom talen skal retoren styrke sin karakter og fremstå som *intelligent og kunnskapsrik*, gi inntrykk av *god moralsk karakter* og *demonstrere god vilje overfor publikum* (Aristoteles i Ihlen og Robstad 2007:125). En sterk ethos styrker talerens tillit overfor tilhørerne og øker derfor dens innflytelse og evne til å overbevise sitt publikum. Altså blir den som ytrer seg på vegne av en organisasjon eller et selskap, selv en del av budskapet som formidles. Derfor kan talerens ethos bidra til å påvirke hvordan selskapet blir oppfattet, både intendert og ubevisst. Med utgangspunkt i Bromley (1993) forklarer Ihlen og Robstad hvordan ethos og omdømme tangerer hverandre i forhold til organisasjoner:

”Omdømme kan dels forstås som en prosess som foregår i sosiale nettverk der kommunikasjon og innflytelse spiller en sentral rolle, men omdømme kan også forstås som et produkt som består av en viss enighet om holdninger, evalueringer av egenskaper og verdier som knyttes til et tema, en organisasjon eller en sektor” (Bromley 1993 i Ihlen og Robstad 2007:126).

⁷ Utdypes i avsnitt 2.2.2 *Det retoriske publikum*.

Øyvind Ihlen skriver at: ”Det aller mest sentrale ved omdømmeaspektet er at virksomheten oppfattes som legitim” (2007:10). En organisasjons legitimitet er dens rett til å operere og eksistere. I følge Maribeth S. Metzler er opprettholdelsen av en organisasjons legitimitet kjernen i det meste, om ikke all PR (Metzler i Heath (red.) 2001:321). Legitimiteten blir etablert, opprettholdt, utfordret og beskyttet gjennom dialogen mellom organisasjonen og dens berørte interessenter (ibid:322). Metzler mener at en organisasjon alltid vil etterstrebe en rettferdiggjøring av sine handlinger basert på samfunnets lover, normer og verdier. Selv om legitimitet kan baseres på en organisasjons handlinger og ansvarlige kommunikasjon rundt disse, er det ikke bare snakk om organisasjonens fremstøt for å overbevise sine omgivelser. Legitimitet handler også om omgivelsenes tro på at organisasjonen handler på sømmelig vis, altså tillit og dermed organisasjonens ethos. Som jeg nevnte innledningsvis, er petroleumsindustrien en av klodens største forurensere. For å få lisens til å operere, må de rettferdiggjøre sin virksomhet gjennom å overbevise samfunnet rundt om at de positive effektene er større enn effektene av forurensningen. Strategiene olje- og gassindustrien bruker for å tilnærme seg forurensingsproblematikken og hvordan de håndterer legitimitetsutfordringer, utdypes i beskrivelsen av *tolkningsrammer*⁸ (Ihlen 2007).

2.1.2 Logos

Enhver argumentasjon ment til å overbevise, bør ha en viss logisk struktur (Andersen 2004, Ihlen og Robstad 2007, Jørgensen og Onsberg 2006, Kjeldsen 2006). Logos betyr i tillegg til ord og tale, også resonnement (Andersen 2004:34). Logos underbygger de to øvrige appellformene ved å tilføre rasjonell og logisk argumentasjon. Bruk av faktiske saksforhold fungerer som relevante, konkrete bevismidler. Logos appellerer til publikum ved at de oppfatter at det er sannheten som presenteres (Eide 2004:90). I analysen av aktørenes kommunikasjon og argumentasjon, inntas en deduktiv enthymemisk argumentasjonsforståelse. Dette innebærer at ut i fra hva som utelates fra argumentasjonen, finner vi hvilke innforståtheter som eksisterer mellom taler og publikum. For operasjonalisere analysen, har jeg valgt å bruke topos som en måte å kategorisere logosappellene, samt at Toulmins argumentasjonsmodell fungerer som et hjelpemiddel til å avdekke hvordan en argumentasjon er bygget opp.

⁸ Se avsnitt 2.2.3 *De retoriske vilkår*

Topos

For at bruken av de retoriske appellformene skal tjene sin hensikt, kreves det en viss felles forståelse mellom taler og publikum basert på logiske resonnement, normer og verdier. Både Andersen (2004), Eide (2004) og Kjeldsen (2006) beskriver topos⁹ som et felles sted hvor man finner argumenter og argumentasjonsmønstre. For overbevise bør taleren behandle disse innholdskategoriene på en måte som taler fordelaktig for sin sak. Faglitteraturen forklarer topos-begrepet noe varierende med ulike underkategorier, beroende på hvilken retoriker det tas utgangspunkt i (Andersen 2004, Eide 2004, Kjeldsen 2006). Ihlen og Robstad forklarer topos som ”et arsenal eller sted å gå for å finne tema eller argumenter” (2007:116). Jørgensen og Onsberg beskriver læren om topoi som ”(...) en betegnelse for læren at stille relevante spørsmål i en sag og derved finde frem til de synspunkter man vil anlægge i den” (2006:35).

Jeg forstår imidlertid bruk av topos som en bevisst håndtering av allmennaksepterte normer, verdier og sannheter i et samfunn. Her forholder jeg meg til *strukturelle* og *formale topoi* slik de beskrives av Kjeldsen med belegg i Aristoteles (2006:152-9). *Strukturelle topoi* dreier seg om en bevisstgjøring av stedet der argumenter finnes. I følge Aristoteles kan man forholde seg til fem strukturelle topos i forbindelse med en politisk tale: *økonomiske ressurser, krig og fred, forsvaret, eksport og import, samt lovgivningen* (Kjeldsen 2004:152). Disse kategoriene kan utvides i vår moderne tid, men jeg mener disse er tilstrekkelige for å forklare hvordan bruk av strukturelle topos kan utgjøre et argumentasjonsmønster. Et eksempel på dette, er argumentasjon som bygger på forståelsen av at det norske velstandferdssamfunnet i stor grad skyldes utvinning og eksport av olje og gass. Dette er en relativt allmenn oppfatning, der argumentasjonen hjemlet i en felles økonomisk forståelse. Dette betyr ikke at samtlige i opinionen er enige i dette, men at det er en legitim forståelse av et aspekt ved norsk samfunnsøkonomi som kan benyttes som utgangspunkt for en argumentasjon. *Formale topoi* settes i sammenheng med argumentenes form og begrunnelser og har dermed med oppbygning av argumentasjonen og gjøre (ibid). Kjeldsen skisserer tre formale grunntopos: *mulig/ikke mulig, har skjedd/vil skje* og *større/mindre enn* (2006:159). Et eksempel på bruk av formale topos, er når Frederic Hauge argumenterer for ”at siden en oljeulykke har skjedd i Mexicogulfen, kan en oljeulykke også skje her hjemme”. Dette er en sannsynlighet med en inneforstått sammenligning basert på det formale grunntoposet *har skjedd/vil skje* (ibid) .

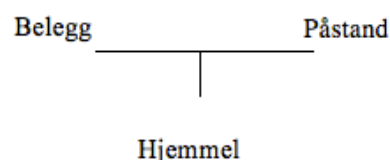
Retorisk deduksjon er mulig gjennom en logisk slutning som *sylogismen*, eller en retorisk slutning, *enthymemet* (Kjeldsen 2006:176). Likheten mellom en syllogisme og et

⁹ Flertall: topoi

enthymem er at de begge består av argumenter basert på to premisser som fører til konklusjonen (Jørgensen og Onsberg 2006:12). De skiller seg fra hverandre ved at en logisk syllogisme baseres på sanne eller falske premisser, mens ethymemet baseres på sannsynligheter (Andersen 2004, Jørgensen og Onsberg 2006, Ihlen og Robstad 2007:128-9, Kjeldsen 2006:176). Enthymemet kan beskrives som en retorisk snarvei, eller forkortet slutning, basert på samforståelse mellom taler og publikum og forutsetter at publikum deler talerens verdier og vurderinger (Andersen 2004:148-151, Ihlen og Robstad 2007:128-9). Enthymemet er et retorisk virkemiddel fordi det får publikum til å se saken i det lyset taleren ønsker, samtidig som det utfordrer og smigrer tilhørerne ved at de føler seg inneforstått med det utelatte premisset (Kjeldsen 2006:174). I tillegg til at analyse av topos og enthymem avdekker retoriske virkemidler i seg selv, kan de avdekke kontekstuelle aspekter. Ved å avdekke ”stedene” argumentene hjemles i, eller ved å finne argumentet som utelates, kan man finne den allmenne oppfatning mellom taler og publikum. En måte å avdekke det underliggende synspunktet i en logisk argumentasjon, er gjennom Toulmins argumentasjonsmodell som jeg skal forklare nedenfor.

Toulmins argumentasjonsmodell

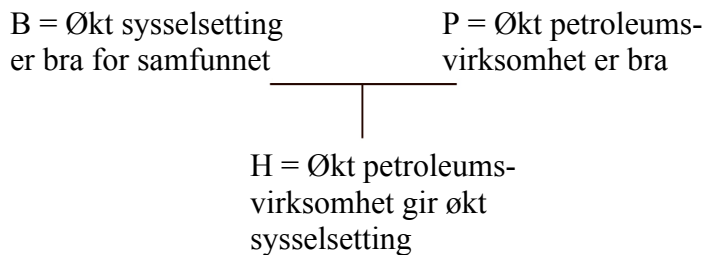
For å kunne trekke ut hvilke slutninger og argumentasjoner aktørene lener seg på når de forsøker å overbevise omgivelsene, tar jeg i bruk Toulmins argumentasjonsmodell fra 1958 slik den fremstår i Jørgensen og Onsberg (2006). Argumentasjonsmodellen er en videreutvikling av syllogismen og enthymemet (Jørgensen og Onsberg 2006:12, Toulmin 1958). Slik kan Toulmins modell være med på å belyse det underliggende synspunktet i en argumentasjon og benyttes derfor i min analyse til å belyse hvilke topos aktørene tar utgangspunkt i for å avdekke argumentasjonens hensikt, altså aktørenes kommunikasjonsstrategier.

Kilde: Jørgensen og Onsberg (2006:13)

Påstanden (P) i denne modellen, er synspunktet som avsenderen søker mottakernes tilslutning til. Denne finner vi ved å stille spørsmål om hva avsender vil at mottaker skal være enig i.

Belegget (B) er grunnlaget som støtter påstanden direkte. Dette grunnlaget skal være lettere å akseptere for mottakeren enn påstanden (P). *Hjemmelen* (H) er det som binder påstand og belegg sammen og er det mest generelle og objektive synspunktet i argumentasjonen (Jørgensen og Onsberg 2006:14-18). Jørgensen og Onsbergs beskrivelse av hjemmel, har dermed likhetstrekk med Kjeldsens forklaring av topos som ”det underliggende allmenne synspunktet” (Kjeldsen 2006:157). Under benyttes Toulmins modell til å eksemplifisere hvordan påstanden ”petroleumsvirksomhet er bra” (P) nettopp krever en inneforståthet for å fungere som et virkemiddel i en overbevisende argumentasjon.

For å få tilslutning til påstanden (P) kreves det en felles enighet mellom taler og publikum for belegget (B) om at ”økt sysselsetting er bra for samfunnet”. Dette understøttes av hjemmelen (H) om at ”økt petroleumsvirksomhet gir økt sysselsetting”. Implisitt i påstanden (P) ligger altså forståelsen av de utelatte premissene (B og H). Slik eksemplifiseres det hvordan retoriske argumenter kan bygge på felles normer og verdier i et samfunn og hvordan Toulmins modell fungerer som analyseverktøy for å avdekke hvilke topoi aktørene argumenterer ut i fra. Toulmins modell har en utvidet versjon med tre valgfrie faktorer: en styrkemarkør, gjendrivelse og ryggdekning som *kan* være tilstede i en argumentasjon, men ikke nødvendigvis. Jeg velger i denne studien å forholde meg til denne elementære modellen for å peke på aktørenes argumentasjonsmønstre (Jørgensen og Onsberg 2006: 24, Kjeldsen 2006:180).

2.1.3 Pathos

Pathos kommer av greske *páthos* og betyr sinnsbevegelse (Eide 2004:106). Hensikten bak en pathosapell er å påvirke publikum emosjonelt og skape engasjement. Kjeldsen forklarer at taleren ikke bare bør ha kjennskap til menneskenes følelser, men også karakteregenskaper og forventningshorisonter (Kjeldsen 2006:306-8). George Campbell [1776] peker i *Philosophy of Rhetoric* på syv aspekter som kan bidra til å vekke følelser hos tilhørerne (Campbell i Kjeldsen 2006:308-10):

- * Sannsynlighet: kan dette komme til å skje meg?
- * Tilsynelatende riktighet: hvor troverdig er dette?
- * Viktighet: hvor mange og hvor hardt vil dette ramme folk (antall, intensitet)?
- * Nærhet i tid: er hendelsen tett på i tid, er effekten kraftigere.
- * Nærhet i rom: hendelser i eget nærmiljø beveger mer enn fjerne hendelser.
- * Nærhet til personer: hovedsakelig det personer, ikke steder, følelsene relateres til.
- * Interesse i konsekvensene: utvidelse av viktighet, får dette konsekvenser for meg?

Kunnskap om publikum er dermed viktig for at taleren skal kunne ta i bruk pathosappeller på en hensiktsmessig måte. Campbells syv punkter forteller at hendelser som skjer i nærmiljøet og med folk med lik sosialdemografisk bakgrunn som en selv, har større følelsesmessig innvirkning, enn hendelser langt unna som rammer fremmede. Campbell mener dermed at følelse av identifikasjon er viktig. Forventninger om sjanger spiller også en rolle. I en formell organisasjonskontekst, er pathos noe underordnet. For eksempel forventes det at myndigheter og offentlige instanser har en mer nøktern pathos-bruk, enn en interesseorganisasjon som har som mål å skape engasjement rundt en sak, eller få flere medlemmer. En overdreven bruk av pathos kan svekke tilliten til taleren og dermed hans eller hennes ethos (Ihlen og Robstad 2007:130).

2.2 Den retoriske situasjonen

Så langt har retorikkens virkemidler, appellformene ethos, logos og pathos blitt beskrevet. Disse fungerer som verktøy til å analysere selve teksten, men sier lite om kontekst. Lloyd F. Bitzer skrev artikkelen om *Den retoriske situasjonen* fordi han mente at den klassiske retorikken ikke hadde et tilstrekkelig begrep eller analyseverktøy for kontekstens betydning for en retorisk ytring. I denne artikkelen forsøker Bitzer å forklare interaksjonen mellom *taler, publikum, subjekt og hendelse* ([1968] 1992:2). Bitzers begrep behandler ikke bare beskrivelsen av kontekst, men en situasjon som krever verbal eller fysisk handling på samme måte som et spørsmål krever et svar, eller som et problem krever en løsning (Bitzer [1968] 1992). Innenfor den klassiske retorikken finnes etablerte begreper som *kairos* og *aptum*. Kairos er det normativt riktige eller passende tidspunktet for en ytring, mens aptum er det kontekstuelle hensiktsmessige med tanke på publikum, situasjon og de øvrige fysiske aspekter (Andersen 2004:22, Eide 2004:29, 84 og Kjeldsen 2006:78-80). Øyvind Andersen beskriver den retoriske situasjonen som et tidspunkt eller en hendelse der det skapes, brukes eller trengs

retorikk (2004:22). ”Kairos rammer ikke en med vitenskap (*episteme*), men med skjønn (*doxa*)” (Andersen 2004:22). Av dette forstår jeg at kairos og aptum beskriver handlingsmuligheter, mens den retoriske situasjonen slik Bitzer presenterer den, krever handling. Bitzer deler den retoriske situasjonen inn i tre konstituerende elementer. Her benytter jeg meg av uttrykkene slik de blir oversatt i Kjeldsen; det påtrengende problemet (*the exigence*), det retoriske publikum (*the audience*) og de retoriske vilkårene (*the constraints*) (Kjeldsen 2006). Bitzers teori fra 1968 har blitt kritisert og modifisert. Min intensjon er å bruke teorien som et rammeverk for å studere hvordan norsk oljeletingsdebatt ble påvirket av Mexico-ulykken og videre se på hvordan dette fikk innvirkning på norsk petroleumsindustri kommunikasjonssituasjon i forholdet til dens berørte interessenter. Jeg supplerer Bitzers teori med Maribeth S. Metzlers artikkel¹⁰ om relevansen av organisasjoners legitimitet i forbindelse med PR, da flere av hennes poenger kan settes i sammenheng med Bitzers (Metzler i Heath 2001).

2.2.1 Det påtrengende problemet

En retorisk situasjon utløses av det påtrengende problemet. Det påtrengende problemet forklares av både Bitzer og Kjeldsen som en ubalanse, en defekt, eller et problem som både utløses og modifiseres ved hjelp av en eller annen form for kommunikasjon ([1968] 1992, 2006). Dette innebærer at dersom problemet ikke kan modifiseres ved hjelp av retoriske virkemidler, er det heller ikke et retorisk (Bitzer [1968] 1992:6, Kjeldsen 2006:80). Det påtrengende problemet krever at man henvender seg til det retoriske publikum, fordi de er det eneste som kan bidra til å løse det (Bitzer [1968] 1992:8).

Det er flere likhetstrekk mellom Bitzers beskrivelse av det påtrengende problemet og det Maribeth S. Metzler kaller *kjerneproblemet* (*root issue*). Kerneproblemet beskrives som avviket mellom de berørte interessentenes forventninger til en organisasjon og den faktiske praksisen. Dersom avviket mellom omgivelsenes forventninger og organisasjonens praksis er store, kan dette sette organisasjonen i en ubeleilig situasjon og utgjøre et *legitimitetsproblem* (Metzler i Heath (red.) 2001:325-7). Som vi skal se i kapittel fire, utgjorde mediernes koblinger mellom ulykken i Mexicogulfen og petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen, petroleumsindustriens påtrengende problem.

¹⁰ Metzler, Maribeth S (2001): *The Centrality of Organizational Legitimacy of Public Relations Practice* i Heath, Robert L (red) (2001): *Handbook of public relations*.

2.2.2 Det retoriske publikum

Innenfor ethvert påtrengende problem finnes minst ett aspekt som fungerer som et organiserende prinsipp – *det retoriske publikum* (Bitzer ([1968] 1992:7). Det spesifiserer hvem man må henvende seg til for å skape endring eller modifisere problemet. ”Et retorisk publikum består utelukkende av de personene som kan påvirkes av avsenderens retorikk, og som kan bidra til forandringen” (Kjeldsen 2006:83). Olje- og gassindustrien avhenger av velvilje fra befolkningen for å ha lisens til å operere (Ihlen 2007, Metzler i Heath 2001). Den tette dynamikken mellom stat og petroleumsindustri gjør at opinionen en viktig rolle. Samtidig gjør myndighetenes makt til å regulere og ta beslutninger på vegne av petroleumsvirksomheten, at heller de ikke er ubetydelige for petroleumsindustriens kommunikasjon¹¹. Kjeldsen forklarer med belegg i Bitzer at det påtrengende problemet kan ligge i selve publikummet (2006:84). Dette sammenfaller med Metzlers premiss om at etablering og opprettholdelse av legitimitet er kjernen av det meste, om ikke alt av selskapets eller organisasjonens kommunikasjon (Metzler i Heath 2001). For å løse det påtrengende problemet må taleren altså etterstrebe et samsvar mellom egne og publikums synspunkter. Hun påpeker at dersom taleren ikke har noen forbindelse med sitt publikum, vil alle kommunikasjonsstrategier mislykkes. I kapittel 5 vil det retoriske publikum beskrives med belegg i en opinionsundersøkelse utført av TNS Gallup om det norske folks interesser, holdninger og kunnskaper rundt den norske petroleumsindustrien¹². Her er redegjøres det for hvilke aspekter ved petroleumsvirksomhet som bidrar til å forme opinionens holdninger til oljeletingsdebatten.

Kjeldsen presenterer en rekke elementer som kan bidra til det retoriske publikums endrede holdninger (2006:85-6). For det første bør de ha vilje og engasjement til å bidra til endring. Om overbevisningen faktisk skjer, kommer an på hvor lydhøre og oppmerksomme publikum er overfor problemet, og om de er *interesserte* i å bidra til å skape den endringen som det påtrengende problemet krever. Dette kan betinges av hvor *personlig* problemet oppleves for den enkelte, og hvilke *opplevde muligheter for å bidra til å konfrontere* det. I tillegg kan grad av *risiko* være avgjørende for enkeltindivider, samt i hvor stor grad de føler *plikt og forventninger* til å løse problemet. *Kunnskap* om situasjonen vil kunne påvirke om publikum imøtegår problemet med sikkerhet, eller vi komme til å nøle i sin respons på talerens appell og bruk av retoriske strategier. Tidsaspektet på det retoriske problemet spiller

¹¹ Utdypes i kapittel 5 *Det retoriske publikum*.

¹² Dette utgjør et noe komplisert forskningsdesign som jeg har valgt på oppfordring fra veileder. Med tilgang til upubliserte data fra TNS Gallup, valgte jeg gjøre dette for å tilføre beskrivelsen av det retoriske publikum en dybde som ikke hadde vært mulig uten. Dette utdypes i kapittel 3.

også inn, da det i følge Kjeldsen er mer sannsynlig at tilhørerne engasjerer seg og lytter til taleren dersom situasjonen *krever umiddelbar handling* (Kjeldsen 2006:85-6).

Opinionsdanning og opinionsklima

Hvordan publikum i form av opinion og samfunnsborgere responderer på de retoriske ytringer som fremmes, avhenger av hvilke *holdninger* og *verdier* det enkelte individet innehar, og i hvilken grad de velger å gi uttrykk for sine *meninger* (Waldahl 2007). Det finnes likhetstrekk mellom det retoriske publikum slik Bitzer og Kjeldsen beskriver det, og opinionens rolle i en demokratisk prosess som oljeletingsspørsmålet. I ethvert demokratisk spørsmål er opinionen vesentlig og det redegjøres derfor for teori rundt opinionsdannelse i forbindelse med det retoriske publikum.

For å kunne forstå og tolke opinionen som folkemeningens sammensetning, er det naturlig å begynne med individet. Måten individet danner seg oppfatninger, holdninger og meninger på, forklarer hvordan opinionen er sammensatt og hvordan den oppfører seg. Fra et sosialpsykologisk perspektiv formulerer Jarol Manheim holdninger som "(...) en predisposisjon til å reagere på en spesiell stimulus på en bestemt måte" (Manheim i Waldahl 1989:73). Videre forklarer Jens E. Kjeldsen forholdet mellom holdning og mening slik: "Vi kan si at en *mening* er en holdnings verbale uttrykk og en handling dens *symbolske uttrykk*" (2006:323-4). *Verdier* på sin side, beskrives som "en mer grunnleggende og allmenn vurdering av foretrukne tilstander og atferdsmønstre" (ibid). Et viktig aspekt ved opinionsdannelse, er hvordan man skal vektlegge forholdet mellom individets kognitive og mentale prosesser på den ene siden, og normative og sosiale prosesser på den andre siden.

"Essensen i opinionsprosessen er den meningsdannelsen som finner sted når borgerne orienterer seg i samfunnet, tar stilling til aktuelle spørsmål, og gir sine standpunkter til kjenne innenfor en sosial kontekst som medvirker i utformingen av opinionen" (Waldahl 2007:10).

Samspillet mellom holdninger og meninger, utkrystalliserer seg i opinionssammenheng i forholdet mellom latent og manifest opinion. Individuelle holdninger har ingen påvirkning på samfunnets opinionsdannende prosesser så lenge de ikke blir ytret. Summen av disse utgjør den *latente opinionen*. Meninger som er synlige for omgivelsene gjennom ord eller handlinger utgjør den *manifeste opinionen* (Waldahl 2007:64). Mens informasjon og kunnskap gir den enkelte belegg for å delta i samfunnsdebatten, kan normative aspekter sette begrensninger for hvilke holdninger man gir til kjenne. Dette betinges av borgernes oppfatning av *opinionsklimaet*.

Opinionsklimaet er sfæren som omgir individet og signaliserer i hvilken grad omgivelsene legger til rette for menings- og holdningsdannelse. Waldahl beskriver opinionsklimaet som et sosialt, fremfor individuelt, fenomen, bestående av både kognitive og normative aspekter (Waldahl 2007:52). Det kognitive aspektet handler om hvordan og i hvilken grad omgivelsene tilgjengeliggjør kunnskap og informasjon. For at noen skal kunne danne seg en mening om noe, må det eksistere et kunnskapsgrunnlag i bunn. I tillegg til individets egne forutsetninger, er tilgang til medier og en åpen samfunnsdebatt eksempler på dette. Det normative aspektet ved opinionsklimaet er også av betydning. Måten individet oppfatter omgivelsenes aksept for ulike holdninger, enten det gjelder i de nærmeste sosiale og familiære kretser, eller på samfunnsnivå kan være utslagsgivende. Opinionsklimaet er avgjørende for hvem som velger å delta i samfunnsdebatten og hvem som velger å holde holdningene sine for seg selv. Måten Grunig og Hunt (1984:145) skiller mellom *latent* og *active publics* kan sees i sammenheng med det Waldahl beskriver som latent og manifest opinion (2007). *Latent publics* forklares som når individer blir stilt overfor en utfordring av samfunnsrelevans, men velger av ulike grunner å ikke imøtegå det. Individer som velger å samle seg i synlige meningsgrupperinger for å diskutere og håndtere samfunnsaspekter, fremstår dermed som en *active public*. Summen av de uttrykte meninger og holdninger i samfunnet utgjør derfor de normative aspektene ved opinionsdannelse.

Denne studien vil ha potensial til å avdekke den manifeste 2004-opinionen gjennom analyse av Gallups undersøkelse¹³. Jeg kommer i denne studien til å forholde meg til opinionen som gruppedynamikk på makronivå for å finne ut hvilke aspekter ved petroleumsvirksomhet som er med på å danne meninger i opinionen. Forståelse av hvordan opinionsdanning foregår, og hvilken rolle opinionsklima spiller, er relevant når undersøkelsen analyseres for å studere holdninger og kunnskaper om norsk petroleumsvirksomhet.

2.2.3 De retoriske vilkårene

De retoriske vilkårene består av de personer, hendelser, holdninger og relasjoner som er en del av situasjonen. Vilkaene påvirker den retoriske situasjonen, enten ved å trigge det påtrengende problemet, eller ha potensial til å bidra til å løse det (Bitzer ([1968] 1992:8, Kjeldsen 2006:86). Bitzer deler inn den retoriske situasjonens rammebetingelser i to grupper retoriske vilkår; de vilkårene avsenderen legger til rette for selv i valg av kommunikasjonsstrategi, og de andre vilkårene bestående av kontekst og omgivelser som

¹³ Utdypes i avsnitt 3.2 *Kvantitativ metode: analyse av spørreundersøkelse*.

utgjør aspekter som avsenderen ikke har kontroll over (ibid). Bitzers retoriske vilkår har betydelige likhetstrekk med hva Kjeldsen med belegg i Aristoteles beskriver som *fagtekniske* – og *ikke-fagtekniske retoriske vilkår* (2006:87). De *fagtekniske vilkårene* er de førstnevnte retoriske vilkårene som taleren selv kan påvirke gjennom sitt vesen og sin troverdighet, rasjonelle resonnement og evne til å engasjere sitt publikum ved bruk av de retoriske appellformene. De øvrige vilkårene, er *de ikke-fagtekniske vilkårene*, som er elementer ved situasjonen taleren ikke kan kontrollere. Dette kan innebære etablerte holdninger, diskusjoner, personer/grupperinger, fakta som foreligger, eller fysiske hindringer gjennom for eksempel mediet budskapet blir formidlet gjennom. De ikke-retoriske vilkårene er kontekstuellet betinget og kan bidra til å komplisere prosessen med å avhjelpe det påtrengende problemet.

De berørte interessentene som ikke-fagtekniske vilkår

Som nevnt over, utgjør de ikke-fagtekniske vilkårene aspekter ved omgivelsene taleren ikke kan styre. De fleste selskaper eller organisasjoner må forholde seg til en rekke aktører i det daglige for å fungere på alle plan. Politikere, opinionen, andre organisasjoner i form av kunder, investorer og øvrige *berørte interessenter* eller *publics*, må tas hensyn til. *Publics* beskrives av PR-litteraturen som gruppene av interessenter som omgir en organisasjon (Fombrum og van Riel 2007, Heath et al 2001, Grunig og Hunt 1984, Leitch og Neilson i Heath (red.) 2001). Som Ihlen og Robstad selv påpeker, har *publics* fellestrekk med det de kaller *berørte interessenter*: ”Berørte interessenter er enkeltmennesker og grupper som mer eller mindre aktivt responderer på det (eller noe av det) som organisasjonen driver med eller står for” (2004:47). Maribeth S. Metzler definerer *publics* rolle som avgjørende for organisasjonens legitimitet: ”Publics evaluate an organization’s legitimacy based on its activities’ relationship to social norms and values” (Metzler i Heath 2001:321). Grunig og Hunt forklarer at ved å avdekke *linkages*, kan organisasjoner avdekke hvem de har felles interesser med og dermed identifisere sine berørte interessenter (1984:140). Aktørene som engasjerte seg i den norske oljeletingsdebatten slik den fremstod etter ulykken i Mexicogulfen, avdekkes som berørte interessenter da de har en felles interesse med petroleumsindustrien gjennom et ønske om å påvirke forvaltningen av norske petroleumsressurser. Dermed utkrystalliserer de berørte interessentene i denne studien seg i stor grad gjennom beskrivelsen av det påtrengende problemet¹⁴.

¹⁴ Se kapittel 4 *Det påtrengende problemet*.

De berørte interessentene kan utgjøre en fordel for organisasjonen så vel som en ulempe, avhengig av hvilke perspektiver og forventninger de berørte interessentene har (Metzler i Heath (red.) 2001). Interessenter er derfor ikke bare de som organisasjonen velger å henvende seg til, det er også de som velger å vende seg mot organisasjonen (Ihlen og Robstad 2007:22). Slik fremstår de berørte interessentene er som noe av det mest komplekse og kompliserte en organisasjon må forholde seg til, samtidig som at forholdet til dem er avgjørende for selskapets eller organisasjonens.

I denne studien benyttes begreper som berørte interessenter, aktører, publikum, omgivelser og tilhørere om gruppene som tangerer petroleumsindustriens interesser i forbindelse med debatten som oppstod i kjølevannet av ulykken i Mexicogulfen.

Medienes innvirkning som ikke-fagtekniske vilkår

Selv om de ikke kan beskrives som berørte interessenter på lik linje med de andre aktørene, utgjør også mediene en del av de ikke-fagtekniske retoriske vilkårene. Mediene kan ved å sette dagsorden, være med på å danne og endre opinionsklimaet (Eide 2001, McCombs 2004, Waldahl 2007). Gjennom utvelgelse og vinkling av sakene, reflekterer mediene hva som er viktigst i samfunnet til enhver tid. Ved å bidra til å definere samfunnets normer og verdier, har mediene makt til å vekke og mobilisere en latent opinion slik at det danner seg manifeste meningsgrupperinger (Grunig og Hunt 1984, McCombs 2004, Waldahl 2007). Det er også naturlig å anta at det skjer en transformasjon av budskapet gjennom mediernes formidling både i struktur og innhold. Sigurd Allern refererer til medieforskeres og sosiologers karakteristikk av journalistikk som en ”sosial konstruksjon av virkeligheten” (Allern 2001:48). utfordringen rundt å forstå og tolke denne virkeligheten adresseres av Martin Eide:

”Det er kort sagt i samspillet mellom aktør og struktur at spørsmål om journalistikk og makt må diskuteres(...). utfordringen er å forstå aktørens handlinger i et vekselspill med institusjonelle og strukturelle forhold, samtidig som at disse forhold må begripes i lys av aktørens handlinger” (Eide i Eide 2001:17).

Selv om denne studien ikke skal ta for seg makt og maktstrukturer eksplisitt, er det viktig å understreke at gjennom vinkling og utvelgelse i nyhetsformidling, fremstår virkeligheten slik journalister og redaktører har valgt å formidle den. Erkjennelsen av disse valgenes relevans må utgjøre et bakteppe når jeg skal tilnærme meg de ulike aktørene i oljeletingsdebatten og i analysen av den retoriske situasjonen som helhet.

En måte å forstå medienes vinkling på, er gjennom teori om *tolkningsrammer*, eller *framing* (Allern 2001, Eide 2001, Ihlen 2007). ”Tolkningsrammer beskriver hvordan en aktør bevisst legger vekt på visse trekk ved det som oppfattes som virkeligheten når vedkommende kommuniserer med omverdenen” (Ihlen 2007:10). Av dette kan man slutte at medienes rolle spiller en sentral rolle for opinionens oppfatning av samfunnsdebatten og dens innhold.

I *Petroleumsparadiset* identifiserer Ihlen fem tolkningsrammer som han mener petroleumsindustrien legger til rette for, nettopp for å opprettholde sin legitimitet og lisens til å operere (2007). Jeg velger å forstå disse tolkningsrammene som *verdigrunnlaget* petroleumsindustrien ønsker at omgivelsene skal forbinde den med. Nedenfor summeres det kort hva disse rammene består i. *Ansvarlighetsrammen*: Petroleumsindustrien ønsker å fremstå som en særdeles viktig og ansvarlig samfunnsaktør som integrerer hensyn til økonomi, miljø og samfunn i sin virksomhet. *Ekspansjonsrammen* underbygger argumentasjonen for at det er nødvendig at norsk petroleumsindustri ekspanderer utenlands der ressursene finnes, fordi tilgangen på norsk sokkel blir mindre. *Bærekraftighetsrammen* viser til at selv om fossil energi ikke er fornybar, ønsker petroleumsindustrien å fremstå som bærekraftig og miljøvennlig. Denne tolkningsrammen tas i bruk når de holder fokus på miljøtiltak som for eksempel å redusere noen av sine utslipp til luft og vann. *Veiskillerammen* representerer en forståelse for at med hensyn til at aktiviteten på norsk sokkel går ned, haster det med tiltak om man skal unngå tap av inntekter og fall i sysselsettingen. Når olje- og gassindustrien argumenterer for at petroleumsvirksomhet ikke representerer noen trussel mot fiskeriet, men at næringene kan eksistere side om side, bruker de *sameksistensrammen* (Ihlen 2007). I tillegg til at disse rammene skaper fordelaktige inntrykk av industrien, fremstår de også som politiske argumenter for olje- og gassindustriens eksistens og eventuelle ekspansjon i blant annet nordområdene.

Når jeg skal nå se på oljeletingsdebatten i lys av ulykken i Mexicogulfen, er det naturlig å være bevisst hvordan det overnevnte verdigrunnlaget underbygges, eller brytes ned, både av industrien selv, og de berørte interessentene. Hendelser som trigger legitimitetsproblemer kan føre til at de medlemmene av opinionen og berørte interessentene som før var usikre i sine standpunkter, organiserer seg og tar stilling. Slik kan de berørte interessentene bidra til bearbeidelse av det retoriske problemet, samtidig som en diskusjon med sterke berørte interessenter involvert, kan tenkes å lede fokus mot bestemte saker og bort fra andre (Ihlen og Robstad 2004:47-50).

2.3 Modifisering av den retoriske situasjonen

For å begrense en trussel mot en organisasjons legitimitet, foreslår Metzler at kjerneproblemet må avdekkes, noe som kan gi svar på hvilke normer og verdier problemet er tuftet på og dermed gi svar på hvilke krav organisasjonen må etterkomme for å besvare omgivelsenes forventninger¹⁵ (Metzler i Heath (red.) 2001:325-7). Som vist overfor, krever en tilnærming til den retoriske situasjonen både kjennskap og kunnskap om situasjonens publikum og retoriske vilkår for å kunne bearbeide og løse det påtrengende problemet.

Maribeth S. Metzler foreslår et rammeverk av fire grunnleggende spørsmål som bør besvares når en organisasjons legitimitet blir satt på prøve. Det første spørsmålet som må stilles, er hva som utgjør *kjerneproblemet (root issue)* (Metzler i Heath (red) 2001:322). Kjerneproblemet har betydelige likhetstrekk med det påtrengende problemet slik det fremstår tidligere i kapitlet. Deretter mener Metzler man må stille spørsmål om hvordan kommunikasjonens *kontekst* påvirker diskusjonen, noe som kan sees i sammenheng med kartleggingen av de retoriske vilkårene (Metzler i Heath (red) 2001). Kommunikasjonens kontekst består i denne studien hovedsakelig av det retoriske publikum, de berørte interessentene og deres retoriske strategier som er sentrale bestanddeler i opinionsklimaet. Det tredje spørsmålet Metzler mener bør belyses, er hvordan *kommunikasjonsstrategier* blir brukt. Hun mener det normative aspektet bør vektlegges, og at det derfor er mer hensiktsmessig med en kvalitativ studie av kommunikasjonsstrategiene fremfor en kvantitativ. For kunne analysere en organisasjons kommunikasjonsstrategier, er det vesentlig å vite hvilket verdigrunnlag de bygges på. Metzler mener at dette kan kartlegges ved å avdekke de tre strategiene *valg av taler, fornuftsappell og bruk av identifikasjon*.

For det første vil *valg av taler* fortelle noe om hva organisasjonen eller de berørte interessentene synes er viktig. Organisasjonens omdømme er et av aspektene som står på spill når organisasjonens legitimitet trues. Hvordan den som taler på vegne av organisasjonen fremstår, bidrar til å styrke eller svekke organisasjonens autoritet. Valg av taler vil si noe om hvilke *normer* og *verdier* organisasjonen ønsker å løfte frem i en slik situasjon. Dermed spiller talerens personlige ethos og troverdighet inn for hvordan organisasjonens verdier oppfattes og dermed sier det noe om hva organisasjonen ønsker å vektlegge for å imøtekomme publikums forventninger.

Bruk av *fornuftsappeller* er det andre aspektet som kan indikere organisasjonens verdigrunnlag. Med utgangspunkt i Toulmins argumentasjonsmodell kan det avdekkes

¹⁵ Utdypes i avsnitt 2.3 *Modifisering av den retoriske situasjonen*.

hvordan organisasjonens argumentasjon appellerer til fornuften og hvor disse argumentasjonene er hjemlet¹⁶ (Jørgensen og Onsberg 2006, Toulmin 1958). Det er ikke nødvendigvis slik at dersom organisasjonen ikke innfrir omgivelsenes forventninger så utløser dette et umiddelbart legitimitetsproblem. Det som utgjør en forskjell når en organisasjon skal styrke sin legitimitet, er hvordan den har belegg og hjemmel for argumentene sine.

Den tredje aspektet som kan bidra til å avdekke kommunikasjonsstrategier, er i følge Metzler bruk av *identifikasjon*. I følge Metzler fungerer identifikasjon både som ethos - og pathosappell når taleren formidler budskapet sitt basert på felles verdier som sitt publikum. Talerens ethos spiller en viktig rolle her fordi tilhørerne finner elementer ved talerens karakter som de kan identifisere seg med, eller som representerer verdiene deres (Metzler i Heath 2001:325).

Metzler foreslår at ved å slå sammen elementene fra det overnevnte rammeverket og legge til noe ekstra, kan man avdekke kjerneproblemet og det som i denne studien blir behandlet som det påtrengende problemet. Hun understreker at alle representantene og handlingene som utgjør organisasjonens kommunikasjon, må jobbe i samme retning mot en felles løsning. Kommunikasjonskonteksten er i stadig endring og må vurderes kontinuerlig. Dermed blir analyse av de berørte interessentenes retoriske strategier interessant her. Forståelsen av de splittede oppfatningene mellom det retoriske publikum og de berørte interessentenes forventninger til en organisasjon, og dens faktiske handlinger, fremheves som av avgjørende betydning. Dette skyldes at avviket mellom forventninger og praksis reflekterer de normene og verdiene det retoriske problemet baseres på. De retoriske vilkårene og det retoriske publikum må analyseres for å definere konteksten som omgir organisasjonens kommunikasjon. Derfor må alle de tre konstituerende elementene i den retoriske situasjonen belyses.

2.4 Kapitteloppsummering

I oppgavens andre kapittel har jeg beskrevet hvordan retorikk, og spesielt Bitzers teori om den retoriske situasjonen, fungerer som analyseverktøy og strukturerende element for denne studien. I tillegg har teori rundt organisasjoners forhold til sine interessenter, blitt belyst. Via Maribeth S. Metzlers beskrivelse av kjerneproblemet, blir et retorisk påtrengende problem i denne studien beskrevet som trusselen for svekket legitimitet og omdømme. Ved å gå i dybden av de retoriske appellformene ethos (troverdighet), logos (fornuft) og pathos

¹⁶ Avsnitt 2.2.1 *Logos*.

(følelser), har jeg vist hvordan taleren, eller de som taler på vegne av en organisasjon, kan utnytte disse for å overbevise omgivelsene og få innflytelse på situasjonen. For å avdekke hvilke normer og verdier de aktørene vektlegger i sin argumentasjon, vil logosargumentasjon i form av retoriske topos og argumentasjonsmønstre spille en sentral rolle. I denne studien blir opinionen beskrevet som det retoriske publikum, altså de som kan påvirkes i forhold til det påtrengende problemet. Som retoriske vilkår vil de berørte interessentene via sin kommunikasjon kunne bidra til å underbygge det påtrengende problemet, eller å løse det.

3. Metodisk tilnærming

Dette kapittelet handler om valgene jeg har tatt for å belyse problemstillingen på mest mulig hensiktsmessig vis. Med utgangspunkt i de ressurser som har stått til disposisjon, har det blitt gjort en rekke valg som virker inn på både analyse, funn og drøftinger. Disse valgene vil jeg avklare for å styrke troverdigheten rundt funnene mine og gjøre de etterprøvbare.

Jeg benytter både kvalitative og kvantitative metoder. For å analysere aktørenes kommunikasjon gjennom påtrengende problemet (kapittel 4), de retoriske vilkår (kapittel 6) og petroleumsindustriens håndtering av den retoriske situasjonen (kapittel 7), har jeg valgt en kvalitativ retorisk tekstanalyse. For å identifisere og studere det retoriske publikum (kapittel 5), har jeg valgt å gjøre en kvantitativ analyse av en TNS Gallup-undersøkelse fra 2004 som tok sikte på å avdekke opinionens interesser, holdninger og kunnskaper om norsk petroleumsvirksomhet. Oppgaven har to formål: det ene er å avdekke aktørenes kommunikasjonsstrategier og utnyttelse av den retoriske situasjonen. Det andre formålet er å supplere analysen av det retoriske publikum med å analysere hvilke aspekter som er med på å forme opinionens holdninger til petroleumsvirksomhet og oljeletingsdebatten.

Undervegs vil jeg reflektere over de ulike metodenes styrker og begrensninger. Her vil jeg blant annet gå inn på hvordan krav til *validitet*, *reliabilitet* og *generalisering*¹⁷ behandles i min oppgave. Disse kravene beskrives som verifiseringsidealer og en form for ”kvalitetskontroll” (Bruhn Jensen 2002:266).

Validitet og reliabilitet

Både undervegs og i etterkant av en forskningsprosess, er det viktig å kontinuerlig operasjonalisere og vurdere forskningsprosjektet for å sikre forskningsresultatene *validitet*. Det vil si at det hele tiden må stilles spørsmål om det finnes korrespondanse mellom forskningsdataene som kommer frem gjennom valg av forskningsmetoder og selve forskningsspørsmålet (Bruhn Jensen 2002, Østbye et. al 2002). Er det mulig å få svar på problemstillingen med den fremgangsmåten som er valgt? Oppnås relevante innsikter i forhold til problemstillingen? Sterk validitet gjør undersøkelsen pålitelig og konsistent. En av validitetsutfordringene med min studie, er at hovedtyngden ligger på en kvalitativ analyse. Det vil si at mine valg som forsker med intensjon om å besvare problemstillingen på en effektiv måte, er subjektive, og dermed vil også funnene mine preges av disse vurderingene.

¹⁷ *Metodebok for mediefag* av Helge Østbye et. al (2002), *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (Hellevik 2006), *Gallupdemokratiet* (ibid. 1972) og *A Handbook of Media and Communication Research* (Bruhn Jensen (red.) 2002).

Dette er en kjent validitetsutfordring ved kvalitative analyser. En annen validitetsutfordring er at studien tar sikte på å finne ut hvordan den retoriske situasjonen ble påvirket, samtidig som at det er et faktum at å analysere en komplett kontekst er umulig. Derfor er det viktig at jeg i dette kapitlet og i oppgaven for øvrig, avklarer hvilke vurderinger som ligger til grunn for mine valg og fremgangsmåter.

Østbye forklarer at *reliabilitet* ”betyr pålitelighet og gjelder kvaliteten i innsamlingen, bearbeidningen og analysen av data” (Østbye et.al 2002:40). Både innenfor kvalitative og kvantitative forskningsprosesser, vil høy reliabilitet ideelt sett innebære at analyse og drøftinger vil generere noenlunde like funn uavhengig av hvem som gjennomfører den. Reliabilitetsutfordringene i denne studien er størst i forbindelse med den kvalitative analysen. For å analysere aktørenes retoriske strategier, kreves redegjørelse av en rekke valg. Innenfor den kvantitative analysen innebærer høy reliabilitet en minimering av målefeil og høy grad av nøyaktighet. For å kunne analysere og vurdere resultatet av en meningsmåling, er det relevant med en viss kjennskap til hvordan denne har blitt gjennomført (Hellevik 1972: 51). I forbindelse med bruk av opinionsundersøkelsen, har jeg vist til TNS Gallups begrunnelser, da det er de som har gjennomført forskningsprosessen.

For å etterkomme de metodiske verifiseringsidealene bør en problemstilling belyses fra flere sider for å hindre feiltolkninger og for å styrke studiens muligheter til å fremskaffe kunnskap. Nedenfor forklarer jeg hvordan innsamlingen av både kvalitative og kvantitative data har foregått. Dette kapitlet skal ved nettopp å synliggjøre mine valg og vurderinger bidra til å forsterke studiens reliabilitet og etterprøvbarehet.

3.1 Kvalitativ metode: retorisk tekstanalyse

Kvalitative metoder er i følge Østbye et. al egnet til å komme i dybden av samfunnsstrukturer og sammenhenger som ikke er åpenbare ved første øyekast. De kan gi en forståelse for kontekstens dynamikker rundt tema som studeres (2002). Ihlen og Robstad peker på at retorisk analyse kan bidra til å ”dokumentere sosiale trender, forstå en tekst eller et sosialt fenomen bedre, forstå hva vi har tatt for gitt av språklige uttrykk, eller gripe forståelsesrammer for ulike kulturer” (2007:142). Jeg har valgt å analysere mediedebatten og aktørenes ytringer som oppstod i kjølevannet av Mexico-ulykken retorisk, fordi det bidrar til å skape oversikt og innsikt i en kompleks debatt med mange stemmer og perspektiver. Bitzers teori om den retoriske situasjonen, gir studien en struktur som muliggjør en beskrivelse av petroleumsindustriens kommunikasjonskontekst, samt en analyse av de enkelte aktørenes

kommunikasjonsstrategier. Resultatet av samspillet mellom innhold, tidspunkt for publisering og hvem som kommer til orde med hva, utgjør dynamikkene i konteksten, bestående av retoriske strategier og retoriske vilkår. Ved å ta hensyn til kontekstuelle faktorer, analyseres ikke bare artiklenes manifeste og eksplisitte mening, men også de underliggende og implisitte budskapene ved kommunikasjonen (Ihlen og Robstad 2007). Dermed vil denne formen for retorisk analyse gi innsikter som ikke er tilgjengelige uten denne tilnærmingen. Østbye et. al mener at kvalitative forskningsmetoder er ”helt sentrale for å samle inn og analysere data knyttet til personers oppfatninger, vurderinger og virksomhet” (2002:98). Jeg valgte å avdekke bruk av bestemte topoi, samt belyse hvordan aktørene tok i bruk de retoriske appellformene. Dette gjorde jeg for å danne en forståelsesramme for hvordan kommunikasjonsstrategiene ble benyttet både av petroleumsindustrien og dens berørte interessenter.

Et definert utvalg av berørte interessenter slik de blir beskrevet i forrige kapittel, samt en avgrenset tidsperiode, er nødvendig for å sikre både studiens validitet og reliabilitet. Å kartlegge den komplette kommunikasjonsteksten verken hensiktsmessig eller mulig. Valg av tidsperiode, medier- og mediekanaler til studiens utvalg, spiller helt klart en rolle for om funnene oppfattes som gyldige. *Oljekalenderen*¹⁸ har spilt en viktig rolle for å gi oversikt over empirien min og er grunnlaget for aktørvalg og valg av vinkling for analysen.

3.1.1 Datainnsamling: utvalg av tekst og kilder

For å gjøre et utvalg som var relevant for problemstillingen og samtidig innenfor oppgavens omfang, krevdes det avgrensninger og spesifiseringer. Å gjøre et synlig utvalg er viktig for at studien skal være reliabel, samtidig som at bevisste valg skal styrke validiteten ved at de er veloverveide i forhold til problemstillingen. For det første, valgte jeg å forholde meg til avismediet på nett og papir. For å søke etter artikler som koblet eller sammenlignet norsk oljeletingsdebatt og ulykken i Mexicogulfen, benyttet jeg A-tekst og Retriever. Deretter prøvde jeg ut en rekke søk som gjorde at jeg fant frem til artikler som var relevante for min problemstilling. På grunn av den overveldende mengden av tekster dette innebar, fattet jeg en beslutning tidlig i prosessen om å hovedsakelig forholde meg til nyhetsartikler som ble formidlet gjennom, eller hadde utspring fra, det uavhengige nyhetsbyrået Norsk Telegrambyrå, NTB (NTB 2011). I noen tilfeller søkte jeg også utenfor NTBs artikler for å se om aktører eller ordskifte som var viktige for problemstillingen ble utelatt av utvalget mitt. I

¹⁸ Se avsnitt 3.1.2 *Oljekalenderen*, samt vedlegg 1.

noen av disse søkene fant jeg artikler som var så relevante for situasjonen at jeg valgte å inkludere disse i utvalget. Dette gjaldt fjorten artikler fra Aftenposten, fire artikler fra Dagens Næringsliv, og én artikkel fra Nettavisen (Aftenposten 2010a-n, DN 2010b-e, Nettavisen 2010a). I tillegg, gikk jeg gjennom aktørenes hjemmesider på nett for å undersøke hva som ble publisert av innhold relatert til problemstillingen. Nedenfor forklarer jeg hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse valgene, men først og fremst presenterer jeg *Oljekalenderen*.

3.1.2 Oljekalenderen

Med utgangspunkt i søkene i A-tekst og aktørenes egen kommunikasjon, satte jeg sammen en kronologisk oversikt over oppslag, uttalelser og hendelser som tangerer koblingene mellom norsk petroleumsindustri og ulykken i Mexicogulfen. Oljekalenderen (vedlegg 1) er en oversikt som hovedsakelig refererer til avisartikler som omtaler risikoen med norsk petroleumsvirksomhet sett i lys av ulykken i Mexicogulfen, men også hendelser relatert til olje- og gassnæringen generelt, for å kontekstualisere debatten og gi et visst inntrykk av det helhetlige bildet. Samtidig, er den ment til å fungere som et slags narrativ for å gi en ramme rundt denne komplekse og multifasetterte situasjonen. På denne måten har Oljekalenderen vært et viktig verktøy til å skape oversikt, spesielt under analysene. Den har gjort det mulig å sette aktørenes uttalelser i sammenheng med hverandre, peke ut strategier og kommunikasjonsmønstre, samt å vise en helhetlig dynamikk ved debatten som foreløp etter ulykken. Oljekalenderen dekker tidsrommet fra dagen ulykken inntraff, den 20. april 2010, og ut oktober samme år. Grunnen til at jeg begrenset utvalget mitt til denne perioden, er at i løpet av september og oktober ble antall koblinger stadig færre og mindre relevante for problemstillingen.

Årsaken til at jeg hovedsakelig tok utgangspunkt i NTBs artikler, var for å unngå repeterende artikler med de samme uttalelsene fra ulike aviser eller nettmedier, samt at NTB dekket samfunnsdebatten på en representativ og hensiktsmessig måte. NTBs artikler blir også benyttet som nyhetskilde av en rekke landsdekkende og lokale aviser på både nett og papir. Selv om hovedfokuset er å studere aktørenes kommunikasjon og argumentasjon, er det relevant å reflektere over hvilken dekning artiklene kan ha i opinionen. Jeg har ikke tatt hensyn til de ulike avismedienes lesertall, da jeg med NTB-artikler som hovedutvalg, vet at artiklene som produseres her når en bredde av befolkningen. Utvalget av artikler og uttalelser som ført opp og referert til i Oljekalenderen er naturligvis ikke utelukkende for det som ble kommunisert i denne perioden, men skal forsterke studiens validitet ved å utgjøre et

representativt utvalg av mediebildet med en bredde artikler med ulike utgangspunkter og vinklinger. Jeg har valgt å referere direkte til artiklene i teksten eller med fotnoter i undervegs for å synliggjøre kildene mine, samtidig som Oljekalenderen legges ved som en oversikt og et sammendrag over empirien som helhet.

Gjennom mitt utvalg representert i Oljekalenderen, oppnås et oversiktelig og systematisk utvalg som med noen forbehold, kan antas å fange opp de viktigste utspillene fra aktørene. Avisjournalistikken har lange tradisjoner for å sette viktige saker på dagsorden, samt at den er et viktig fora for den offentlige samtalen (Allern 2001, Eide (red.) et.al 2001). Bilder relatert til avis- og nettartiklene er av betydning for hvilken forståelse leseren har av innholdet i de respektive artiklene, men av hensyn til oppgavens omfang har jeg valgt å utelukkende valgt å ta for meg det lingvistiske aspektet, altså selve tekstene. Analysen er av deskriptiv art og tar sikte på å beskrive en helheten og dynamikken i aktørenes argumentasjoner, fremfor en dyptgående analyse av hver enkelt artikkel som mer vanlig ved en tradisjonell retorisk analyse.

Søkeord

Jeg foretok en rekke kombinasjoner i mine søk i A-tekst. Dette ble gjort for å finne flest mulig artikler som relaterte norsk petroleumsvirksomhet til BPs virksomhet og ulykken i Mexicogulfen. Synliggjøring av disse søkeordene skal forsterke studiens reliabilitet og etterprøvnbarhet. En av utfordringene var blant annet skrivemåter og variasjoner i måten mediene omtalte ulykken på. Både *Mexicogulfen* og *Mexicogolfen* er brukte skrivemåter, samt at ulykken refereres til både som *Deepwater Horizon-ulykken*, *BP-ulykken*, *oljekatastrofen i USA*, *Mexico-ulykken* og så videre. Når det kommer til referanser til oljeletingsdebatten, benyttes også en rekke ulike måter å omtale disse områdene på: *oljeletingsdebatten*, *debatt om konsekvensutredning*, *nordområdene*, *Barentshavet*, *Lofoten*, *Vesterålen* og *Senja*. Norsk petroleumsvirksomhet presenteres også ved en rekke skrivemåter: *olje- og gassnæringen*, *petroleumsindustrien*, *norsk petroleumssektor*, *Statoil*, *OLF*, *Oljeindustriens Landsforening* og så videre. I tillegg søkte jeg på ord som betegner aktører som er viktige i debatten som: *OED*, *Olje- og energidepartementet*, *Riis-Johansen*, *miljøbevegelsen*, *Bellona*, *Naturvernforbundet* og *Norsk Miljøvernforbund*. Utvalget av tekster er *tematisk* og det krevdes en rekke prøving og feiling i søkekombinasjoner for å finne frem til bredden av artikler og oppslag som dekket koblingene. Variasjonen i brukte ord og begreper for å omtale både ulykken i Mexicogulfen og forholdene i Norge, utgjør en potensiell trussel for studiens validitet i den grad at mine søkeord ikke garanterer for å ha plukket opp de mest vesentlige

koblingene med hensyn til problemstillingen. På den andre siden, har jeg gjort en rekke søk, både i og utenfor A-tekst for å se om artiklene i øvrige aviser avvok fra funnene mine. Mine stikkprøver viste at dette ikke var tilfelle. Dette vurderer jeg som en bekreftelse på at min fremgangsmåte for utvelgelse av empiri er forsvarlig for denne studiens reliabilitet og validitet.

Øvrige kilder

I tillegg til søkene i A-tekst, valgte jeg å se på aktørenes hjemmesider på internett. Som vi skal se i analysen, holdt oljenæringen en lav profil og var lite synlige i oljeletingsdebatten i tiden etter Mexico-ulykken. For å kunne gjøre en analyse av hvordan petroleumsnæringen håndterte situasjonen, valgte jeg å kompensere for de begrensede kommentarene i avismediene ved å gå inn på hjemmesidene til både OLF og Statoil. Ved hjelp av OED og regjeringens hjemmesider, ble også myndighetene tatt i nærmere øyesyn på denne måten. Denne utvelgelsen rettferdiggjøres ved at avismedier og journalister ofte vender seg mot aktørene selv for informasjon eller kommentarer og saker som angår petroleumsvirksomheten. Det er naturlig å forstå informasjonen på hjemmesidene til alle de involverte aktørene som uttrykk for deres strategi og bevisste håndtering av denne saken. Denne informasjonen kan oppfattes som det aktørene *ønsker* at omgivelsene skal forholde seg til, mens det som blir publisert i mediene, er det majoriteten i opinionen forholder seg til, og dermed det som blir lest, hørt og debattert.

3.1.3 Aktørvalg og vinkling av analysen

Beskrivelsen av det påtrengende problemet er viktig for å avdekke hvilke aktører som hadde innvirkning på petroleumsindustriens retoriske situasjon. Denne situasjonen er kompleks da den er omgitt av flere interessenter. Innsyn i de berørte interessentenes kommunikasjonsmønstre- og strategier vil kunne gi et nyansert innblikk i petroleumsindustriens kommunikasjonssituasjon. Det retoriske problemet peker videre på det hvilke aktører som utgjør det retoriske publikum og hvilke aktører som utgjør de retoriske vilkår som bidrar til å bygge opp under, eller løse opp i problemet.

Både petroleumssektoren, miljøbevegelsen og myndighetene har flere underorganer. Hver av aktørene er komplekse organisasjoner med mange representanter som skal representere ulike deler ved virksomheten med ulike agendaer. Derfor innehar denne retoriske situasjonen en rekke påtrengende problemer med en rekke ulike talere for hver av de

involverte aktørene. Jeg har valgt å forholde meg til petroleumsindustrien som subjekt og hovedanalyseobjekt.

I analysen av aktørenes kommunikasjon forholder jeg meg til direkte sitater eller artikler som refererer direkte til aktørene og deres representanter for å komme nærmest mulig aktørene. Felles for disse artiklene er at de på en eller annen måte tangerer problematikken bak Hauges spørsmål om en lignende ulykke kunne ha skjedd på norsk sokkel (Bellona 2010a). Det er likevel sannsynlig at noen av uttalelsene og kommentarene som ble referert til i mediene, ikke var representative for hele organisasjonen, men likevel ble oppfattet som det. Felles her er at det er mediene som i praksis velger hvordan disse aktørene fremstår og dermed kan legge føringer for hvordan disse oppfattes i opinionen og blant de øvrige berørte interessentene. Bevissthet rundt avisartiklens vinkling må derfor være et aspekt i forståelsen av både sitatene og strategiene til aktørene. Journalistisk gjengivelse av kildenes uttalelser i avisene er sjeldent helt nøyaktige. Derfor kan ikke det som omtales som retoriske strategier i denne studien, forstås som uttømmende og representativt for aktørenes intenderte strategier, men heller forstås som *aktørenes retoriske strategier slik de fremstår i mediene*.

Når jeg videre skal beskrive den retoriske situasjonen, er det fra petroleumsindustriens perspektiv det påtrengende problemet oppstår. Petroleumsindustrien er som nevnt denne studiens subjekt og de øvrige aktørene anses som en del av de retoriske og ikke-fagtekniske vilkårene for petroleumsindustrien. Analysen er *objektstyrt*, altså blir presentasjonen av aktørene i analysen styrt av hvem som sier hva på hvilket tidspunkt med hensyn til petroleumsindustriens retoriske situasjon (Østbye et. al 2002:67). Min behandling av de berørte interessentene blir relativ fordi disse sees i lys av petroleumsindustriens retoriske situasjon og kontekstualiserer denne. Mediene og ekspertuttalelser hadde vært interessante å analysere som retoriske vilkår, men med hensyn til oppgavens omfang valgte jeg å utelate dette.

3.1.4 Tolkingsvaliditet – og reliabilitet

En retorisk analyse fordrer kritisk refleksjon, samtidig som at beskrivelsene kontinuerlig krever tolkninger og vurderinger. Dette er en av utfordringene med kvalitativ forskning – reliabilitet kan være et ideal å etterstrebe, men tilnærmet umulig å oppnå i praksis. Retorikken innehar en epistemologi, som krever at vi stiller spørsmål om muligheten til å oppnå en sannhet om den virkeligheten vi forholder oss til (Kjørup 2003:236). Dette innebærer en aksept for at det ikke nødvendigvis er hensiktsmessig å etterstrebe høy reliabilitet innenfor retorisk analyse, men heller ta sikte på å drøfte funnene i analysen på en måte som gir

relevante innsikter for det som studeres. Søren Kjørup peker på at sannheten ikke nødvendigvis er den viktigste kvaliteten ved verden som vi trenger å lære mer om:

”Det overraskende, præcise, elegante, øjenåbnende, overblikgivende er eksempler på kvaliteter der kan supplere eller erstatte den i udgangspunktet mere endimensionale kvalitet sandhed” (Kjørup 2003:236).

I gjennomføringen av en kvalitativ retorisk analyse, kan det synes urealistisk at forskere som individer med ulikt tankegods, erfaring og fortolkningsevne, gjør en helt lik utvelgelse av elementer for analyse og utfører selve analysen likt. Likevel er kravene om reliabilitet relevante, fordi de minner om at valgene som blir tatt ikke er ubetydelige. Den kvalitative analysen innebærer en rekonstruksjon av antatt gyldige sannheter speilet gjennom mediene. På denne måten rekonstruerer jeg den informasjonen innenfor de kulturelt tilgjengelige forståelsesrammer som foreligger. Dersom min forståelse av disse rammene avviker fra avsendernes (enten retorens eller journalistens) intensjoner med teksten, eller hvordan majoriteten og det øvrige publikum oppfatter budskapene og tekstene som formidles, svekkes studiens validitet og reliabilitet. Samtidig, er synliggjøring av de valg og vurderinger jeg har tatt underveis, en reliabilitetsforsterkning som bidrar til at denne studien kan etterprøves.

3.2 Kvantitativ metode: analyse av spørreundersøkelse

Opinionsundersøkelser kan altså ”innhente informasjon om kunnskaper, holdninger og væremåter i befolkningen” (Waldahl 2007:209). For å beskrive det retoriske publikum har jeg i kapittel 5 valgt å gjøre rede for opinionsdata som ble samlet inn og bearbeidet av TNS Gallup i perioden 2002 til 2004 på oppdrag av professor Tore Slaatta. Undersøkelsen ble gjennomført i forbindelse med Petropol-prosjektet *Til rikdom og besvær. Interesser, kunnskap og holdninger til norsk petroleumssektor* (Berstad 2004, Internt dokument 2004).

Dokumentene jeg har fått tilgang til, ble utformet av Slaatta i samarbeid med Terje Løvold Berstad fra Gallup, som foresto datainnhenting og de første bearbeidelsene av materialet. Av ulike årsaker ble materialet ikke benyttet i Petropol-prosjektets publiserte arbeider, derav referanser til Berstads interne dokument som Berstad 2004 og Petropol-prosjektets¹⁹.

Referanser til Berstad og den interne rapporten vil bli gitt med sidehenvisning i teksten.

Hensikten med undersøkelsen fra TNS Gallup var å finne hvilke sosiodemografiske variabler som avspeiler sammenhenger og strukturer i opinionen. Dette utgjør et noe komplisert forskningsdesign, men på oppfordring av min veileder, Tore Slaatta, besluttet jeg å gjøre en

¹⁹ Berstad 2004, Internt dokument 2004.

analyse av dette materialet. Materialet gir en unik innsikt i hvilke holdninger og verdier som ligger til grunn for meningsdannelse rundt petroleumsvirksomhet, og dermed også hvilke verdier som kan tenkes å ligge til grunn for opinionens forventninger til petroleumsindustrien.

Ragnar Waldahl beskriver kunnskap om innholdet i den offentlige opinionen som en viktig ressurs og et sentralt element i samfunnets politiske prosesser (2007:208). I forhold til problemstillingen, er opinionen interessant fordi den tette dynamikken mellom stat og petroleumsindustri krever at industrien har støtte i folket. Derfor kan opinionen som retorisk publikum ha en avgjørende innvirkning på utfallet av prosessene som omgir oljeletingsdebatten (Ihlen 2007, Metzler i Heath 2001).

3.2.1 TNS Gallups undersøkelse om interesser, kunnskap og holdninger til norsk petroleumssektor

Under utarbeidelsen av alle undersøkelser blir det gjort en rekke valg og beslutninger gir utslag på resultatene. Som profesjonelle aktører innenfor markeds- og medieanalyse forutsetter jeg at Gallup har gjennomført opinionsundersøkelsen på en måte som gjør at resultatene har høy reliabilitet og validitet (Hellevik 2006:183). Jeg velger likevel å synliggjøre det jeg kan av prosessen, både for å avklare min bevissthet rundt materialet, og for å vise til denne studiens potensial til å styrke min oppgaves validitet. I behandlingen av disse kvantitative dataene er det min utvelgelse og tolkning av disse resultatene som blir lagt til grunn på bakgrunn av Gallups funn.

Hensikten med undersøkelsen fra TNS Gallup er å vise hvilke sosiodemografiske variabler som avspeiler sammenhenger og strukturer i opinionens interesser, kunnskap og holdninger til norsk petroleumssektor (Berstad 2004, Internt dokument 2004). Innenfor denne oppgavens omfang kunne jeg ikke ha utført en så omfattende undersøkelse alene. Disse upubliserte dataene ga meg en unik mulighet til tilgang på solid empiri, samlet inn av et av Norges mest profesjonaliserte aktører på feltet. Dataene gir verdifull og relevant innsikt i hvilke holdninger og meninger oljeletingsdebattens retoriske publikum kan tenkes å se ut, også i 2010. Funnene fra opinionsundersøkelsen, kan også settes i sammenheng med hvilke verdier aktørene i oljeletingsdebatten vektlegger og kan på denne måten støtte funnene i den kvalitative analysen.

3.2.2 Om innsamling av dataene

Spørreundersøkelsen ble gjennomført per telefon av TNS Gallup i uke 39-41 i 2004. Totalt gav 5692 opprinningsforsøk kontakt, mens 1800 personer besvarte undersøkelsen. De som ikke ønsket å svare på undersøkelsen oppga enten at de ikke hadde tid, ikke var interessert i tema, ikke ønsket å delta i telefonintervju generelt, eller at det ikke passet (Berstad 2004:35). Spørreundersøkelsen ble gjennomført i tre geografiske regioner: Øst-Norge (representert ved Oslo/Akershus), Vest-Norge (representert ved Rogaland fylke) og Nord-Norge (representert ved fylkene Nordland, Troms og Finnmark). Totalt ble 57 prosent av forsøkene gjort i Oslo og Akershus. I de to andre regionene var antallet besvarte oppringninger likt. Frafallet var størst blant de yngste. I Rogaland, Finnmark og Troms er menn i aldersgruppen 30-59 år overrepresentert. For å redusere utvalgsskjevheten har materialet blitt vektet. Dette reduserer betydningen av de overrepresenterte gruppene og øker betydningen til de underrepresenterte gruppene (Berstad 2004:36).

Når respondentene blir stilt spørsmål per telefon, blir refleksjonen en annen enn når respondentene kan sitte å tenke gjennom spørsmålene i ro og mak foran eksempelvis et spørreskjema. Gjennom et telefonintervju vil spørsmålene og oppfatningen av spørsmålene antakelig påvirkes av samtalens flyktige natur, kontra den lineære og konstante informasjonen man blir stilt overfor i et fysisk spørreskjema (Hellevik 2006). I denne undersøkelsen var spørreskjemaet på fjorten spørsmål og dersom alle svaralternativene regnes med, endte totalantallet spørsmål og svaralternativer på mellom 110 og 120. Disse ble listet opp for respondentene per telefon hvorpå de i etterkant skulle svare det de mente passet deres synspunkter best. Det kan tenkes at mengden spørsmål og svaralternativer øker sannsynligheten for feilmålinger i form av avkrysningsfeil, intervjuobjektet blir ukonsentrert, misforståelse av spørsmål og svar. Hellevik deler inn i to hovedtyper intervjuerfeil: enten at intervjueren oppfatter svarene han får feil, eller at han påvirker den som skal svare (Hellevik 1972:63). Dette kan utgjøre en validitetstrussel dersom intervjuobjektet besvarer spørsmålet med et svar som ikke er representativt for vedkommendes holdninger eller meninger. Dersom forekomstene av slike feil er mange, kan resultatet av undersøkelsen i verste fall ses som ugyldig når det kommer til dens opprinnelige intensjon. Spørsmålene i spørreundersøkelsene var lukkede. Slike spørsmål øker sannsynligheten for at intervjuobjektene tar standpunkt til spørsmålene fremfor å la være dersom de ikke er engasjerte nok til å utforme egne svar. På den andre siden, vil spørsmål med svaralternativer kunne virke ledende og kanskje få intervjuobjektet til å svare uten å tenke seg om først (Hellevik 1972).

Over har jeg reflektert over potensielle validitetsutfordringer ved denne måten å

samle inn data på, men tar høyde for at TNS Gallup har gjort dette som profesjonelle aktører og minimert disse utfordringene så mye som mulig.

3.2.3 Behandling og kategorisering

For å kunne identifisere de variablene som i størst grad viste hvilken del av opinionen informantene representerte, ble det brukt en CHAID-analyse. Clusteranalyser kompliserer den grafiske fremstillingen, men i de tilfellene resultatene muliggjør en visualisering av materialet, velger jeg å benytte meg av dette gjennom bruk av tabeller (Berstad 2004, Internt dokument 2004, Vedlegg 2). Berstad erkjenner at denne type analyse ikke makter å vise samtlige holdninger opinionen måtte ha til sektoren, men at den er i stand til å avdekke tendenser (2004:13). Dette utgjør en potensiell reliabilitets- og generaliseringsutfordring. Analysene egner seg best til å identifisere de variablene som avdekker variasjonen for den avhengige variabelen. I tilfellet med holdningsspørsmålene, vil dette utkrystallisere seg i form av avvik fra ”normalen” (Berstad 2004:6). Når det kommer til påstandene, ble respondentene delt inn i fire grupper ved hjelp av en to-steps clusteranalyse. Berstad forklarer at dette en ”en objektiv konstruksjon av grupper basert på påstandene ved bruk av clusteranalyse støtter opp under at det går an å dele påstandene inn i to hovedgrupperinger” (2004:22). Disse grupperingene viste en polarisering mellom to vesentlige verdier som også kom til syne i den kvalitative analysen av aktørenes kommunikasjon og oljeletingsdebatten for øvrig. At verdier som utkrystalliserte seg som viktig i opinionsundersøkelsen, også viste seg sentrale i oljeletingsdebatten slik den kommer frem i den kvalitative analysen. Dette vurderes som en gjensidig validitetsforsterking som viser at både den kvalitative og kvantitative analysen er relevante for problemstillingen.

3.2.4 Utvalg og håndtering av data/empiri

I tilnærmingen til opinionsdataene holder jeg fokus på de spørsmålene som tangerer min problemstilling tematisk. Dataene i seg selv presenteres først, deretter diskuteres funnene i lys av hverandre. Det er denne diskusjonen jeg vil legge til grunn når jeg etter hvert skal beskrive det retoriske publikum og tilslutt vurdere opinionsklimaet rundt norsk petroleumssektor. Mange av spørsmålene dreier seg om tillit og troverdighet rundt petroleumsvirksomhet generelt, og norske oljeselskaper spesielt. Spørreundersøkelsen skiller mellom holdninger og meninger. Holdninger graderes på en skala fra en til fem der respondentene selv vurderer grad eller frekvens av egne holdninger og kunnskaper avhengig av hvordan spørsmålet lyder.

Meningene fremstår som påstander som respondentene kan velge å si seg enige eller uenige i, eller velge å ikke ta stilling til. Min analyse bygger på data som er innhentet forut for hendelsene i Mexicogulften, men muliggjør en diskusjon om det kan ha skjedd holdningsendring som følge av den nye retoriske situasjonen som oppsto med hendelsene i Mexicogulften. Analysene mine har potensial til å gi grobunn for hypoteser rundt petroleumsindustri og opinionsdannelse, samt danne grunnlag for videre forskning rundt tema.

3.3 Øvrige hensyn

Noen av artiklene NTB har publisert, står uten byline, noe som resulterer i at enkelte av referansene til NTBs artikler står uten henvisning til forfatter i kildelisten. Jeg har valgt å bruke navnet på avisene i kildehenvisningene, uavhengig om artikkelen er publisert på nett eller papir. Dette skyldes for det første mengden av artikler, og at mange av de publiserte artiklene i papiravisen også finner veien til nettet. Videre valgte jeg å referere til samtlige avisartikler med url-adresse av praktiske årsaker. Jeg har brukt fotnoter aktivt for å synliggjøre artiklene med tittel og tidspunkter for publisering, samt vise til tidligere resonnementer. Intensjonen er at dette skal gi analysen en mer tydelig fremtoning og øke lesbarheten. Disse valgene er tatt med hensyn til studiens reliabilitet.

Begrepsavklaring og forkortelser

Samtlige personer blir omtalt i sine daværende stillinger. Derfor blir tidligere olje- og energiminister Terje Riis-Johansen omtalt som olje- og energiminister som var hans tittel i den aktuelle perioden. Ulykken som skjedde i Mexicogulften, blir omtalt på mange måter i mediene. Dette har jeg diskutert i avsnitt *3.1.1 Datainnsamling: utvalg tekst og kilder*. Jeg velger også å omtale både petroleumsselskapene og de politiske aktørene med navnene de bar den gang. Det som i spørreundersøkelsen blir omtalt som to separate petroleumsselskaper, henholdsvis Statoil og Norsk Hydro, ble i oktober 2007 slått sammen til ett selskap som i dag går under navnet Statoil. Det er også viktig å presisere at det politiske partiet Rød Valgallianse, har endret navn til Rødt. I spørreundersøkelsen ble *sekundær tilknytning til petroleumsindustrien* brukt som en samlebetegnelse for de som har en indirekte tilknytning via familiemedlemmer eller venner med arbeidsmessig direkte tilknytning (Berstad 2004:6). Med politikk eller politisk ståsted impliserer dette hva informanten ville ha stemt om det var Stortingsvalg i morgen (Berstad 2004:22).

Hva kunne ha vært annerledes?

For å kunne gjennomføre den retoriske analysen forpliktet jeg meg til å ta en rekke valg når det gjaldt fokusområder og innfallsvinkler. En innfallsvinkel som ble valgt bort var strukturbasert retorisk analyse. Siden strukturen på analyseobjektene varierer på grunn av stor sjangervariasjon (tale, kronikk, nyhetsartikkel, pressemelding), ble dette vurdert som lite hensiktsmessig. Analysen kunne ha vært annerledes dersom jeg hadde begrenset utvalget noe og dermed gått i dybden av noen av tekstene. Ved å heller rette fokuset mot sitater som ble brukt i en bredde avisartikler og oppslag over en lengre periode, fikk jeg et større utvalg. Slik fikk jeg belegg for å peke på retoriske strategier og argumentasjoner, og dermed fremheve argumentasjonsmønstre i form av topos-bruk. Et alternativ til den retoriske analysen kunne ha vært en kvantitativ innholdsanalyse. En slik analyse har kapasitet til å vise vinklinger i forhold til koblingene mellom ulykken og olje- og gassnæringen i Norge og for eksempel lagt fokus på bruk av tolkningsrammer slik Ihlen gjør i *Petroleumsparadiset* (2007). Dette valgte jeg å gå bort i fra da min intensjon med studien etterstreber et helhetlig bilde og valgte derfor å studere både petroleumsindustriens og dens berørte interessenters kommunikasjon. Fokuset i mine analyser etterstreber å vise helhetsinntrykket i medieoppslagene og har dermed kapasitet til å skape en bred forståelsesramme for hvordan situasjonen foreløp.

3.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg redegjort for valg av forskningsmetode, fremgangsmåter og potensielle implikasjoner ved disse valgene. Når jeg synliggjør mine vurderinger og fremgangsmåter, gjør jeg det mulig for andre å gjennomføre studien og oppnå lignende resultater. Dette kapittelet er derfor ment som en reliabilitetsforsterkning. Bevissthet rundt hvilke fremgangsmåter og metoder jeg har valgt for å studere problemstillingen på en mest mulig hensiktsmessig måte, styrker studiens validitet. De kvantitative opinionsdataene er harde data som viser hvordan polarisering mellom ulike verdier i samfunnet skjer i politiske prosesser som oljeletingsdebatten. Den samme polariseringen kommer også frem i den kvalitative analysen av artiklene, noe som bidrar til å styrke både validiteten og reliabiliteten til de valgene som faktisk har blitt gjort.

Den kvalitative tilnærmingen er valgt for å avdekke hvordan miljøbevegelsen, myndighetene og ikke minst petroleumsindustrien selv tok i bruk retoriske virkemidler og strategier for å tjene sine interesser i oljeletingsdebatten. Mengden av tekster jeg har tatt for meg i den kvalitative analysen kan bidra til å styrke analysens validitet i form av at

kommunikasjonsstrategiene som utkrystalliserer seg i funnene, er basert på et bredt materiale. Dermed kan artiklene vurderes som representative for hvordan oljeletingsdebattens interessenter grep de retoriske mulighetene som bød seg av denne situasjonen. Bredden bidrar til å sikre den kvalitative analysens reliabilitet ved at funnene jeg peker på i analysen bygger på flere artikler og uttalelser fra aktørene, noe som kan styrke funnenes gyldighet. Likevel må jeg ta høyde for at mengden empiri kan overskygge den dyptgående, kvalitative analysen. Med en masteroppgaves omfang som utgangspunkt, mener jeg at denne debattens natur krever overblikk og kontekst, fremfor enkeltanalyse av få tekster.

De kvantitative opinionsdataene viser hvilke aspekter som er med på å forme opinionens holdninger til norsk petroleumsvirksomhet og oljeletingsdebatten. Videre kan disse indikere hvilke retoriske appeller som kan tenkes å ha innflytelse på de ulike grupperingene i opinionen. Dette bidrar til å kontekstualisere den kvalitative analysen og aktørenes argumentasjoner og appeller.

I denne studien er ikke hensikten å generalisere funnene, men å studere hvordan ulykken som enkelthendelse kan ha påvirket petroleumindustriens retoriske situasjon, i forholdet til sine berørte interessentene og opinionen. De metodiske tilnærmingene jeg har beskrevet overfor, skal gi forutsetninger for å belyse problemstillingen fra flere hold og med variert kildemateriale, noe som har som hensikt å legge et empirisk grunnlag for grundig refleksjon og analyse.

4. Det påtrengende problemet

Et retorisk påtrengende problem oppstår som følge av bruk av retorikk og består av et ”*faktisk forhold* pluss en *relasjon til en interesse*” (Bitzer [1968] 1992, Kjeldsen 2006:82). Med utgangspunkt i den første underproblemstillingen (U.1) skal jeg i dette kapittelet presentere de første medieoppslagene som knyttet norsk oljeletingsdebatt til ulykken i Mexicogulften. Videre skal jeg vise hvorfor disse utgjorde det påtrengende problemet, og hvordan de underbygget Hauges spørsmål om en lignende ulykke kunne ha skjedd på norsk sokkel (Bellona 2010a). Analysene tar utgangspunkt i *Oljekalenderen* som gir oversikt over aktørene i mediene fra den dagen ulykken inntraff, 20. april 2010, frem til utgangen av oktober samme år (Vedlegg 1).

4.1. Petroleumsindustriens interesse

Rett etter ulykken visste ingen omfanget av de ukontrollerte utblåsningene, eller hvor lang tid det ville ta å stoppe dem. Ulykken og oljeutslippene i Mexicogulften krevde naturligvis mer enn en retorisk respons for at problemet skulle kunne løses. Den krevde fysisk handling og tiltak fra omgivelsene for å stoppe utslippene og begrense skadeomfanget. Derfor er ikke ulykken i Mexicogulften en retorisk situasjon i seg selv. Ulykken i Mexicogulften utgjør det *faktiske forholdet* i den norske petroleumsindustriens påtrengende problem. Et stort selskap som Statoil og den norske petroleumsindustrien for øvrig, har åpenbart mange interesser de ivaretar. I henhold til problemstillingen og Bitzers teori, er det relevant å se på hvordan petroleumsindustrien forholder seg til sine interesser i nordområdene. Under fanen *Nordområdene* på Statoils hjemmesider finnes artikkelen *Mulighetene i nord*, publisert 4. april 2010, hvor nordområdene blir beskrevet som ”noen av de mest lovende leteområdene på norsk sokkel”:

”Heldigvis finnes det mange gode løsninger som kan sikre sameksistens, og ny teknologi som er utviklet de siste årene bidrar ytterligere til å redusere risikoen fra våre aktiviteter. Som energiselskap er det vår jobb å vise at vi fortjener den tilliten som skal til for å operere i krevende områder” (Statoil 2010c).

I dette sitatet finnes to påstander fra Statoil. Det ene er at sameksistens med lokale næringer er mulig og den andre er ny teknologi bidrar til en redusert risiko. De beskriver det som sin ”jobb” å overbevise omgivelsene om disse påstandene, som videre skal gi dem tillit og dermed lisens til å operere i det de kaller ”krevende områder”. Implisitt handler dette om virksomhet i det som blir betraktet som sårbare områder, eksempelvis Lofoten og Vesterålen (Statoil 2010c). Ergo, kan tillit rundt Statoils virksomhet beskrives som selskapets *interesse*. I

artikkelen *Mulighetene i nord* (ibid) kan man også identifisere bruk av noen av Ihlens tolkningsrammer som ble presentert i kapittel to²⁰ (Ihlen 2007). I følge Ihlen skal tolkningsrammene danne beleilige forståelsesrammer for hvordan petroleumsindustrien opererer ved å legge fokuset på de positive og samfunnsnyttige aspektene ved driften (ibid).

Underliggende for Statoils ønske for å få tilgang til nye områder slik det fremstår i artikkelen, er tolkningsrammen som Ihlen kaller *veiskillerammen* (Ihlen 2007, Statoil 2010c). Denne retter fokuset mot at det viktig med tiltak for å hindre nedgang i sysselsetning grunnet redusert ressurstilgang, altså gis det inntrykk av at økt tilgang er viktig for å opprettholde sysselsettingsnivået. Områdene utenfor Lofoten og Vesterålen har i tillegg til antatte mengder olje- og gassressurser, store mengder fiskeri- og naturressurser. Statoil viser til at disse næringene kan drive side om side. Slik fremstår olje- og gassnæringen som opptatt av verdier som å ta vare lokalsamfunn og miljø. Ved å referere direkte til sameksistens, bygger de også opp under *sameksistensrammen*. Samtidig krever sameksistens at petroleumsvirksomhet tar hensyn til naturen og fiskeriet, og benytter dermed *bærekraftighetsrammen*. Statoil bruker begrepet løsning for å referere til den reduserte tilgangen til olje- og gassressurser på norsk sokkel som problemet. Slik skisserer selskapet ressursnedgangen som et allment samfunnsproblem som de kan bidra til å løse og fortsette og drive verdiskapning på vegne av samfunnet. På denne måten fremstår Statoil som en organisasjon som er opptatt av samfunnets velferd, samtidig som at de øker egen fortjeneste.

Jeg forstår bruk av disse rammene som en strategi for å skape forståelse for *verdigrunnlaget* petroleumsindustrien ønsker at omgivelsene skal forbinde den med, for å ivareta sine interesser. Identifikasjon av bruk av tolkningsrammene avdekker at olje- og gassindustrien er ønsker å bli oppfattet som engasjert i både *verdiskapning* og *miljøhensyn*. Når journalistene, og samfunnet for øvrig, adopterer tolkningsrammene, kan de bidra til å overføre petroleumsindustriens verdisyn på omgivelsene, og potensielt styrke industriens omdømme og legitimitet. Motsatt, er en forståelse av petroleumssektoren som ikke samsvarer med disse rammene og oppfatningene, potensielle svekkelser. Sammen med OLFs uttrykte hovedoppgaver om å få tilgang til nye områder²¹ kan ønsket om økt tillit gjennom omverdenens forståelse og aksept for de overnevnte verdiene ansees som petroleumsindustriens *interesse*.

²⁰ Se avsnitt 2.2.3 *De retoriske vilkår*.

²¹ Se avsnitt 1.3 *Fremgangsmåte og underproblemstillinger*.

4.2 Ulykken i Mexicogulften som utløsende faktor

Som vist overfor, er en av hovedinteressene til norsk petroleumsindustri er å få tilgang til nye områder. Dette skal de oppnå ved å bli oppfattet som en ansvarlig samfunnsaktør som vektlegger både verdiskapning og miljøsyn. Den 8. juni, syv uker etter ulykken i Mexicogulften, holdt regjeringen høringskonferanse i Svolvær om forvaltningsplan for nordområdene, deriblant områdene utenfor Lofoten og Vesterålen. Her ble det diskutert hvilke og hvor mange nye områder som skulle åpnes for oljeleting- og eventuelt: utvinning. I forkant av høringskonferansen ble nyhetsartikler om tilgriset natur, en oljebrønn ute av kontroll og en noe uoversiktlig krisehåndtering, koblet med marerittscenarier av Norskekysten. Dette utgjorde åpenbart en utfordring for petroleumsindustrien og dens interesser. Nedenfor viser jeg hvordan debatten som omtalte norsk petroleumsvirksomhet i sammenheng med ulykken i Mexicogulften, brøt med industriens interesser og utløste den retoriske situasjonen.

4.2.1 Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?

Det første offentlige medieoppslaget som koblet norsk petroleumsvirksomhet med ulykken, ble gjort allerede dagen etter at oljeriggen sank i havet utenfor Mexicogulften. Miljøbevegelsen Bellonas leder, Frederic Hauge, stilte spørsmålet: ”Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?”, i en artikkel med samme navn på organisasjonens hjemmesider (Bellona 2010a). I artikkelen refererte Hauge til BP-ulykken da han konstaterte at: ”Leteboring er farlig, noe denne katastrofen er et tydelig bevis på” (Bellona 2010a). Utsagnet ble sitert i flere artikler i riksdekkende medier i dagene som fulgte²²:

28. april publiserte Nettavisen journalist Gunnar Stavrum's artikkel: *Marerittet for Lofoten*. Stavrum skrev blant annet: ”Oljeutslippet i havet utenfor USA er marerittet for Lofoten: Hvert døgn lekker det ut 1.000 fat råolje, og i verste fall tar det måneder å stanse utblåsningen” (Nettavisen 2010a). Han illustrerer mengden av olje som lekker ut med ”600 badekar daglig”, og siterer Frederic Hauge på uttalelsen ”Leteboring er farlig (...)” (ibid). Videre lister Stavrum opp en rekke oljekatastrofer fra historien, samt forklarer hvordan aksjonen for å stoppe utslippene i Mexicogulften ikke lykkes. Han gir inntrykk av at det *ikke* er grunn til å tro at en lignende ulykke *ikke* kunne inntreffe på norsk sokkel. Slik appellerer Stavrum til det avislesende publikums fornuft ved å ta i et logisk resonnement som kan

²² *Marerittet for Lofoten* (Nettavisen 2010a) fra 28.04.10. *Ingen tro på lettet press mot Lofoten* (NTB 2010a) fra 28.04.10. *Slik kan et oljeutslipp ramme Lofoten* (Aftenposten 2010g) fra 30.04.10.

karakteriseres som et formal topoi – har det skjedd i Mexicogulfen, kan det også skje her hjemme (Kjeldsen 2004:159). Sitatet nedenfor sammenfatter det som kan anses som kjernen i den norske oljeletingsdebatten som slik den fremstod i kjølevannet av ulykken:

”Eksplosjonen ved Deepwater Horizon er en påminnelse om at lignende utslipp kan skje også i Norge. Riggselskapet Transocean er verdensledende, og er bygget opp på norske interesser. Det er ingen grunn til å tro at BP og Transocean er dårligere enn norske selskaper i leteboring. (...) Norge lever av olje- og gassseksport, og vår velstand avhenger av de ufattelige verdiene i havet utenfor Norge. Samtidig er oljeutvinning rett utenfor Lofoten og Vesterålen det verste stedet for en potensiell ukontrollert utblåsning. Dette er et alvorlig dilemma, og oljeutslippet i Mexicogulfen minner oss på hvorfor oljeleting i Lofoten er så betent” (Gunnar Stavrum i Nettavisen 2010a).

På linje med flere artikler fra samme tidsperiode²³, bryter innholdet i Gunnar Stavrums artikkel med Statoil og OLFs interesser slik de fremstår på organisasjonenes hjemmesider²⁴ fordi de fremstiller petroleumsvirksomhet som mer risikofylt enn det industrien forespeiler. Stavrum tegner et bilde av et ulykkesscenario på norsk sokkel som svekker troverdigheten rundt Statoils påstand om muligheter for sameksistens med lokale næringer. Ved å vise til at BP og Transocean er likeverdige sammenlignet med norske selskaper, implisitt at de er dyktige, sår Stavrum tvil om Statoils påstand om at ny teknologi reduserer utslippsrisikoen. Stavrums artikkel bryter altså med industriens interesser.

I artikkelen påpeker han også dilemmaet mellom petroleumsvirksomhetens betydning for norsk velstand, og risikoen for at en lignende ulykke skal ramme sårbare områder som Lofoten og Vesterålen. Ved å reflektere over både fordeler og ulemper ved petroleumsvirksomhet, fremstår artikkelforfatter Stavrum som kunnskapsrik og nyansert, noe som er ethos- og tillitskapende (Ihlen og Robstad 2007:125). I artikkelen får det avislesende publikum inntrykk av at risikoen ved petroleumsvirksomhet ikke kun er relatert til dyktighet og teknologi, men også noe som er større enn hva industrien selv er kapable til å håndtere. Stavrums intensjon med artikkelen, kan antas å være å utløse debatt i Norge med BP-ulykken som utgangspunkt.

4.2.2 Sammenligninger

Aftenposten publiserte 30. april artikkelen *Slik kan et oljeutslipp ramme Lofoten* (2010g). Illustrasjoner basert på en Veritas-rapport utført på vegne av OLF, viser hvordan kysten utenfor Lofoten kan bli rammet dersom en ulykke tilsvarende BP-ulykken inntreffer. I

²³ *Slik kan et utslipp ramme Lofoten* (Aftenposten 2010g) fra 27.04.10. *Kunne det skjedd på norsk sokkel?* (Bellona 2010a) fra 23.04.10. *Ingen tro på lettet press mot Lofoten* (NTB 2010a) fra 28.04.10.

²⁴ *OLF Oljeindustriens Landsforening* (OLF 2011a) ukjent dato. *Konsesjonspolitik* (OLF 2011b) ukjent dato. *Mulighetene i nord* (Statoil 2010c) fra 07.04.10.

artikkelen refereres det til de av petroleumsindustriens interessenter som var mest synlige den første tiden etter ulykken: *miljøbevegelsen*. Lederen i Norges Miljøvernforbund, Kurt Oddekalv, svarte følgende på spørsmål om noe lignende kan skje på norsk sokkel: ”Selvfølgelig kan dette skje her også. Selv om vi ikke vet nøyaktig hva som har skjedd, har vi samme type plattformer som den i Mexicogulften” (Aftenposten 2010g). Også i denne artikkelen siteres Hauge på at ”Leteboring er farlig (...)” (Bellona 2010a). Aage Andreas Enghaug i Veritas påpeker forskjeller mellom Mexicogulften og nordområdene: ”Det er mer krevende å gjøre kompliserte boreoperasjoner på dypt vann i Mexicogulften, enn det vil være utenfor Lofoten og Vesterålen (...)” (Aftenposten 2010g). Videre refererer artikkelen til en liste over konsekvensene av en tilsvarende ulykke på norsk sokkel, basert på funnene i undersøkelsen.

”Simuleringene viser at det selv med et verst tenkelig utslipp ikke er nødvendig at det vil bli alvorlige miljøkonsekvenser for fiskens del - det er avhengig av hvordan man treffer i tid og rom med hensyn til fiskelarver. Men man kan oppleve at man rammer over halvparten av fiskelarvene i en årsklasse” (Erik Olsen ved Havforskningsinstituttet i Aftenposten 2010g).

På bakgrunn av rapporten, understreket OLF at det er lite sannsynlig at en lignende ulykke kan inntreffe i Norge. Den overnevnte artikkelen er et eksempel på at selv om Mexicogulften og norske forhold ble nevnt i samme medieoppslag, bestod ikke disse koblingene bare av å peke på likhetstrekk, forskjeller kom også frem. Som jeg skal utdype i kapittel sju²⁵, ble forskjellene aktivt brukt av petroleumsindustrien for å beskytte sine interesser i nordområdene. Uttalelser fra Veritas kan ansees som en nyansert, faktabasert ekspertuttalelse, selv om den ble gjort på oppdrag fra OLF, petroleumsindustriens eget bransjeorgan. En uke etter ulykken, presenterte denne artikkelen konkrete forskjeller som viste at man ikke uten grunn kunne sette likhetstegn mellom et risikoscenario i nordområdene og Mexico-ulykken. Dermed fremstår artikkelen som en logosappell som fragmenterte de noe polariserte argumentene som omga debatten.

4.2.3 Ansvarliggjøring av myndigheter

Frederic Hauge reiste til Mexicogulften i begynnelsen av mai²⁶ og mens han befant seg der publiserte Aftenposten artikkelen *Bellona: Dette er oljeindustriens Tsjernobyl* (Aftenposten

²⁵ Se avsnitt 7.1.2 *Distanseringstoposet*.

²⁶ Se artikkelen *Vil lære om oljesølet* (Aftenposten 2010h) fra 01.05.2010.

2010i). Hauge bruker Tsjernobyl-ulykken som eksempel på hvordan en slik ulykke vil kunne ramme norsk petroleumsindustri:

”Bellona-leder Frederic Hauge mener oljekatastrofen i Mexicogulfen blir oljeindustriens Tsjernobyl. Atomreaktorulykken i det tidligere Sovjetunionen gjorde atomkraft politisk umulig i mange år (...). Frederic Hauge er i Venice for å lære, ikke minst om hvor maktesløse myndighetene om BP er i forhold til det som skjer (...). Hauge mener at det som skjer her må få følger for utbygging av olje og gass i de følsomme områdene nordpå i Norge” (Aftenposten 2010i).

Her fremstår Hauge som en offensiv oljeopponent gjennom det som kan oppfattes som en appell til myndighetene. Her påpeker han at amerikanske myndigheter takler situasjonen dårlig og er maktesløse, samtidig som han trekker inn utbygging i norsk farvann. Dermed antyder han at dette vil gå utover ”de følsomme områdene nordpå i Norge”, implisitt konfliktområdene Lofoten og Vesterålen (ibid). Slik fremstilles de urørte delene av nordområdene som potensielle *ofrene* for en eventuell ulykke. Han henvender seg indirekte til norske myndigheter og understreker at de ikke bare er en viktig aktør i norsk oljeletingsdebatt, de er også *ansvarlige* dersom noe skulle gå galt. Hauge legger heller ikke skjul på at han vil bruke sin kunnskap om ulykken til å argumentere mot utbygging av olje og gass (ibid). Måten holdningene til Hauge blir referert til i artikkelen, viser hvordan han bruker tilknytningen mellom stat og petroleumsindustri i forhold til regulering og eierskap²⁷, når han henvendte seg til myndighetene i forbindelse med denne debatten. 26. mai 2010 henvendte Hauge seg igjen til myndighetene, denne gangen til politiet: NTB melder om at Bellona mener utblåsningen på Gullfaks C-plattformen må etterforskes. Bellona-lederen kommenterer følgende i oppslaget *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken*:

”Jeg er rasende over at Statoil ikke har villet kommentere dette tidligere. Det viser hvor redde de er for at det skal trekkes paralleller til den store ulykken i Mexicogolfen. (...) Denne hendelsen hadde storulykkepotsensial. Den er drepende for oljeindustriens påstander om sikkerhet på norsk sokkel” (Frederic Hauge i NTB 2010o).

Da en sikkerhetsventil sluttet å fungere på Statoils oljeplattform Gullfaks C, fryktet Statoil en ukontrollert utblåsning og valgte å evakuere plattformen²⁸. I uttalelsen til Frederic Hauge synliggjøres miljøbevegelsens aktive bruk av paralleller for å bygge opp under egne argumenter mot petroleumsvirksomhet, samt at han forsøker å bryte ned ”oljeindustriens påstander for sikkerhet på norsk sokkel” (NTB 2010o). I sitatet over, antydes det som kan oppfattes som en hypotese om petroleumsindustriens strategi for å håndtere denne

²⁷ Staten eier 66,7 prosent av aksjene i Statoil (Statoil 2010a).

²⁸ I følge NTB-artikkelen *Oljeplattform evakueres* (NTB 2010m) fra 20.05.2010.

situasjonen: Statoil valgte å respondere på koblingene i svært liten grad, samt å holde en lav profil for å unngå at det skulle trekkes paralleller med ulykken i Mexicogulften og egen virksomhet. Som vi skal se i kapittel 6, var deler av miljøbevegelsens argumentasjon rettet mot myndighetene for å understreke at de var pliktige til å stå til ansvar for en eventuell ulykke.

4.2.4 Petroleumstilsynets respons

Over ser vi hvordan det i hovedsak er Frederic Hauge som kommer til orde i mediene på vegne av miljøbevegelsen. Mine undersøkelser viser at verken politikere eller myndigheter kom til orde i mediene for å imøtekomme de første spekulasjonene, før 4. juni da regjeringen la frem ringvirkningsrapporten for Lofoten og Vesterålen²⁹. Unntaket er 4. mai hvor pressetalskvinne Inger Anda kommenterte følgende på vegne av Petroleumstilsynet (PTIL):

”Ptil mottar en strøm av henvendelser relatert til katastrofen i Mexicogolfen (Mg), særlig fra mediene. Spørsmålene til norske myndigheter dreier seg nå i hovedsak om hvorvidt noe tilsvarende kunne skjedd på norsk sokkel (...). Dersom en storulykke hadde skjedd i Norge, ville Ptil etablert sin beredskapsorganisasjon, blant annet for å løpende kunne informere sentrale myndigheter og offentligheten om situasjonen” (Petroleumstilsynet 2010a).

Informasjonen på PTILs nettsider er altså rettet mot interessen norske medier viste for spørsmålet om en lignende ulykke kunne ha skjedd på norsk sokkel. Spørsmål fra mediene ble også rettet mot petroleumsindustrien selv, men antakelig på grunn av industriens fravær av respons, valgte PTIL som myndighetsorgan å svare. Med utgangspunkt i Oljekalenderen, viser mine undersøkelser at ingen av artiklene fra april måned får offentlig synlige motsvar eller kommentarer fra olje- og gassindustrien. De overnevnte oppslagene ble publisert i april og mai mens omfanget av katastrofen fremdeles var uklart. Av PTILs utsagn, kommer det frem både norske myndigheters og petroleumsindustriens kommentarer til oppslagene var av en slik art at de ble oppfattet som utilstrekkelige for de spørsmålene som ble rettet mot olje- og gassindustrien.

4.3 Oppsummering av det påtrengende problemet

Frederic Hauges stadig tilbakevendende og siterte spørsmål ”Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?” betegnes som en overgripende tematikk for medieoppslagene i tiden etter ulykken i

²⁹ OEDs pressemelding *Ny studie om ringvirkninger i nord* (OED 2010d) fra 04.06.2010, behandles i kapittel 6 *Retoriske vilkår*.

Mexicogulfen. Gunnar Stavrum peker på det som kan beskrives som kjernen i oljeletingsdebatten, nemlig dilemmaet mellom norsk velstands avhengighet av olje- og gass, og hensynet til natur og miljø. Både Hauges og Stavrums uttalelser tegnet et ganske annet bilde av risikoen ved norsk olje- og gassvirksomhet enn det bildet Statoil fremstiller slik vi ser innledningsvis i kapittelet. Slik kan det retoriske påtrengende problemet også betegnes som det Metzler beskriver som et *kjerneproblemet* for olje- og gassnæringen, altså et problem som i verste fall kan dreie seg om svekket legitimitet. Ved å betrakte industriens påtrengende problem som et legitimitetsproblem, ser vi at verdiene oljeletingsdebatten er tuftet på, indikerer en avvik mellom omgivelsenes forventning til industriens forhold til verdiskapning og miljøvern, og den faktiske praksisen. Dette kan svekke omgivelsenes aksept for industriens virksomhet.

Som forklart i oppgavens andre kapittel, utløses den retoriske situasjonen av et påtrengende problem som krever respons (Bitzer [1968] 1992). Medieoppslagene som trakk paralleller mellom norsk petroleumsvirksomhet og ulykken, omhandler denne retoriske situasjonens faktiske forhold. Petroleumsindustriens interesse, beskrives som ønsket om tilgang til nye områder for oljeleting- og utvinning, noe som krever omgivelsenes tillit. Måten medieoppslagene synliggjorde risikoen ved petroleumsvirksomhet, hadde potensial til å svekke tilliten til industrien og dermed true dens interesser. Slik skapte de overnevnte medieoppslagene en forventning om respons fra petroleumsindustrien. Det påtrengende problemet for petroleumsindustrien beskrives i denne studien som det samlede inntrykket av de utsagnene og artiklene som trekker koblinger mellom ulykken i Mexicogulfen og norsk petroleumsindustri, og hvordan en slik disse avviker fra måten den norske industrien ønsker omgivelsene skal oppfatte olje- og gassvirksomhet.

5. Det retoriske publikum

Medieoppslagene som koblet ulykken i Mexicogulften med norsk petroleumsvirksomhet, utgjorde en mulig legitimitetsutfordring for petroleumsindustrien, og truet dermed dens interesser. Av Bitzers teori fremgår det at enhver retorisk situasjon innehar et organiserende prinsipp som gjør det tydelig hvem det retoriske publikum er, og som dermed kan bearbeide problemet ([1968] 1992). For å modifisere det påtrengende problemet, mener Bitzer at taleren bør søke et samsvar mellom egne og det retoriske publikums holdninger (ibid). Med belegg i både Ihlen og Metzler forklarte jeg i kapittel 2 at en organisasjon oppnår legitimitet dersom dens handlinger er basert på samfunnets lover, normer og verdier³⁰ (Ihlen 2007, Metzler i Heath (red.) 2001). Med utgangspunkt i den andre underproblemstillingen (U.2) skal dette kapittelet bruke TNS Gallup-undersøkelsen fra Petropol-prosjektet³¹ til å avdekke hvilke aspekter som er med på å forme opinionens holdninger til petroleumsvirksomhet og oljeletingsdebatten.

Det finnes belegg for å påstå at myndighetene utgjør en vesentlig del av petroleumsindustriens retoriske publikum³². Dette skyldes statens betydelige eierskap i Statoil, og myndighetens posisjon til å ta beslutninger om reguleringer og lovverk som påvirker norsk olje- og gassvirksomhet³³. Myndighetene er også petroleumsindustriens berørte interessenter, nettopp av de samme årsakene. I denne studien blir politikere og myndigheter først og fremst bli beskrevet og analysert som kontekstuelle retoriske vilkår. Dette skyldes at selv om politikere og myndigheter har makten til å avgjøre hvilke områder som skal åpnes for petroleumsvirksomhet, krever slike kontroversielle beslutninger at de har støtte i opinionen.

Opinionen utgjør derfor denne retoriske situasjonens publikum, som gjennom sin makt til å stemme ved politiske valg, har innflytelse på hvilke politiske krefter som regulerer petroleumsindustrien. For å kunne se på hvilke spor Mexico-ulykken har lagt igjen i oljeletingsdebatten, er det relevant hva som skaper engasjement og får folk til å ta stilling til petroleumsrelaterte spørsmål. Ihlen og Robstad påpeker at ”utvikling av demokrati, teknologi og sosial gjensidig avhengighet er blant faktorene bak den økte betydningen til den offentlige opinionen” (2007:228). Opinionen er et åpenbart mål for både politisk og ikke minst strategisk kommunikasjon fra samtlige interessenter i denne debatten.

³⁰ Se avsnitt 2.1.1 *Ethos*

³¹ Se avsnitt 3.2 *Kvantitativ metode: analyse av spørreundersøkelse*

³² Se avsnitt 4.2.3 *Ansvarliggjøring av myndighetene*.

³³ Frem til børsnoteringen i 2001, var Statoil heleid av den norske stat. Ved utgangen av mai 2011 er statens aksjeandel i Statoil på 67% (Statoil 2010a).

5.1 Presentasjon av funn: holdninger til oljesektoren

Holdningsspørsmålene kunne ikke grupperes på en måte som ville gi logisk mening og blir derfor analysert og presentert enkeltvis (Berstad 2004). At holdninger og synspunkter ikke uten videre kan grupperes og settes i bås, understreker det faktum at disse spørsmålene er kompliserte, at opinionen er fragmentert og at det ikke går an å lage presise, utelukkende kategorier for folks holdninger (Berstad 2004:13).

Denne undersøkelsen ba respondentene om å oppgi hvilket parti de ville ha stemt på om det var stortingsvalg dagen etter. Utallige meningsmålinger og medieoppslag om seriøse og mindre seriøse opinionsmålinger om nettopp partitilhørighet, har vist at denne variabelen varierer kraftig etter for eksempel hvilke saker som dominerer i mediebildet (EU, innvandring, miljø, skatt, etc.) og hvor man befinner seg i valgcyklusen (Waldahl 2007). Det finnes derfor grunn til å ta høyde for at engasjementet i denne saken varierer i styrke som de fleste andre politiske saker. Gjennom partipolitiske utslag i undersøkelsen, avtegnes visse mønstre som gir indikasjoner på hva som er viktig for opinionen i petroleumsrelaterte spørsmål. Under belyses først hvilke sosialdemografiske variabler som ligger til grunn for opinionens holdninger og meninger, deretter drøftes det hvordan disse funnene kan fortelle noe om den retoriske situasjonens publikum.

5.1.1 Syn på oljeselskapenes virksomhet og statlig engasjement

Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet? (i stor/svært stor grad)	84 %
Mener du at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning? (i stor/svært stor grad)	38 %
Bør den norske statens direkte engasjement på norsk sokkel reduseres? (i stor/svært stor grad)	19 %
Er oljeselskapenes virksomhet i Norge en trussel for natur og miljø? (i stor/svært stor grad)	29 %

Tabell 1 (Kilde: Internt dokument 2004:7-8)

”Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet?”

Samlet sett var det bred enighet i befolkningen om dette (84 prosent). Det viste seg at de med høyere utdanning hadde en mer positiv holdning til at oljeutvinning har vært til fordel for det norske samfunnet enn de med lavere utdanning (Berstad 2004:14). Videre ser vi at de som sympatiserer med Fremskrittspartiet (FrP), Rød Valgallianse (RV) og Sosialistisk Venstreparti (SV), i mindre grad var enige i dette utsagnet i enn Kristelig Folkeparti (KrF), Kystpartiet, Venstre, Arbeiderpartiet (Ap), Høyre og Senterpartiet (Sp). Likevel er det slik at de som ville

stemme FrP, RV og SV var mer positive dersom var bosatt i Rogaland. Geografisk nærhet til petroleumsindustrien viste seg derfor å spille en rolle (Berstad 2004:16).

”Mener du at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning?”

En relativt lav andel av opinionen mente at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning (38 prosent). Velgerne som ville stemme Høyre, KrF og Kystpartiet var mest positive til dette spørsmålet og da spesielt om de hadde sekundær tilknytning til petroleumsindustrien. Av velgerne til Ap, Sp, Venstre, og de som ikke ville stemme, var det indikasjoner på at de med høyere utdanning var mer positive til spørsmålet (Berstad 2004:32).

”Bør den norske statens engasjement på norsk sokkel reduseres?”

Blant de spurte i denne undersøkelsen, var det relativt få som mente at statens engasjement på norsk sokkel burde reduseres (19 prosent). Av de høyt utdannede som ville stemme Ap, KrF, RV, SP, SV, Venstre og andre partier, var det et betydelig skille mellom de som sjelden er i kontakt med nyheter og informasjon om norsk oljesektor og de andre. Altså avdekkes det at de som ønsket et redusert engasjement var borgere som oppgir at de hadde liten kontakt med nyheter og informasjon om norsk oljesektor (Berstad 2004:34).

”Er oljeselskapenes virksomhet i Norge en trussel for natur og miljø?”

Nesten en tredjedel av befolkningen oppfattet oljevirkosomhet som en trussel for natur og miljø (29 prosent). Det viste seg at de ulike parametrene for nærhet til oljesektoren ikke spiller en vesentlig rolle for hvordan folk vurderer petroleumsvirksomhet som en trussel (Berstad 2004:13). Det som derimot kommer tydelig frem, er at borgere som sympatiserer med RV, SV og Venstre mener i større grad at oljevirkosomhet er en trussel for natur og miljø enn resten av opinionen (Berstad 2004:20).

5.1.2 Tillit til oljeselskapene

	liten	middels	Stor
Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste?	19 %	43 %	37 %
Er miljøinformasjon fra norske og internasjonale oljeselskaper troverdig?	29 %	47 %	22 %
Er Statoil og Norsk Hydro mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale oljeselskaper?	28 %	33 %	28 %

Tabell 2 (Kilde: Internt dokument 2004:8)

”Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste?”

Partipolitisk ståsted viste seg å spille en sentral rolle for hvilken tillit opinionen har til oljeselskapene. Størst tillit hadde de som ville stemme Høyre, Ap, FrP, KrF og Venstre. I tillegg fremkom det at rogalendingene var mer positive om de jobbet i tilknytning til oljesektoren. Lavest tillit til oljeselskapene, hadde de som ville ha stemt RV og SV, mens Sp-velgerne hadde noe lavere tillit enn gjennomsnittet. Av de med lav tillit, er de uten kjennskap til oljefondets størrelse mindre negative enn de som har kjennskap til den (Berstad 2004:18).

”Er miljøinformasjon fra norske og internasjonale selskaper troverdig?”

Høyre og FrP-velgere med investeringer i oljesektoren, var de som i størst grad vurderte miljøinformasjon fra norske og internasjonale selskaper som troverdig. Velgerne til RV, SP, SV og Venstre hadde minst tillit til oljeselskapenes miljøinformasjon. Imidlertid kom det frem at av de resterende velgerne (Ap, KrF, Kystpartiet, andre partier og de usikre), er de som oppgir at de er interesserte i nyheter og informasjon om oljesektoren, mer positive enn de som ikke er det (Berstad 2004:22).

”Er Statoil og Norsk Hydro mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale selskaper?”

Dette spørsmålet gav ikke åpenbare mønstre av relevant betydning ut over det at det er en tendens at de som har investert eller har en direkte tilknytning til oljesektoren har noe mer tillit til at Statoil og Norsk Hydro er sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale selskaper (Berstad 2004:26).

5.1.3 Holdninger og region

Tabellen på neste side viser sammenhengen mellom geografisk tilknytning og holdninger til petroleumssektoren. Geografiske forhold viste seg ikke avgjørende for opinionens holdninger, men noen tendenser pekte seg ut. Rogalendingene var i noe større grad enige i at ”Oljeindustrien trenger lavere skatter for å øke produksjonen i Norge” enn resten av informantene. De var også mer opptatt av at ”Norsk Hydro og Statoil må konkurrere internasjonalt med samme økonomiske mål som andre internasjonale selskaper” (Berstad 2004:45-6). Informantene fra Nord Norge var noe mer enige i påstanden om at ”Lofoten bør aldri åpnes for oljeleting” enn gjennomsnittet, mens det samlet sett var under halvparten av befolkningen som var enige i dette. Videre ser man at nordlendingene var mer enige i at

”Oljefondet bør i større grad benyttes til finansiering av offentlige oppgaver enn i dag” i tillegg til at de er noe mer enige enn resten av respondentene i at ”Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil” (Berstad 2004:45-6). Samlet sett, var 70 prosent enige i at ”Staten bør for all fremtid være den største eieren i Statoil” (ibid.).

Holdninger og region (i prosent)

	Øst	Vest	Nord	totalt
Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet? (i stor/svært stor grad)	85	87	78	84
Norsk Hydro og Statoil må konkurrere internasjonalt med samme økonomiske mål som andre internasjonale oljeselskaper (enig)	87	89	81	72
Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil. (enig)	65	67	78	70
Oljefondet bør i større grad benyttes til finansiering av offentlige oppgaver enn i dag. (enig)	62	65	75	66
Oljeindustrien trenger lavere skatter for å øke produksjonen i Norge. (enig)	16	26	17	18
Oljevirkksomheten i kyst- og havområder i Nord-Norge bør være svært lav. (enig)	55	50	60	55
Lofoten bør aldri åpnes for oljeleting. (enig)	42	33	55	43
Oljeutvinning er betydelig mindre forurensende og risikofyllt enn tidligere. (enig)	63	69	67	65
Er oljeselskapenes virksomhet i Norge en trussel for natur og miljø? (i stor/svært stor grad)	29	26	32	30
For å skape arbeidsplasser er det riktig å ta miljømessig risiko. (enig)	25	28	31	28
Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste? (i stor/svært stor grad)	36	39	31	36

Tabell 3 (Kilde: Internt dokument 2004:19)

5.1.4 Partitilhørighet og holdninger

Tabelloversikten over stemmegivning og holdninger visualiseres i tabell 4 og 5 (Vedlegg 2). FrP, RV og SVs velgere, var minst enige i at utvinning av olje i Nordsjøen har vært til fordel for det norske samfunnet (Berstad 2004:32). Sammen med Venstre, var RV og SVs velgere de mest skeptiske til petroleumsvirksomhet som helhet. Disse utgjorde en solid andel av gruppen som mente at miljø og sosial ansvarlighet³⁴ bør veie tyngst i spørsmål vedrørende olje- og gassvirksomhet (Berstad 2004:60). At RV og SV-velgerne var relativt samstemte i sin kritiske holdning til petroleumsvirksomhet, er i tråd med deres miljøbevisste partiprofil. Dette kan tyde på at holdninger til petroleumsvirksomhet fungerer som et samlende normativt aspekt innad i disse partiene. Til tross for at FrP-velgere viste seg negative til at utvinning i Nordsjøen har vært en fordel for det norske samfunnet, var de blant andelen med størst tillit til at oljeselskapene ivaretar samfunnets beste (Berstad 2004:18). I tillegg er Høyre og FrP-velgene med investeringer i sektoren enige i at miljøinformasjon fra norske og internasjonale oljeselskaper er troverdig (Berstad 2004:22). Mannlige tilhengere av FrP og Høyre utgjorde en markant del av gruppen som mente at økonomi og verdiskapning³⁵ bør veie tyngst i petroleumsrelaterte spørsmål (Berstad 2004:26). Høyres velgere utpekte seg som generelt positive både til petroleumsvirksomhetens rolle i det norske samfunnet, tillit til oljeselskapene, og tillit til at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning. FrP-velgerne tolkes som mer opptatt av egne investeringer fremfor å se på det helhetlige samfunnsøkonomiske aspektet. Med unntak av de miljøfokuserende partiene SV og Venstres velgere, kan dette tyde på at petroleumsrelaterte spørsmål ikke nødvendigvis fungerer som samlende for partienes tilhengere da de gir inntrykk av å være noe splittet i sine holdninger.

5.2 Presentasjon av funn: meninger om oljesektoren

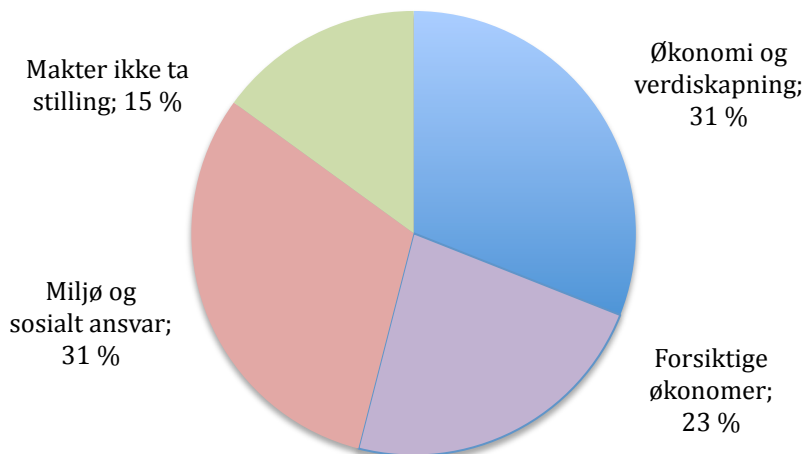
I den grad det ble tatt tydelige standpunkt i forhold til norsk olje- og gassvirksomhet, utkrystalliserte det seg to hovedkategorier: de som mente aspekter som økonomi og verdiskapning må ha størst betydning, og de som mente miljø og sosialt ansvar var viktigst. Av undersøkelsen fremkommer det noen geografiske forskjeller, men disse er ikke like påfallende. Påstandene kunne hovedsakelig grupperes innenfor politikk og kjønn. De to overnevnte kategoriene er naturligvis ikke helt polariserte. I begge grupperingene finnes det individer som er mindre sikre i sitt ståsted. Derfor ble det i Gallups analyse delt inn i fire

³⁴ Gruppering som utdypes i 5.2 *Presentasjon av funn: meninger om petroleumssektoren*

³⁵ Gruppering som utdypes i 5.2 *Presentasjon av funn: meninger om petroleumssektoren*

grupperinger: *økonomi og verdiskapning* og *miljø og sosialt ansvar*, samt to moderate grupper som befinner seg nærmere skjæringspunktet mellom de to kategoriene. Den ene moderate gruppen har også fokus på økonomi og verdiskapning, men er mer forsiktige i sine holdepunkter og betegnes av Berstad som de *forsiktige økonomene* (Berstad 2004:54). Den andre moderate gruppen betegnes som *makter ikke ta stilling* (ibid). Sammensetningen illustreres i sektordiagrammet nedenfor. Felles for de to polariserte gruppene, *økonomi og verdiskapning* og *miljø og sosialt ansvar*, er at de i større grad enn gjennomsnittet er enige i at ”Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil” (Berstad 2004:47-8). Påstandene som trekkes ut som markante for de to polariserte gruppene, er påstander der informantene er mer enige enn gjennomsnittet. Totalt sett ser vi at gruppen som tenderer til å mene at aspekter vedrørende økonomi og verdiskapning er viktigst i spørsmål vedrørende petroleumsvirksomhet, er noe større enn de som mener at miljø og sosialt ansvar bør veie tyngst.

Opinionens meninger om hva som bør veie tyngst i beslutninger som vedrører petroleumsindustrien:

Tabell 6 (Kilde: Berstad 2004:26-30)

5.2.1 Miljø og sosialt ansvar

Den delen av miljøsympatisørene som var mest tydelige i sine meninger, utgjør 31 prosent av informantene. I denne gruppen var det generelt sett høy enighet i påstandene rundt miljø og sosial ansvarlighet. Gruppen identifiseres på bakgrunn av spesielt høy enighet rundt følgende påstander: ”Oljevirkomheten i kyst- og havområder i Nord Norge bør være svært lav”, samtidig som de mente at ”Lofoten aldri bør åpnes for oljeleting”. I tillegg var de enige i at

”Olje, gass og annet fossilt brensel er en stor fare for miljøet i verdenssamfunnet” og at ”Oljerikdommen gir den norske befolkningen et spesielt ansvar for de fattige i verden” (Berstad 2004:48). Politisk sett, sympatiserer en del av disse med partier som RV, SV og Venstre. Kvinnelige Ap-velgere med høyere utdanning har også større sannsynlighet for å tilhøre denne gruppen. Kvinnelige KrF- og Ap-velgerne viste seg i mer betydelig grad enige i påstandene om miljø og sosialt ansvar, enn sine mannlige partifeller (Berstad 2004:44). En gruppe Sp-velgere var også opptatt av miljø og sosial ansvarlighet, men en del av disse havner også i gruppen som er mer opptatt av økonomi og verdiskapning (Berstad 2004:60).

5.2.2 Økonomi og verdiskapning

Av de to gruppene som har fokus på økonomi og verdiskapning, var den ene grupperingen mer tydelig i sine standpunkter. Denne utgjør 31 prosent av alle respondentene. I forhold til den øvrige opinionen var de mer enige i påstanden om at oljesektoren har en positiv innvirkning på samfunnet og mer tilbøyelige til å synes at det er greit å ta en miljømessig risiko for å skape arbeidsplasser. Denne gruppen identifiseres på bakgrunn av at de i større grad en gjennomsnittet er enige i følgende påstander: ”Norsk Hydro og Statoil må konkurrere internasjonalt med de samme økonomiske mål som andre internasjonale selskaper”. Videre er de enige i at ”Det var en riktig beslutning å åpne for gassproduksjon og oljeleting i Barentshavet”, og at ”For å skape arbeidsplasser er det viktig å ta en miljømessig risiko”. De er i stor grad også enige i at ”Vi bør bygge gasskraftverk i Norge med den teknologien vi har i dag” (Berstad 2004:47). Politisk sett, består en betydelig del av gruppen som mener økonomi og verdiskapning er viktigst, av menn som politisk tenderer mot å sympatisere for Høyre og FrP. Dersom en mannlig Ap-velger har inntekt over 295 000,- er det sannsynlig at også han er av denne oppfatningen, spesielt om han arbeider i, eller i tilknytning til, oljesektoren. Dette gjelder også generelt for de som jobber i, eller har annen direkte tilknytning til oljesektoren. Kvinnene som ville ha stemt Høyre eller FrP er mer moderate enn sine mannlige meningsfeller (Berstad 2004:51).

5.2.3 Forsiktige økonomer

De forsiktige økonomene utgjorde 23 prosent av respondentene. De var mindre sikre i sitt ståsted, men i den grad tok stilling, viste de seg enige med økonomene. Politisk sett, tenderer denne gruppen mot å være kvinnelige velgere med sympatier til partiet Høyre. Det finnes

også kvinnelige FrP-velgere her, selv om majoriteten av disse finnes i den første økonomi og verdiskapning-gruppen (Berstad 2004:54).

5.2.4 Makter ikke ta stilling

En del av respondentene maktet ikke å ta stilling til hvilke hensyn som bør veie tyngst i forhold til oljesektoren. Denne gruppen utgjorde om lag 15 prosent av det totale antall respondenter. I den grad man kan se en tendens, er det i retning mot å være moderat opptatt av miljø og sosial ansvarlighet. Politisk sett, er en større del av denne gruppen kvinnelige KrF-velgere, samt lavt lønnede, lavt utdannede, kvinnelige Ap-velgere (Berstad 2004:57)

5.3 Funn og sammenhenger

Funnene overfor beskriver grupperinger i opinionen på bakgrunn av sosialdemografiske variabler. Holdningsspørsmålene i undersøkelsen rettet seg direkte eller indirekte mot respondentenes vurdering av egen tillit til petroleumsindustrien. Påstandene på sin side, dreide seg om petroleumssektorens økonomiske, strukturelle og miljømessige betingelser. Disse gav respondentene en mulighet til å svare på om de var enige eller uenige om hva som er viktigst i petroleumspolitiske spørsmål. En slik oppstilling av påstander vil naturligvis legge opp til den polariseringen noen av resultatene ga. På den andre siden, vil avveiningen mellom hensyn til faktorer som verdiskapning og miljø, til syvende og sist ligge til grunn for en avgjørelse om å åpne sårbare og kontroversielle områder for oljeleting. Det som blir synlig i kategoriseringen av to motpoler av interessefelt slik som clusteranalysen tillater, er at det finnes en stor gruppe i ”midten” som ikke er klare i standpunktene sine, men tenderer til å mene noe i en av retningene. At gruppen i midten ikke uttrykker klare holdninger eller meninger, kan tenkes å ha med interesse eller kunnskap å gjøre, eller at undersøkelsen ikke maktet å vise disse nyansene.

5.3.1 Kunnskap øker tillit til petroleumsindustrien?

Det er slik at 80 prosent av befolkningen oppgir å ha enten middels eller stor tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste. 69 prosent av respondentene har over middels tillit til at miljøinformasjon fra norske og internasjonale oljeselskaper er troverdig, og nesten halvparten av befolkningen var over middels enige om at Statoil og Norsk Hydro var mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale oljeselskaper (Tabell 2). Det kom

også frem at de med høyere utdanning generelt sett er mer positive til påstanden om at petroleumsvirksomhet har vært til fordel for det norske samfunnet (Berstad 2004:34). I tillegg fremkom det at et betydelig antall av respondentene ville opprettholde statens engasjement på norsk sokkel fremfor å redusere det (Tabell 3). Mindretallet, de som ville redusere statens engasjement, oppga at de hadde lite kontakt med informasjon og nyheter om sektoren (Berstad 2004:34). På bakgrunn av disse resultatene finnes det altså grunn til å anta at graden av tillit tenderer å øke med kunnskapen rundt tema. Gjennom høyere utdanning oppnås det for mange en bredere samfunnsvitenskapelig- og samfunnsøkonomisk forståelse, noe man kan tenke seg spiller en rolle for hvordan den enkelte kan få et mer helhetlig overblikk over samfunnets dynamikker. Med dette til grunn, ser det ut til at økt kunnskap om hvordan samfunnet fungerer på makronivå vil kunne bidra til økt forståelse for hvilke velferdsgoder petroleumsvirksomhet har tilført nasjonen Norge. Dersom denne sammenhengen er reell, vil dette kunne peke på det paradoksale faktum at kunnskapen om, og dermed tilliten til, petroleumsvirksomhet har økt blant opinionen etter ulykken i Mexicogulven. Medieoppmerksomheten rundt både selve ulykken, koblingene med norske forhold, samt petroleumsvirksomhet generelt, var omfattende. Ankepunktet er naturligvis at oppmerksomheten som fulgte etter ulykken ikke var spesielt positiv. Likevel fører også denne type medieoppmerksomhet til kunnskapsøkning da både nyheter og informasjon rundt temaet blir mer tilgjengelig for publikum. Dersom tendensen jeg har forespeilet overfor stemmer, kan det tenkes at når mediefokuset flyttes, vil opinionens tillit til petroleumsbransjen øke samlet sett, til tross for at utgangspunktet for oppmerksomheten var den mest omfattende oljelekkasjen til havs noensinne.

5.3.2 Nyhetsmediers rolle

Undersøkelsen viser at et betydelig flertall av de spurte ønsket å opprettholde statens engasjement på norsk sokkel. De som var mest negative til statens engasjement, var velgere av Ap, KrF, Sp, SV og Venstre som oppga å ha minst kontakt med nyheter og informasjon relatert til petroleumssektoren (Berstad 2004:34). Dette viser at mediekontakt kan antas å spille en sentral rolle innenfor holdningsdannelse. Frekvensen av artikler som koblet norsk og amerikansk petroleumsvirksomhet var høy, i tillegg til at ulykken utløste debatt i Norge. Medietrykket i etterkant av ulykken kan ha ført til at deler av opinionen som vanligvis ikke interesserer seg for petroleumspolitik, har fått informasjon og kunnskap de ellers ikke ville ha vært i besittelse av. På den andre siden, må det tas forbehold om at delene av opinionen som oppgir at de i større grad enn resten er i kontakt med informasjon og nyheter om

oljesektoren, ikke nødvendigvis er de samme som er mye i kontakt med medier generelt. Derfor er det heller ikke nødvendigvis slik at de som har det største mediekonsumet har høy kunnskap om petroleumsindustrien, da mesteparten av alt medieinnhold generelt verken sprer kunnskap eller informasjon om den.

5.3.3 Statens rolle

Hele 70 prosent av respondentene sa seg enige i påstanden ”Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil”, noe som gikk på tvers av de to motpolene *økonomi og verdiskapning* og *miljø og sosialt ansvar* (Berstad 2004:41-2, Tabell 3). Dette kan forstås som en indikasjon på at tilliten til staten er stor, uavhengig av hvilke verdier som legges til grunn. Som jeg nevnte innledningsvis er statens rolle er interessant i opinionssammenheng fordi det er regjeringen som til syvende og sist skal avgjøre om Lofoten og Vesterålen skal åpnes for oljeleting. Regjeringen skal beslutte på vegne av folkemeningen og avgjøre det mest hensiktsmessige utfallet av oljeletingsdiskusjonen, alle impliserte forhold tatt i betraktning. Stat og næringsliv har i norsk petroleumssammenheng vært, og er, tett knyttet til hverandre. Vissheten om at statsapparatet har forvaltet den norske oljerikdommen til det velferdssamfunnet Norge er i dag, kan tenkes å bidra til å styrke folkets tillit til staten. Denne tilliten kan også ha sammenheng med at oljenasjonen Norge er bygget opp på et sosialdemokratisk tankegods der oljerikdommen betraktet som et felles gode. Tillit til at stat og politikere legger hensiktsmessige argumenter til grunn for sine beslutninger, vil dermed ha potensial til å kunne fungere som et samlende element i diskusjoner og debatter rundt petroleumsdrift og forvaltning av petroleumsforekomster.

På den andre siden, kan en markant høy enighet om relevansen av statens eierskap i Statoil tolkes som at skepsisen til petroleumsindustrien er større enn til staten. Til tross for at de polariserte gruppene vektla ulike verdier, var de i stor grad enige i at ”Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil”. Dermed oppstår et tilsynelatende paradoks. Med tanke på at de som vedgir at miljø er viktigst og de som mener økonomi er viktigst, i stor grad vektlegger tilsynelatende motstridende aspekter, ser det ut til at gruppene har ulike forventninger til statens rolle i dette spørsmålet. Stat, næringsliv, opinion og politikere er gjensidig avhengige av hverandre. En årsak til den store tilliten til statens engasjement og eierskap i petroleumsvirksomheten, kan tenkes å være at myndigheter og politikere lykkes i å representere flere gruppers verdier og politiske standpunkt i forhold til dette. Det kan, som antydnet over, tenkes å skyldes at det føles tryggere å overlate kompliserte og komplekse

spørsmål til staten fremfor private virksomheter som kan antas å ha sterkere motiver for å sette egne interesser fremfor fellesskapets.

5.3.4 Geografisk tilknytning til sektoren

Selv om noen meninger om petroleumssektoren utpekte seg om geografisk samlende, var ikke regionale forskjeller avgjørende for meningsdannelse (Tabell 3). Ikke overraskende fremstår folk i Nord-Norge som noe mer opptatt av at ”Lofoten aldri bør åpnes for oljeleting” (Berstad 2004:45-6). Samtidig ser vi at rogalendingene viser seg noe mer opptatt av at ”Oljeindustrien trenger lavere skatter for å kunne øke produksjonen i Norge” enn de øvrige regionene (Berstad 2004:45-6). Disse utslagene kan antakelig kobles til geografisk nærhet, da hovedadministrasjonen til Statoil og andre petroleumselskaper ligger i Rogaland. På denne måten blir det naturlig at flere innbyggere har arbeidsmessig tilknytning til sektoren og blir engasjerte i strukturelle betingelser som eksempelvis skattelegging. Videre viste det seg at nærhet til sektoren ikke er avgjørende for om respondentene vurderer petroleumsvirksomhet som en trussel for natur og miljø (Berstad 2004:20). Rogalendingene mente dette i minst grad av regionene. Dette kan skyldes flere faktorer, både av kognitiv og normativ art. For det første, kan nærhet til sektoren både dreie seg om folk som jobber med fiskeri, miljøvern, geologer og forskere, i tillegg til de som vanligvis kobles direkte opp i mot sektoren som oljeplattformarbeidere og administrativt ansatte i selskaper innenfor industrien. De overnevnte yrkesretningene har antakelig et vidt spekter av innfallsvinkler og gir innblikk i ulike sider ved petroleumsvirksomhet. Derav øker sannsynligheten for at meningene rundt dette spørsmålet blir fragmenterte og varierte, til tross for at vedkommende jobber i tett tilknytning til industrien.

5.4 Hvordan ser petroleumsindustriens retoriske publikum ut?

I dette kapitlet har jeg vist hvilke aspekter som er med på å danne meningsgrupperinger i forhold olje- og gassnæringen. Selv om disse tallene er fra 2004, kan dataene gi et grunnlag for å diskutere hvordan det retoriske publikummet har innflytelse på petroleumsindustriens retoriske situasjon.

Det som er verdt å merke seg, er at det er bred enighet blant informantene, og spesielt de med høyere utdanning, om at utvinning av olje har vært en fordel for det norske samfunnet (Berstad 2004:14, Tabell 3). 80 prosent av informantene oppgir å ha middels til stor tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste. Samtidig ser vi at nesten

halvparten av de spurte var over middels enige om at Statoil og Norsk Hydro var mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale oljeselskaper (Tabell 2). Dette indikerer at man ikke uten videre kan sette likhetstegn mellom ulykkesselskapet BPs omdømme og norsk petroleumsindustri.

Undersøkelsen viser at variablene utdanning og mediekontakt henger tett sammen med folks tillit til industrien og olje- og gassvirksomhet (Berstad 2004:16,34). Siden undersøkelsen ble gjennomført rett i etterkant av ULB-utredningen³⁶ om utvidet oljeleting i 2003, er dette et interessant funn også i forhold til dagens situasjon. På linje med ulykken i Mexicogulfen, skapte debatten rundt ULB også blest og debatt i mediene. Det kan se ut til at en slik diskusjon førte til økt medieomtale og dermed økte kunnskaper i opinionen. På samme måte kan det tenkes at kunnskaps- og bevissthetsnivået rundt oljeletingsspørsmålet har økt når denne saken blusset opp igjen i etterkant av Mexico-ulykken, dog med et litt annet fortegn. TNS Gallups undersøkelse viser at de som har høyest konsum av nyheter relatert til olje- og gassnæringen, også er de som er mest positive til den (Berstad 2004:34). Samtidig kan det være nærliggende å tro at når kunnskapen i opinionen baseres på høyst sprikende påstander mellom petroleumsindustrien og miljøbevegelsen formidlet gjennom mediene, kan også andre faktorer spille inn folks meninger og holdninger til olje- og gassvirksomhet.

Opinionen kunne til en viss grad deles i to motpoler mellom de som mener at hensyn til *økonomi og verdiskapning* bør veie tyngst og de som mener at hensyn til *miljø og sosialt ansvar* er viktigst. En stor del av opinionen passet ikke inn i de polariserte gruppene. Disse ble delt inn i to moderate grupper: *de forsiktige økonomene* og en gruppe hvor respondentene *ikke maktet å ta stilling* (Berstad 2004:47-62, Tabell 6). Som vi skal se av de neste kapitlene, er polarisering mellom disse verdiene noe som også preget debatten i etterkant av ulykken i Mexicogulfen.

Samlet sett, ser vi at petroleumsvirksomhet et komplekst område som krever aktiv interesse og kunnskapsinnhenting fra den enkelte for at det skal være mulig å danne seg meninger og holdninger rundt feltet. Opinionens holdninger påvirkes av medier, politikere, sosiale relasjoner, geografisk tilknytning og ikke minst oljebransjen selv. Selv om mye naturligvis har endret seg fra 2004 til 2011, mener jeg at funnene overfor gir innsikter som gjør det mulig å tenke seg hvordan opinionen og petroleumsindustriens retoriske publikum kan tenkes å se ut også i dag.

36 ULB-rapporten er en - *Utredning om konsekvensene av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten-Barentshavet* som ble gjennomført på oppdrag fra regjeringen og lagt frem i juni 2003. Basert på resultatene fra ULB, vedtok den daværende regjering at ikke skulle åpnes for petroleumsvirksomhet på Nordland VI utenfor Lofoten (OED 2007).

6. Retoriske vilkår

De retoriske vilkår består av de hendelser, holdninger og relasjoner som omgir den retoriske situasjonen. Vilkårene kan enten bidra til å trigge det retoriske problemet, eller å modifisere det (Bitzer ([1968] 1992, Kjeldsen 2006). Petroleumsindustriens retoriske vilkår består blant annet av de berørte interessentenes retoriske strategier fordi disse kan påvirke opinionens oppfatning av petroleumsvirksomhet. Dette kapittelet skal analysere hvordan petroleumsindustriens berørte interessenter, miljøbevegelsen og myndighetene, benyttet seg av de retoriske mulighetene som bød seg av den nye retoriske situasjonen.

Interessentenes fornuftsappeller analyseres gjennom bruk av Toulmins argumentasjonsmodell for å avdekke aktørens logosargumentasjon og bruk av topos (Jørgensen og Onsberg 2006, Toulmin 1958). Ved å finne hvilke topoi interessentene hjemler argumentasjonen sin i, samt analysere øvrige kommunikasjonsstrategier, avdekkes hvilke normer og verdier som ligger til grunn. Samlet utgjør de berørte interessentenes kommunikasjon de *kontekstuelle faktorene*, det vil si de ikke-fagtekniske vilkårene ved petroleumsindustriens kommunikasjonssituasjon. De fagtekniske vilkårene, altså de faktorene petroleumsindustrien selv kan påvirke og håndtere gjennom bruk av retoriske virkemidler, vil bli gjennomgått i neste kapittel.

6.1 Miljøbevegelsen

Utløsende for den retoriske situasjonen, var Frederic Hauges spørsmål om en lignende ulykke som den i Mexicogulften kunne ha skjedd på norsk sokkel (Bellona 2010a). Med sitt uttrykte ønske om nedtrapping av petroleumsvirksomhet generelt, og vern av områdene utenfor Lofoten og Vesterålen spesielt, skal analysen vise hvordan Bellona, Naturvernforbundet og de øvrige miljøvernorganisasjonene fremsto som offensive (Bellona 2010a, Bellona 2009, Naturvernforbundet 2010a,b). Frederic Hauge la ikke skjul på at han ville ta i bruk ulykken i Mexicogulften i sin motstandskamp mot oljeleting (Aftenposten 2010h,i). 1. mai ble Aftenposten-artikkelen *Vil lære om oljesølet* publisert, og Hauges intensjon tydeliggjort: ”Bellona-leder Frederic Hauge kommer til New Orleans i dag. Han vil lære om oljekatastrofen og bruke den mot oljeleting i nord” (Aftenposten 2010h). Videre avsløres det at Hauge ”(...) ikke legger skjul på at formålet med turen er å samle argumenter mot oljeleting til havs generelt og i de følsomme nordområdene spesielt” (Aftenposten 2010h). I analysen av miljøbevegelsens kommunikasjon skal jeg vise hvordan de tok i bruk *avmektighetstoposet* og *konsekvenstoposet* for å underbygge sin argumentasjon. I analysen

benyttes de tre retoriske appellformene aktivt for å vise hvordan miljøbevegelsen etterstrebet å svekke tilliten til petroleumsindustrien og myndighetene, samt overbevise omgivelsene om at det ikke blir tatt tilstrekkelige miljøsyn i olje- og gasssektoren.

6.1.1 Avmektighetstoposet – mektig natur, avmektig petroleumsindustri

I denne debatten finnes det flere tilfeller hvor miljøbevegelsen erkjenner at olje- og gassindustrien er profesjonaliserte og myndighetene mektige, samtidig som de påpeker at naturen er mektigere. I argumentasjonen benyttes *formale topos*, fordi at underforstått i argumentasjonen, er erkjennelsen av at siden naturen er størst og mektigst, vil de som går på akkord med den, tape. Ved bruk av Toulmins argumentasjonsmodell kan påstanden i denne argumentasjonen sies å være at ”petroleumsvirksomhet kommer til å føre til nye ulykker”, med belegg i at ”naturkreftene er sterkere enn teknologien”. Hjemmelet for argumentasjonen kan forstås som at ”siden naturkreftene er sterkere enn petroleumsindustriens teknologi, vil derfor petroleumsvirksomhet føre til ulykker”.

Evnen til overbevisning i argumentasjonens oppbygning, avgjøres av en antakelse om publikums forståelse av denne dynamikken. For at denne logosappellen skal kunne overbevise det retoriske publikum, må publikums forståelse av resonnementet være det samme som miljøbevegelsens. Jeg velger å kalle disse slutningene for bruk av *avmektighetstoposet* da dette er en slutning miljøbevegelsen argumenterer ut i fra og som kan forstås som en rasjonell argumentasjon. Nedenfor bruker jeg utdrag fra artiklene i Oljekalenderen til å vise hvordan avmektighetstoposet blir tatt i bruk.

2. mai 2010 publiserer Aftenposten artikkelen *Bellona: Dette er oljeindustriens Tsjernobyl* (Aftenposten 2010i). Mens Frederic Hauge angivelig oppholder seg i kystområdet hvor oljen fra den ødelagte brønnen flyter i land, siteres han på sine betraktninger rundt ulykken. Hauge trekker blant annet paralleller til den verste atomkatastrofen i historien, Tsjernobyl-ulykken (ibid). Atomutslippene fikk enorme miljømessige konsekvenser og en rekke menneskeliv gikk tapt³⁷ (Wikipedia 2011a). Ved at han tar i bruk Tsjernobyl-ulykken som skrekkeeksempel på hvordan energiutvinning kan komme ut av kontroll, bruker Hauge sterke pathos-appeller som spiller på frykt: ”Vi ser her hvor maktesløs en er når en skal kjempe mot oljesøl og naturkrefter” (Frederic Hauge i Aftenposten 2010i). Her argumenterer Hauge igjen med hjemmel i petroleumsindustriens avmektighet i møte med naturkreftene.

³⁷ 56 mennesker ble drept av eksplosjonen og akutte stråleskader, mens det antas at totalt 9000 mennesker mistet livet på grunn av ettervirkninger av Tsjernobyl-ulykken (Wikipedia 2011a).

I artikkelen *Erik Solheim: Katastrofen i Mexicogulften må få konsekvenser* fra 16. juli, fortsetter Bellona-lederen å argumentere for maktesløse myndigheter og petroleumsindustri: ”Dette har vist at de ikke har kontroll, og at de heller ikke har noe svar på hvordan man kan håndtere en stor oljekatastrofe” (Frederic Hauge i Aftenposten 2010m). Naturvernforbundets leder, Lars Haltbrekken, blir sitert med et lignende utsagn i samme artikkel: ”I blant kommer vi rett og slett til kort i forhold til naturkreftene, og dette blir konsekvensene” (Lars Haltbrekken i Aftenposten 2010m). I august samme år, arrangerte Naturvernforbundet og Folkeaksjonen for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, en miljøfestival. Dette var etter at oljelekkasjene hadde stoppet, og BP annonserte at ¾ av oljen hadde blitt ryddet opp. I NTB-artikkelen *BP-opprydding svekker ikke motstanden i nord* siteres Haltbrekken igjen på at petroleumsindustrien har grunn til å frykte naturkreftene:

”Ulykken viser at oljeindustrien tar totalt feil når de sier de kan drive tilnærmet risikofritt. Uhell skjer og da kan du være heldig og uheldig. Her har vi barskere vær, smalere kontinentalsokkel og store områder som er uinntakelige for oljeberedskap” (Lars Haltbrekken i NTB 2010u).

Her tar miljøbevegelsen i bruk rasjonell logosargumentasjon gjennom å referere til de faktiske saksforhold med å peke på naturkreftenes styrke og ulykken i Mexicogulften som slagkraftig eksempel. Dette kan bidra til å svekke tilliten til petroleumsindustriens og så tvil om påstanden om at dens kompetanse og erfaring er en garanti for god sikkerhet. Dette gjør miljøbevegelsen ved å vise opinionen og samfunnet for øvrig at det bildet industrien selv tegner av sikkerhet på sokkelen, ikke nødvendigvis er riktig. Med utgangspunkt i *avmektighetstoposet* understreker miljøbevegelsen petroleumsindustriens og myndighetenes maktesløshet og fremhever naturens styrke og uforutsigbarhet³⁸.

6.1.2 Konsekvenstoposet - mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri

Analysen i kapittel 4³⁹ viste hvordan miljøbevegelsen utpekte myndighetene som ansvarlige for en eventuell ulykke på norsk sokkel. Politikerne som sitter i regjeringen, er demokratisk valgt og forventes å handle til borgernes beste. Dersom politikerne misligholder det ansvaret og mangler kontroll, får det konsekvenser som kan true innbyggernes interesser. Påstanden som impliseres i miljøbevegelsens argumentasjon er at ”myndighetene mangler kontroll over sin petroleumspolitik”. Belegget for påstanden er at ”myndighetene lar seg forlede av

³⁸ Dette er *oljeindustriens Tsjernobyl* (Aftenposten 2010i) fra 02.05.10. *Oljekamp i Regjeringen* (Aftenposten 2010l) fra 17.06.10. *Erik Solheim: - Katastrofen i Mexicogulften må få konsekvenser* (Aftenposten 2010m) fra 16.07.10. *BP-opprydding svekker ikke motstanden i nord* (NTB 2010u) fra 07.08.10.

³⁹ Se avsnitt 4.2.3 *Ansvarliggjøring av myndigheter*

petroleumsindustrien, ikke det som er best for det norske samfunnet”, noe som hjemles i at ”myndighetenes mangel på kontroll på petroleumspolitikken, vil få negative konsekvenser for det norske samfunnet”. Når miljøbevegelsen stiller spørsmål ved myndighetenes styring, kan dette svekke både myndighetenes og petroleumsindustriens legitimitet og dermed også svekke troverdigheten til petroleumspolitiske beslutninger. Under viser jeg hvordan miljøbevegelsen velger å ta i bruk det jeg på bakgrunn av overnevnte resonnement betegner som *konsekvenstoposet*.

Et eksempel på hvordan miljøbevegelsen forsøker å mistenkeliggjøre olje- og energiminister Terje Riis-Johansen, var i etterkant av OEDs regjeringskonferanse i juni, hvor 100 nye letefelter ble foreslått åpnet. I Aftenpostens artikkel *Oljekamp i Regjeringen*, blir Haltbrekken sitert på at dersom Riis-Johansen vil åpne 100 nye blokker for oljeleting, har ”han overhodet ikke tatt inn over seg ulykken i Mexicogulfen” (Aftenposten 2010l). I samme artikkel uttrykker Bellonas Frederic Hauge sterk misnøye med olje- og energiministerens forslag til åpning av letefelter: ”Dette er så smakløst og utidig av olje- og energiministeren at norsk politikk vil være mest tjent med at Riis-Johansen går av. Det er ikke ministeren som styrer oljeindustrien, men oljeindustrien som styrer ministeren” (Frederic Hauge i Aftenposten 2010l). Sitatet overfor illustrerer hvordan Hauge argumenterer på vegne av det han mener er det beste for ”norsk politikk”, implisitt det norske folket. I tillegg kommer Hauge med ganske alvorlige beskyldninger. Ved å si at oljeindustrien styrer olje- og energiministeren, insinuerer Hauge at ministeren er en nikkedukke for industrien. Dette er en alvorlig anklage i forsøket på å svekke tilliten til Terje Riis-Johansen og regjeringen for øvrig. Det faktum at staten er tett involvert i petroleumsvirksomhet, blant annet gjennom eierskapet i Statoil på 67 prosent og skatteinntektene dette medfører, er et bevis på denne tilknytningen og styrker Hauges argumentasjon som en logosappell (Statoil 2010a). Statens eierskap skal i utgangspunktet ivareta det norske samfunnets interesser, men dersom petroleumsindustrien har kontroll over beslutninger i demokratiske og lovgivende prosesser, kan dette oppfattes som en trussel mot demokratiet. I slutten av juni ble 94 av blokkene utlyst, og Lars Haltbrekken reagerer med følgende utsagn til NTB:

”Dette er verre enn vi kunne forestilt oss. Olje- og energiministeren gir blanke i hva miljøekspertene måtte mene, mens oljeindustrien får rød løper. Det er fortvilet å se hvordan hensynet til natur og fremtidige generasjoner kjøres over av en minister i oljetåka” (Lars Haltbrekken i NTB 2010g).

Haltbrekkens uttalelse antyder på samme måte som Hauge at olje- og energiminister Terje Riis-Johansen handler i petroleumsindustriens favør, fremfor det norske folks interesser. Når

Haltbrekken sier at olje- og energiministeren ”gir blanke” og at ”hensynet til fremtidige generasjoner kjøres over av en minister i oljetåka”, skaper dette et bilde av miljøbevegelsens følelse av maktesløshet overfor en stor og mektig petroleumsindustri. Haltbrekken forespeiler hvordan forslagene til Riis-Johansen vil komme til å ramme våre barn og barnebarn. Når Haltbrekken omtaler hensynet til natur og fremtidige generasjoner, spiller han på å samvittighet ved å peke på sosial ansvarlighet og solidaritet med fremtidige generasjoner.

Begrepet ”oljelobby” blir benyttet av skeptikere til petroleumsvirksomhet for å mystifisere, eller mistenkeliggjøre industrien. Frederic Hauge benytter begrepet aktivt i artikkelen *Oljelobbyens løgner* 23. august 2010 (Aftenposten 2010d). Her sier han at ”mektige lobbyister” får folk til å tro at norsk petroleumsvirksomhet er sikrere enn den amerikanske, selv om den er like risikofylt. Han beskylder også Statoil for å fortie alvorlige hendelser (Aftenposten 2010d).

Lobbyvirksomhet beskrives av Ihlen og Robstad som ”organiserte forsøk på å påvirke politikernes dagsorden og politiske beslutninger generelt gjennom kontakt med politikere eller deres rådgivere” (Ihlen og Robstad 2007:185). I Norge er lobbyvirksomhet lov, men siden dette dreier seg om påvirkning av politiske prosesser som i utgangspunktet skal være demokratiske, kritiseres denne typen virksomhet for å være det motsatte. Lobbyisme har også historisk sett blitt koblet opp mot smøring og korrupsjon (Ihlen og Robstad 2007:188). Gjennom at lobbyvirksomhet foregår i ”det skjulte”, noe som anses for å være negativt, kan oljemotstandernes etablering og bruk av begrepet benyttes til å svekke petroleumsbransjens ethos og troverdighet. Måten begrepet tas i bruk på antyder en stor og mektig oljebransje som påvirker norske politikere til å ta demokratiske beslutninger utenfor allmennheten. Dette er en pathos-appell som spiller på publikums mistenksomhet og frykt for maktmisbruk. Miljøvernorganisasjonen Natur og Ungdom bruker begrepet i når de kommenterer en rapport om utbygging av Lofoten og Vesterålen for oljeleting. Lederen, Ola Skaalvik Elvevold, uttaler seg på vegne av organisasjonen: ”Dette er virkelighetsfjernt tøv fra en oljelobby som begynner å bli desperat. Denne rapporten bør havne i søpla med en gang” (NTB 2010æ). Her karakteriserer Natur og Ungdom myndighetenes rapport nærmest som ren løgn. Elvevold avfeier rapportens relevans uten at det i artikkelen kommer frem konkrete begrunnelser for dette. På denne måten fremstår argumentasjonen deres som lite rasjonell og med begrenset evne til å overbevise, samtidig som denne uttalelsen tydelig gir inntrykk av miljøorganisasjonens følelse av maktesløshet i møtet med myndigheter og petroleumsindustri.

6.1.3 Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumsindustrien

Den 7. juni, dagen før regjeringens høringskonferanse om oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten, ble artikkelen *SV: Oljetilhengere på vikende front* publisert (NTB 2010s). Med ulykken i Mexicogulften som eksempel på hvilke følger en ukontrollert oljeutblåsning kan få for omgivelsene, gav flere uttrykk for at oljemotstandernes sak var styrket. Naturvernforbundets leder, Lars Haltbrekken fremstår som offensiv: ”Selv om oljeindustrien sliter kraftig, må vi ikke undervurdere våre motstandere. De vil gjøre alt de kan for å åpne alle de aktuelle områdene i nord (...). Slaget om Lofoten står i høst” (NTB 2010s). Haltbrekken bruker ordet ”slag” om debatten som skal avgjøre om Lofoten og Vesterålen skal åpnes for oljeleting, noe som gir assosiasjoner til krig og kamp. Med denne begrepsbruken anerkjenner han samtidig petroleumsindustrien som stor og sterk. Å anerkjenne sine motstandere slik Haltbrekken gjør, er et ethosgrep som styrker hans autoritet og troverdighet og dermed tilliten til Naturvernforbundet (Metzler i Heath 2001).

Bellona på sin side, kriminaliserer industrien ved å anmelde, eller true med å anmelde, Statoil for lovbrudd, blant annet for giftige utslipp og forurensning. Dette kommer stadig frem i mediene (Bellona 2010b⁴⁰, NTB 2010o⁴¹, NTB 2010å⁴²). Den 26. mai, litt over en måned etter Mexico-ulykken, ble det kjent at Statoils oljeplattform Gullfaks C hadde blitt evakuert på grunn av en trykkendring i brønnen. I NTB-artikkelen *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken* uttaler Hauge på vegne av Bellona at Gullfaks C-saken er en av de mest alvorlige hendelser på norsk sokkel i den senere tid (NTB 2010o). Igjen anklager Hauge petroleumsindustrien for å snakke usant, samtidig som han anklager Statoil for en unnvikende strategi for å unngå at selskapets virksomhet skal settes i sammenheng med ulykken i Mexicogulften:

”Jeg er rasende over at Statoil ikke har villet kommentere dette tidligere. Dette viser hvor redde de er for at det skal trekkes paralleller til den store ulykken i Mexicogolfen. (...) Denne hendelsen hadde storulykkepotsial. Den er drepende for oljeindustriens påstander om sikkerhet på norsk sokkel. (...). Vi tror det kommer til å ende med politietterforskning. Vi mener Statoil har drevet utover det som er forsvarlig og at de i sin grådighet har tatt unødvendig risiko i et vanskelig reservoar” (Frederic Hauge i NTB 2010o).

Bellona anmeldte Statoil for brudd på innretnings-, ramme-, styrings-, og aktivitetsforskriften 11. november samme år (NTB 2010å). Ved å anmelde Statoil viser ikke bare Bellona handlekraft ut over argumentasjonene mot petroleumsvirksomhet, de viser også at de tar sitt

⁴⁰ *Giftige kjemikalier lekker ut på norsk sokkel* (Bellona 2010b) fra 22.04.10.

⁴¹ *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken* (NTB 2010o) fra 26.05.10.

⁴² *Bellona anmelder* (Statoil NTB 2010å) fra 29.06.10.

samfunnsansvar som miljøorganisasjon alvorlig, noe som bidrar til å underbygge deres ethos og troverdighet som organisasjon.

6.1.4 Ethos: Miljøbevegelsens talere som offensive, kunnskapsrike og provoserende

Miljøbevegelsens hovedinteresse er å verne om natur og miljø. Det er hovedsakelig lederne i de ulike miljøorganisasjonenes som uttaler seg i mediene. Både Lars Haltbrekken og Frederic Hauge er karismatiske ledere som fremstår på en måte som bidrar til gi Naturvernforbundet og Bellona som ideelle organisasjoner identitet og autoritet. De er tydelige i sine budskap og fremstår som sterke på vegne av organisasjonene. Selv om disse lederskikkelsene innehar ulike personligheter, står de frem som ekte og engasjerte, noe som kan tenkes å bidra til medieoppmerksomheten de får.

Aristoteles presenterte tre strategier for å styrke ethos: *demonstrer praktisk kunnskap og fremstå som intelligent og kunnskapsrik, fremstå med god moralsk karakter og demonstrer god vilje overfor publikum* (Aristoteles i Ihlen og Robstad 2007:125). I Aftenpostens artikkel fra 1. mai 2010, *Vil lære om oljesølet*, blir Frederic Hauges beskrivelse av de ansvarlige for ulykken sitert slik: ”Det er kremen av leverandørindustri og oljegiganten BP som står bak riggen i Mexicogolfen” (Aftenposten 2010h). Dette utsagnet viser hvordan Hauge demonstrerer velvilje overfor sitt publikum ved å anerkjenne sine motstandere, petroleumsindustrien, som seriøse aktører. At Hauge i tillegg valgte å dra til Mexicogulfen på et tidlig stadium, styrker troverdigheten hans som engasjert og genuint interessert, altså hans ethos⁴³. Måten Hauge mistenkeliggjør Riis-Johansen ved å antyde at han er en nikkedukke for petroleumsindustrien, kan oppfattes som en noe overdrevet karakteristikk⁴⁴. Det som antakelig var ment som en oppfordring til opinionen om å ta myndighetene nøyere i ettersyn, kan tenkes å fremstå som en overdrivelse uten konkrete bevis og dermed virke mot sin hensikt. Bruk av overdrivelser kan bidra til å svekke troverdigheten i Hauges argumentasjon.

6.1.5 Logosappeller - Mexicogulfen som subjektivt faktabevis

Logosargumentasjon består av rasjonell argumentasjon med faktiske saksforhold som konkrete beviser. Når miljøbevegelsens argumentasjoner tar belegg i både rapporter og ulykken i Mexicogulfen, fremstår dette som logosappeller. Ved at de benytter logiske argumentasjonsstrukturer som avmektighetstoposet og konsekvenstoposet, søker de å

⁴³ Beskrevet i avsnitt 4.3.2 *Ansvarliggjøring av myndigheter*

⁴⁴ Beskrevet i avsnitt 6.1.2 *Mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri* med belegg i artikkelen *Oljekamp i Regjeringen* (Aftenposten 2010l).

overføre disse som etablerte sannheter på sine tilhørere. Av avisartiklene kommer det frem at miljøbevegelsen omfavner de negative effektene ved olje- og gassvirksomhet, samtidig som de forsøker å motbevise, eller ta avstand fra rapporter og argumenter som taler i petroleumsindustriens favør. I perioden jeg har sett på, omtaler ikke mediene rapporter miljøbevegelsen selv har brakt på banen, men heller om hvordan miljøbevegelsen sår tvil om rapporter som regjeringen eller petroleumsindustrien har bestilt (NTB 2010c, g, p, v, DN 2010d)⁴⁵.

4. juni publiserte OED pressemeldingen *Ny studie om ringvirkninger i nord*, som omhandlet en ringvirkningsrapport som belyser sammenhengen mellom sysselsetting og petroleumsvirksomhet i forbindelse med utvidet oljeleting (OED 2010d). NTB refererer til ringvirkningsrapporten i artikkelen *Oljerapport gir jubel på begge sider* (NTB 2010c). I artikkelen kommer motsetningsforholdet mellom partene i debatten frem når de trekker helt forskjellige konklusjoner av de samme rapportene. Mens petroleumsindustrien ser seg fornøyd med ringvirkningsrapporten, uttaler Hauge:

”Industrien har skapt noen forventninger her som de ikke kan innfri. Som ved en skjebnens ironi kan vi faktisk havne i en situasjon der vi vil trenge så mange som 28 000 ansatte for å rydde opp, dersom vi skulle oppleve en katastrofe tilsvarende den vi ser i Mexicogolfen nå” (Frederic Hauge i NTB 2010c).

Her bruker han rapporten til å understøtte sin mistenkeliggjøring av petroleumsindustrien. Sitatet fra Hauge impliserer at industrien ”lover og lyver” selv om Riis-Johansens presentasjon av rapporten var ment til å vise til positive samfunnsøkonomiske effekter som økt sysselsetting. Hauge bruker funnene fra rapporten som bevis for at lovnadene om sikkerhet fra petroleumsindustrien ikke holder mål. I september kom en intern granskningsrapport fra BP som skulle gi forklaringer på hvordan og hvorfor ulykken i Mexicogulven inntraff. Konklusjonen var at ulykken skyldtes menneskelig og teknisk svikt fra de involverte partene. Lars Haltbrekken blir intervjuet av NTB i forbindelse med konklusjonen fra granskningsrapporten og responderer med følgende uttalelse:

”- Lærdommen vi kan trekke av Deepwater Horizon-ulykken er at det umulige er mulig, ulykker kan skje. (...) Man må slutte å være så skråsikre på at dette ikke kan skje i norske farvann (...). Før BP startet virksomheten i Mexicogolfen, ble det lagt fram en rekke miljøfaglige rapporter som frarådet utvinning av olje og gass i dette området. Likevel fikk BP tillatelse. Dette viser at vi må ta de miljøfaglige advarslene på alvor” (Lars Haltbrekken i NTB 2010v).

⁴⁵ *Oljerapport gir jubel på begge sider* (NTB 2010c) fra 04.06.10. *Oljeslaget står fortsatt om Lofoten* (NTB 2010g) fra 23.06.10. *Massiv kritikk av Statoils lokkerapport i nord* (NTB 2010p) fra 12.10.10. *Mange årsaker til ulykken i Mexicogolfen* (NTB 2010v) fra 08.09.10. *Statoil lover 2000 nye jobber* (DN 2010d) fra 28.10.10.

Engasjementet miljøbevegelsen forsøker å skape med sine logosappeller, baseres hovedsakelig på selve ulykken som bevis for risiko forbundet med petroleumsvirksomhet. Påstandene om at ulykker kan skje også her til lands, hjemles i at norsk og amerikansk oljeindustri har noenlunde lik kunnskap og kompetanse. Dermed brukes ulykken i Mexicogulften som belegg og bevis for disse påstandene. På den ene siden kan disse påstandene ha kapasitet til å fremstå som fornuftsbaserte, solide, logosargumenter. På den andre siden, kan hovedintensjonen fremstå som et sterkt ønske om å svekke olje- og gassnæringen, fremfor å fokusere på miljøvern. Ved å svekke sin meningsmotstander, oppnår ikke miljøbevegelsen nødvendigvis bredere forståelse for sine argumenter, eller en større forståelse i opinionen.

6.1.6 Pathos: Bruk av identifikasjon

Å skape identifikasjon mellom avsender og mottaker, er i følge Metzler et ethosgrep (Heath (red.) 2001). Samtidig kan bruk av identifikasjon skape forbindelser som setter følelser i sving, og dermed danne en pathosappell (Kjeldsen 2006:308-310). Identifikasjon skaper en følelse av fellesskap, noe miljøbevegelsen bruker som et aktivt virkemiddel. Ved flere tilfeller argumenterer for eksempel miljøbevegelsen for sine synspunkter ved å benytte *vi*. Dette kan forstås på flere måter. Det kan oppfattes som *vi* = miljøbevegelsen, eller *vi* = det norske folk. Bruken av *vi* er inkluderende og gir assosiasjoner til fellesskap og mobilisering, samtidig som det impliserer også at *de andre* finnes. *De andre* for miljøbevegelsen, er deres meningsmotstandere, altså hovedsakelig petroleumsindustrien og tidvis myndigheter og politikere. Dersom *de andre* er et inneforstått aspekt i bruken av *vi*'et, står vi overfor en begrepsbruk som har potensial til å skape dikotomier og polarisere debatten, fremfor å nyansere den.

6.2 Politikere og myndigheter

Forvaltningen og de folkevalgte forventes å stå frem som profesjonaliserte, fornuftsbaserte og nøkterne i sin kommunikasjon. De forventes å handle på vegne av folket til samfunnets beste og fokusere på de "riktige" normene og verdiene, noe som gir dem støtte i befolkningen til å fortsette å styre landet. Myndighetenes kommunikasjon bærer preg av visshet rundt disse forventningene. Nedenfor vil jeg vise hvordan begrepsbruk som sysselsetting, kunnskap, lærdom og konsekvenser blir brukt som belegg når politikerne argumenterer for sine synspunkter og standpunkter i oljeletingsdebatten. OED, med Terje Riis-Johansen som

talerør, tar etter hvert begrepene aktivt i bruk for å lede oljeletingsdebatten inn på det sporet departementet, og som vi etter hvert skal se, også petroleumsindustrien ønsker.

Den 27. april, akkurat en uke etter Deepwater Horizon-ulykken, inngikk Norges statsminister Jens Stoltenberg og Russlands statsminister Dimitrji Medvedev en avtale om en delelinje i Barentshavet, førti år etter forhandlingene startet (Aftenposten 2010f). Denne avtalen ble ikke direkte knyttet til ulykken, men er en tydelig indikasjon på at den norske stat er offensive i forhold til å finne nye lete- og boreområder for olje- og gassvirksomhet. For å avdekke strategiene bak myndighetenes kommunikasjon skal jeg vise hvordan de tar i bruk *sysselsettingstoposet*, *etterpåklokskapstoposet* og *det konstruktive konsekvenstoposet*, samt bruk av de klassiske retoriske appellformene.

6.2.1 Sysselsettingstoposet

For å underbygge sin argumentasjon for at økt petroleumsvirksomhet er bra for det norske samfunnet, tok OED og olje- og energiministeren i bruk en logosappell som jeg har valgt å kalle *sysselsettingstoposet*. Sysselsetting fremstår som et positivt ladet ord i de fleste politiske sammenhenger. At ”økt sysselsetting er bra for samfunnet”, er et faktum som vanskelig kan bestrides og fungerer som belegg for myndighetenes påstand om at ”økt petroleumsvirksomhet er bra for samfunnet”. OED og myndighetene hjemler sin argumentasjon i at ”økt petroleumsvirksomhet gir økt sysselsetting”, noe som understøttes av dokumentert forskning og statistikk. Resonnementet for denne argumentasjonen fremstår som gyldig og blir hyppig brukt av myndighetene når de argumenterer for politiske saker og vedtak de ønsker gjennomslag for, noe artiklene nedenfor er eksempler på.

Myndighetene publiserte 4. juni 2010 pressemeldingen *Ny studie om ringvirkninger i nord* (OED 2010d)⁴⁶. I følge OED viser rapporten at ” (...) petroleumsvirksomhet vil føre til økt sysselsetting, bredere næringsgrunnlag og flere kompetansearbeidsplasser i regionen” (OED 2010d). Videre viste pressemeldingen til rapportens estimeringer om at Nord-Norge vil kunne få 4000 nye arbeidsplasser fram mot år 2050. Olje- og energiministeren blir sitert på følgende:

”Utredningen jeg har mottatt i dag belyser et meget viktig forhold for meg – nemlig sammenhengen mellom petroleumsvirksomhet og sysselsetting i nord. Utredningen viser at det er et stort potensial for regional verdiskaping. (...) Jeg vil nå studere denne utredningen grundig og ser frem til de innspill jeg forventer kommer ut av høringsrunden. Det er ingen tvil om at denne utredningen omhandler et viktig element i den

⁴⁶ Omtalt i avsnitt 6.1.6 *Pathos: Bruk av identifikasjon*.

offentlige debatten vi skal ha om petroleumsvirksomhet i nord de kommende månedene (...)” (Terje Riis-Johansen i OED 2010d).

OED presenterte ringvirkningsrapporten fire dager før den offentlige høringskonferansen om oppdatert forvaltningsplan for områdene Barentshavet – Lofoten ble holdt i Svolvær. At utredningen ble gjort kjent i forkant av høringskonferansen, kan antas å være et strategisk trekk fra OED siden den viser til tydelige positive sammenhenger mellom sysselsetting og petroleumsvirksomhet. Rapporten fungerer som et troverdig argumentasjonsgrunnlag bestående av faktiske saksforhold i form av dokumenterte muligheter for økt sysselsetting. I tillegg til å være en rasjonell appell, er dette også en pathosappell i den grad den søker anerkjennelse i opinionen ved å peke på aspekter som berører mange personlig og som de kan identifisere seg med.

To dager etter høringskonferansen i Svolvær (NTB 2010d), sendte OED ut pressemeldingen *Petroleumsvirksomheten sysselsetter 206 000 personer* (OED 2010e). Pressemeldingen viser til en rapport fra Statistisk Sentralbyrå om petroleumsvirksomhetens betydning for produksjon og sysselsetting i Norge. Riis-Johansen siteres direkte i pressemeldingen:

”Tallene fra SSB er svært oppmuntrende og inspirerende. De viser hvor viktig petroleumsvirksomheten har vært for utviklingen av norsk industri og at den er meget viktig for å bidra til å utvikle kunnskapsintensive næringer” (Terje Riis-Johansen i OED 2010e).

SSB-rapporten blir dermed den andre rapporten OED refererte til som gav muligheten til å styrke og hjemle argumentasjonen i sysselsettingstoposet. Også her fremstår Terje Riis-Johansen som en engasjert og entusiastisk statsråd som ønsker å utvikle og utvide olje- og gassvirksomheten med belegg i de positive ringvirkningene rapportene legger frem. Bruk av begrepene ”sysselsetting” og ”kunnskapsintensive næringer” er antakelig ikke tilfeldige. Begrepene benyttes gjerne i samfunnsøkonomisk sammenheng for å peke på disse samfunnsøkonomiske aspektenes relevans for fellesskapet. ”Sysselsetting” er et ord som kunne ha vært erstattet med ”flere arbeidsplasser”. Begrepet sysselsetting benyttes ofte når samfunnsøkonomiske effekter som økt BNP, eller økt verdiskapning omtales og måles. Ved å ta i bruk et honnørord som gir velvilje i politiske kretser, kan Riis-Johansens språkbruk betraktes som en strategi for å overbevise og søke støtte hos andre politikere.

”Kunnskapsintensive næringer” er et noe uklart begrep. Hensikten kan tenkes å være å knytte positive og normativt sunne verdier til argumentasjonen som i hovedsak legger vekt på vise til positive ringvirkninger av utvidet petroleumsvirksomhet. Det er vanskelig å

argumentere for kunnskap er noe annet enn positivt. Samtidig gir bruk av begrepet liten innsikt i hva det egentlig innebærer, noe som kan svekke argumentasjonen til statsråden, fremfor å styrke det som kan se ut som en intendert fornuftsappell. De to overnevnte rapportene la grunnlaget for olje- og energiministerens argumentasjon under og etter høringskonferansen (OED 2010d,e). Som vi skal se nedenfor, omtalte flere medier høringskonferansen, og Riis-Johansens argumenter ble sitert flittig i flere artikler. Ved at mediene plukket opp innholdet i rapportene og Riis-Johansens kommentarer til dem, ble OEDs budskap om de positive ringvirkningene rundt en eventuell åpning av nye områder formidlet til det som må antas være det intenderte publikum; det politiske miljøet og opinionen.

6.2.2 Etterpåklokskapstopset

Etter at både tilhengere og motstandere av utvidet oljeleting i Lofoten og Vesterålen fikk uttalt seg på høringskonferansen i Svolvær 8. juni, besluttet myndighetene at arbeidet med en oppdatert forvaltningsplan for disse områdene skulle utsettes (OED 2010a). Etter å ha blitt konfrontert med den økte skepsisen blant oljeopposisjonen som følge av ulykken i Mexicogulfen, fremstod OED og Riis-Johansen som noe spakere i sin entusiasme for utvidet oljevirkosomhet.

Argumentasjonen som vokste frem etter høringskonferansen har jeg valgt å kalle *etterpåklokskapstopset*. Påstanden som fungerer som grunnlag for argumentasjonen er myndighetens signaler om at ”vi kan fortsette med petroleumsvirkosomhet”. Belegget for denne påstanden kan sies å være at ”siden vi har lært av ulykken som skjedde i Mexicogulfen, kan vi fortsette med vår virksomhet”. Hjemmelen for denne argumentasjonen er at ”man blir bedre av å lære av det som går galt og siden norske myndigheter har lært, kan man fortsette med petroleumsvirkosomhet”. Argumentasjonen ble tuftet på mer ydmyke holdninger og verdier basert på å skaffe kunnskap, ta lærdom og vurdere konsekvenser av en eventuell beslutning om å åpne nordområdene for oljeleting. Å ta lærdom av noe som har gått galt, kan sies å være en forventning fra omgivelsene, samtidig som man tar med seg dette videre. Nedenfor viser jeg hvordan det vokste frem et begrepsapparat hos Riis-Johansen og OED som ble brukt ved rekke anledninger under konfrontasjon med både utsettelse av forvaltningsplan og sammenligningen mellom norsk oljebransje og ulykkesselskapet som opererte i Mexicogulfen.

Samme dag som høringskonferansen ble holdt, 8. juni, kom pressemeldingen *Økt kunnskap før nye tildelinger* fra OED (2010a). Med utgangspunkt i Oljekalenderen, er dette

myndighetenes første offentlige kommentar til medieoppslagene som koblet norsk oljeletingsdebatt og Deepwater Horizon-ulykken. I pressemeldingen siterte departementet olje- og energiministeren som tok en rekke forbehold i forkant av den 21. konsesjonsrunden på norsk sokkel:

”Nå arbeider vi med den 21. konsesjonsrunden. Den runden vil bli gjennomført i lys av det vi nå opplever i Mexicogolfen. Det er ikke aktuelt for meg å tillate boring på eventuelle nye tillatelser på dypt vann før vi har god kjennskap til hva som har skjedd på og med Deepwater Horizon og hva det betyr for vårt regelverk. Før tildeling i 21. konsesjonsrunde blir gjennomført vil jeg derfor forsikre meg om at jeg har nok kunnskap om det som har skjedd i Mexico-golfen. Førre-var-prinsippet må, sammen med forutsigbare rammer, ligge til grunn for norsk petroleumpolitikk” (Terje Riis-Johansen i OED 2010a)

I motsetning til tidligere uttalelser hvor ministeren snakker varmt om de positive effektene ved utvidet petroleumsaktivitet⁴⁷ og med utgangspunkt i sysselsettingstoposet, fremstår han i sitatet som mer restriktiv og forsiktig på vegne av petroleumpolitikken (OED 2010a). I NTB-artikkelen *Oljesølet får følger for Lofoten* fra samme dag, blir Riis-Johansen sitert på følgende utsagn på høringskonferansen: ”Jeg skal følge opp næringen og alle enkeltelskaper for å sikre at lærdommer blir trukket på alle nivåer. Kunnskapen vil legge grunnlaget for sikkerhetsstandard på norsk sokkel” (NTB 2010d). Her står han frem som en ansvarlig og seriøs autoritet, som vil bruke erfaringene fra Mexico-ulykken til å ta sikkerheten på alvor. Dette styrker Riis-Johansens ethos og troverdighet som departementets fremste representant. Utspillet fra olje- og energiministeren gir ikke lovnader om noe konkret, men at ”kunnskap” skal legge grunnlaget for en ”sikkerhetsstandard”. Når tiltakene ikke er målbare, blir fallhøyden antakelig heller ikke så stor dersom han ikke klarer å innfri sine lovnader. Argumentasjonen til Riis-Johansen er hjemlet i etterpåklokskapstoposet, men det kommer ikke frem om han har belegg i konkrete bevisbare forhold ut over det faktum at det kan betraktes som rasjonelt å argumentere med at kunnskap og sikkerhet rundt petroleumsvirksomhet er bra.

Tre dager etter høringskonferansen, samlet olje- og energiminister Terje Riis-Johansen og arbeidsminister Hanne Bjurstrøm sentrale aktører på norsk sokkel til et møte om sikkerhet og en orientering om situasjonen i Mexicogulfen (OED 2010b). Etter møtet publiserte OED pressemeldingen *Sikkerheten har høyeste prioritet*, hvor Riis-Johansen erkjenner alvorlighetsgraden av ulykken i Mexicogulfen:

⁴⁷ Se avsnitt 6.2.1, samt artikkelen *Ny studie om ringvirkninger i nord* (OED 2010d) fra 04.06.10

”Dette er en svært tragisk og alvorlig ulykke. Det er nå viktig at vi får en best mulig forståelse av årsaken til at dette kunne skje. Jeg vil bruke kunnskapen fra ulykken i mitt arbeid med forvaltningen av norsk sokkel” (Terje Riis-Johansen i OED 2010f).

På vegne av regjeringen viser Riis-Johansen at de har tatt innover seg ulykken og konsekvensene. Videre fremstår han som positiv på vegne av norsk petroleumsvirksomhets fremtid:

”Jeg er opptatt av at Norge skal være verdensledende innenfor petroleumsforvaltning. Kunnskapen som vil komme frem fra granskningen av ulykken i Mexicogolfen, vil bli brukt på alle relevante områder innen petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen” (Terje Riis-Johansen i OED 2010f).

Her peker olje- og energiministeren på det som kan betraktes som et ambisiøst mål og en offensiv strategi for petroleumsvirksomheten. Dette legger samtidig press på forventningene til både myndighetene og petroleumsindustrien. Selv om myndighetene er ydmyke og vil ta lærdom av ulykken i Mexicogulfen, viser de også tydelig at ulykken ikke skal sette tilbake norsk petroleumsvirksomhet, men heller gjøre den sterkere og mer sikker. Argumentasjon hjemlet i etterpåklokskapstoposet kan tenkes å skape trygghet og gi tillit til myndighetenes beslutninger ved at de gir inntrykk at trusler for sikkerhet rundt petroleumsvirksomhet spiller en viktig rolle i beslutningsprosesser for videre utbygging.

6.2.3 SV og Miljøverndepartementet: Konstruktivt konsekvenstopos

SV er det regjeringspartiet som fremstår som tydeligst i sin motstand mot åpning av Lofoten og Vesterålen for oljeleting. Partiet er aktive i oljeletingsdebatten og kan betegnes som en del av oljeopposisjonen. Som vi skal se, deler partiet en rekke synspunkter med miljøbevegelsen og argumenterer også ut i fra konsekvenstoposet⁴⁸ med hensikt å påpeke hvilke miljøkonsekvenser en eventuell ulykke på norsk sokkel vil få. SVs argumentasjon er forankret i det jeg velger å betegne som et *konstruktivt konsekvenstopos*. Det konstruktive konsekvenstoposet bygger på påstanden om at ”petroleumsvirksomhet på norsk sokkel forutsetter strenge reguleringer”. Belegget for påstanden er at ”ulykken i Mexicogulfen skyldtes mangel på styring og reguleringer” og dermed er argumentasjonen hjemlet i at ”riktig styring og regulering av petroleumsvirksomheten kan hindre at en lignende ulykke inntreffer på norsk sokkel i fremtiden”. I motsetning til miljøbevegelsen, konsentrerer SV seg ikke om å mistenkeliggjøre OED eller regjeringen for øvrig, men er opptatt av å vise til de faktiske saksforhold og hvorfor Mexico-ulykken gir grunn til å være skeptisk til en ny utredning.

⁴⁸ Se avsnitt 6.1.2 *Konsekvenstoposet – mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri*.

I følge NTB-artikkelen *Oljesølet får følger for Lofoten*, meddeler miljøvernminister Erik Solheim (SV) under høringskonferansen den 8. juni at den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten som var planlagt ferdig i 2010, utsettes til 2011 (NTB 2010d). Han begrunner dette med at de ikke har tilstrekkelig kunnskap rundt årsakene til Deepwater Horizon-katastrofen. Mens OLF-sjef Gro Brækken er positiv og uttaler: ”- Jeg ser kjempestore muligheter. Vi kan få til en god og forsvarlig utvikling av olje- og gassressursene og sikre en god sameksistens med fiskerinæringen”, skisserer miljøvernministeren det potensielle skadeomfanget av en ulykke utenfor Lofoten og Vesterålen som ”av bibelske Armageddon-dimensjoner” (NTB 2010d). Dette er en kraftig overdrivelse og et skrekkeeksempel av et fremtidsscenario publikum vanskelig kan forestille seg. Solheim tar i bruk overdrivelse for å skape reaksjoner og mobilisere omgivelsene til å ta stilling og forstå alvorlighetsgraden av en eventuell ulykke på norsk sokkel. I tillegg til å begrunne utsettelsen av forvaltningsplan med et ønske om ”å tilegne seg kunnskaper og erfaringer fra oljekatastrofen i Mexicogulfen” (ibid), kommer miljøvernministerens kritiske og restriktive holdning til olje- og gassvirksomhet frem i NTB-artikkelen *Utsetter høringsfrist for Lofoten*:

”- Etter ulykken i Mexicogulfen trenger vi mer tid til å ta for oss de mange vanskelige spørsmålene som melder seg: Hvordan kunne et oljeselskap som BP gjøre så fatale feil? Hvorfor er ikke mer olje blitt samlet opp? Hadde oljeselskapene tilstrekkelig kontrollrutiner?” (Erik Solheim i NTB 2010e).

I NTB-artikkelen *Oljeslaget står fortsatt om Lofoten* publisert 26. juni, kommer det frem at av de 100 blokkene som ble foreslått utlyst, ble 94 blokker åpnet for oljeleting (NTB 2010g). SVs miljøpolitiske talsmann, Snorre Valen, betrakter de seks utelatte blokkene som en erkjennelse fra OED om at disse områdene må vernes, og tar dette som en seier for SV:

”For SV er det viktig at det nå er en felles forståelse av at disse blokkene som lå helt oppunder Vestfjorden er av en helt spesiell art. Dette er en innrømmelse som styrker vår argumentasjon om vern av Nordland 6 og 7 og Troms 2” (Snorre Valen (SV) i NTB 2010g).

I samme artikkel karakteriserer Terje Riis-Johansen debatten rundt utlysningene som en ”ukomplisert runde” (NTB 2010g). Dette utsagnet fremstår som et forsøk på å avvæpne konflikten SV maner til med sine utsagn.

I Aftenposten 16. juli ble artikkelen *Solheim: - Katastrofen i Mexicogulfen må få konsekvenser* publisert (Aftenposten 2010m). Her bekrefter Solheim at hans kamp mot oljeboring i Lofoten og Vesterålen har blitt styrket av ulykken. I sitatet under ser vi at også han bruker kunnskap og lærdom som belegg når han argumenterer for hvordan saken bør håndteres:

”Det er naturligvis en del forskjeller mellom utslippet vi har sett i gulfen og det som ville skjedd ved et utslipp her. Men uansett viser dette at vi må se nærmere på hva har skjedd i gulfen for å gjøre alt vi kan for å unngå at noe liknende skal skje i Norge” (Erik Solheim i Aftenposten 2010m).

I motsetning til miljøvernerne, peker Solheim her på forskjellene mellom norsk og amerikansk sokkel, fremfor likhetene. I artikkelen påpeker han likevel at oljevernberedskapen ikke er god nok i Norge. En måned senere, 15. august, publiserte NTB artikkelen *Solheim til Mexicogulfen for å lære av katastrofen* (NTB 2010j). At han reiste til ulykkesområdene for å lære, akkurat som Frederic Hauge gjorde i mai og Terje Riis-Johansen gjorde i juli, har potensial til å styrke hans personlige ethos og troverdighet. Dette viser at han er genuint interessert i å bruke kunnskap og erfaring fra Mexico-ulykken til å beskytte norske farvann fra noe tilsvarende. Han refererer til hvordan BPs størrelse og apparat er betydelig større enn Statoils, og antyder at verken Statoil eller norske myndigheter kunne håndtert en lignende ulykke:

”Dette var et gigantisk utslipp. Om noe lignende hadde skjedd i kaldt farvann nær land i Norge, ville konsekvensene vært helt uoverskuelige (...). - BP er jo et av svært få selskaper som har råd til dette. Statoil ville hatt store problemer, og mange andre ville ikke vært i nærheten (...)” (Erik Solheim i Aftenposten 2010j).

På Miljøverndepartementets nettsider publiserte miljøvernminister Solheim talen *Lærdommen fra Mexicogulfen* den 28. august (Miljøverndepartementet 2010a). Her bruker han Mexico-ulykken til å spekulere i eventuelle følger av at norske myndigheter og petroleumsindustri for dårlig rustet til å takle en lignende ulykke:

”Hvordan ville dette vært i Barentshavet? Flere meter høye bølger og røft vær ville gjort opprydningen mye vanskeligere. Og vi hadde aldri hatt mulighet til å mobilisere så mange skip og fly og mennesker som i Mexicogulfen, der oljemiljøet er stort og tett (...). Ulykken har ført til arbeidsløshet, både i turistindustrien, leverandørindustrien og i fiskeriene – selv om mange fiskebåter og mannskaper har fått midlertidig jobb i aksjonen. Alt fra kelnere til mekanikere i småindustrien har blitt berørt (...). Oljeutvinning er så risikofylt at vi kan ikke eksperimentere. Vi kan ikke ta sjanser. En oljekatastrofe à la Mexicogulfen kunne fått mye større konsekvenser i våre nordlige farvann. Det kunne blitt uhåndterbart. Kostnadene kan bli uendelig større enn inntektene. Og da mener jeg kostnadene for menneskene i lokalsamfunnet, for naturen, og for selskapene” (Erik Solheim i Miljøverndepartementet 2010a).

Som det forventes av en miljø- og utviklingsminister, bruker Solheim et litt mer nøkternt språk enn miljøvernerne, men tar likevel i bruk tydelige bilder og sterke sammenligninger mellom norske og amerikanske petroleumsforhold. Ved å peke på konsekvensene av oljeutslippene og hvordan de rammet lokalbefolkningen, kan dette bidra til å skape identifikasjon og nærhet i opinionen, og spesielt blant befolkningen i nordområdene. En slik

identifikasjonsappell fungerer som en pathosargumentasjon da den kan skape medfølelse med de som ble rammet av ulykken, samtidig som den skaper engasjement fordi det kan ramme oss. Videre viser Solheim til svakheter i beredskapen på en måte som får oljevernberedskapen på norsk sokkel til å fremstå nærmest som en nasjonal trussel.

Solheims partifelle, partileder Kristin Halvorsen (SV), blir sitert i NTB-artiklene *BP-opprydding svekker ikke motstanden i nord* (NTB 2010u) og *Halvorsen: - Har prøvd å drukne oljen* (NTB 2010w) fra 7. august. Her sier hun at BPs opplysninger om at de har ryddet opp ¾ av utslippene, ikke er tilstrekkelig i forhold til trusselen de utgjør.

”BP er ikke noe cowboyselskap. Det er et stort, internasjonalt selskap som har hatt et godt renommé. Ulykken viser hvor sårbart det er. Det jeg tar med meg fra ulykken er hvordan næringsinteresser trues av oljevirkosomheten” (Kristin Halvorsen i NTB 2010w).

Her beskriver Halvorsen BP som et selskap som blir tatt seriøst og oppattes som solide og profesjonelle (implisitt: akkurat som Statoil). Som Hauge, styrker hun sin ethos ved å vise velvilje overfor motparten⁴⁹. Deretter bruker hun ulykken i Mexicogulften som bevis for at selv de beste kan feile. Denne logosargumentasjonen har utgangspunkt i det konstruktive konsekvenstoposet og benytter amerikansk petroleumsvirksomhet for å illustrere risikoen ved norsk olje- og gassvirksomhet. Videre antyder Halvorsen hvordan en slik ulykke kan ødelegge for næringsinteresser i områder som blir rammet, noe som ses som en identifikasjonsappell for å norske næringsinteresser til å engasjere seg.

6.2.4 En splittet regjering

17. juni publiserte Aftenposten artikkelen *Oljekamp i Regjeringen* (Aftenposten 2010l). Som tittelen antyder, dreier dette seg om splittede meninger i regjeringen om hvilke blokker som skal åpnes i den 21. konsesjonsrunden på norsk sokkel (ibid). Mens Riis-Johansen siteres på at det ikke fremkom vesentlig ny informasjon under høringskonferansen og fastholder at 100 blokker bør åpnes, er miljøpolitisk talsmann i SV, Snorre Valen, av en annen oppfatning:

”Det er uenighet om antall blokker som skal lyses ut, og SV ønsker å utlyse færre enn enkelte andre. Vår holdning er at Regjeringen bør lytte mer til de miljøfaglige rådene enn det som er gjort tidligere” (Snorre Valen i Aftenposten 2010l).

Ved å fokusere på at ”miljøfaglige råd” er viktig, vektlegger SV hensyn til kunnskap og fornuft, altså en logosappell. Likevel kan Valens intensjon tenkes å være å svekke regjeringen

⁴⁹ Se avsnitt 6.1.5 *Ethos: Miljøbevegelsens talere som offensive, kunnskapsrike og provoserende.*

som meningsmotstander når han påpeker at regjeringen ”bør lytte mer til miljøfaglige råd”, noe som antyder at regjeringen ikke overholder sine forpliktelser på dette området (ibid). Når Valen kritiserer regjeringen og OED for å ignorere anbefalinger som gagnar miljøet, har dette likhetstrekk med miljøbevegelsens argumentasjonsmønstre som peker på at myndighetene er mer opptatt av å tilrettelegge for økt olje- og gassutvinning, enn miljøhensyn⁵⁰.

Samlet gir analysen av myndigheter og politikere inntrykk av at både tilhengere og motstandere av utvidet oljeleting ønsker å legge lærdom og kunnskap til grunn for sine standpunkter. Lærdom og kunnskap har over blitt beskrevet som honnørord og tar seg bra ut i politiske kretser. Likevel ser vi at både politikere og myndigheter har ulike oppfatninger av hvilke følger ”ta lærdom” og ”kunnskap” bør få for avgjørelser for hvor mange blokker som skal åpnes for oljeleting på norsk sokkel (Aftenposten 2010l).

6.2.5 Ethos: troverdighet tuftet på forventninger

De som uttaler seg på vegne av myndigheter og regjering, innehar en viss ethosappell og autoritet i form av deres posisjoner som representanter for et demokratisk organ. Samtidig, knyttes det også en rekke forventninger til hvordan de opptre og uttaler seg. Både opinionsundersøkelsen⁵¹ og analysen hittil, reflekterer at debatten dreier seg om en avveining mellom hvilke verdier som bør veie tyngst i petroleumsrelaterte spørsmål – *økonomi og verdiskapning*, eller *miljø og sosialt ansvar*⁵². At regjering og myndigheter har representanter som reflekterer variasjonen i verdigrunnet som opinionsundersøkelsen og debatten for øvrig viser, kan bidra til å styrke deres ethos og troverdighet fordi dette skal gjøre dem i stand til å fatte veloverveide beslutninger. På den andre siden, kan ulike standpunkter i innad i regjeringen gjøre det fristende for de respektive partenes meningsmotstandere, både innad og utenfor regjeringen, å forsøke å svekke hverandre for å styrke egne argumenter. Et eksempel på hvordan uenighetene innad i regjeringen kommer frem i mediene, er når Snorre Valen (SV) siteres i Aftenposten på at regjeringen ”ikke tar innover seg miljøpolitiske råd”, noe som kan bidra til å svekke regjeringens troverdighet (Aftenposten 2010l)⁵³.

I perioden mitt utvalg omfatter, reiste både olje- og energiminister Terje Riis-Johansen og miljøvernminister Erik Solheim til Mexicogulfen for ”å lære”, noe som signaliserer deres engasjement og interesse for ulykken (Aftenposten 2010b⁵⁴, NTB 2010j⁵⁵).

⁵⁰ Se avsnitt 6.1.2 *Konsekvenstopset – mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri*.

⁵¹ Se kapittel 5 *Det retoriske publikum*.

⁵² Se avsnitt 5.2 *Presentasjon av funn: meninger om oljesektoren*.

⁵³ Se avsnitt 6.2.4 *En splittet regjering*.

⁵⁴ *Riis-Johansen på plass ved Mexicogulfen* (Aftenposten 2010b), fra 27.06.10.

Når myndighetene viser vilje til å ta lærdom og kunnskap av ulykken, viser de at de tar saken på alvor, gjør de det som forventes av samfunnet – nemlig at de stiller seg selv spørsmålet om dette kunne ha skjedd på norsk sokkel.

OED og Riis-Johansen brukte etterpåklokskapstoposet til å vise at de har lært av ulykken, og argumentere for å fortsette med petroleumsdriften. SV og Miljøverndepartementet var også opptatt av at det er viktig å ta lærdom av ulykken, men i motsetning til OED, tok de utgangspunkt i det konstruktive konsekvenstoposet, noe som uttrykte restriktive holdninger og krav til strammere reguleringer av petroleumsvirksomheten. Både bruk av etterpåklokskapstoposet og det konstruktive konsekvenstoposet kan ses som ethosappeller da de begge viser vilje til å ta lærdom av noe som har gått galt. En styrket ethos smitter også over på slagkraften til logos- og pathosappellene og samlet styrker disse både tillit til myndighetenes håndtering av situasjonen generelt, og hver enkel argumentasjon spesielt.

6.2.6 Logos: fra offensiv sysselsettingstopos til etterpåklokskap – og konstruktivt konsekvenstopos

Ved å ta utgangspunkt i rapporter som ringvirkningsrapporten og SSBs rapport, skaffer OED solide hjemler for logosappellene til Terje Riis-Johansen⁵⁶. Ringvirkningsrapporten ble bestilt av OED med for å belyse sammenhengen mellom økt petroleumsvirksomhet og sysselsetting, og ble presentert i pressemeldingen *Ny studie om ringvirkninger i nord* (OED 2010d). Her ble det ikke lagt skjul på at rapporten ble lagt frem med hensyn til høringskonferansen om den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten kun fire dager senere:

”- Jeg vil nå studere denne utredningen grundig og ser fram til de innspill jeg forventer kommer ut av høringsrunden. Det er ingen tvil om at denne utredningen omhandler et viktig element i den offentlige debatten vi skal ha om petroleumsvirksomhet i nord i de kommende månedene. Regionale ringvirkninger er på lang sikt en forutsetning for petroleumsaktivitet i nord” (Terje Riis-Johansen i OED 2010d)

Riis-Johansens uttalelser i OEDs pressemeldingen *Petroleumsvirksomheten sysselsetter 206 000 personer* fra 10. juni, viser at SSB-rapporten var ment til å understøtte funnene i ringvirkningsrapporten: “- 206.000 personer er vesentlig flere enn hva som tidligere har blitt anslått. Rapporten viser at etterspørselen fra petroleumsvirksomheten generer betydelige ringvirkninger” (Terje Riis-Johansen i OED 2010e). Resultatene som ble presentert i

⁵⁵ *Solheim til Mexicogolfen for å lære av katastrofen* (NTB 2010j), fra 15.08.10.

⁵⁶ Se avsnitt 6.2.1 *Sysselsettingstoposet*

departementets pressemeldinger, fremstod som utelukkende positive. Rapportenes hensikt kan derfor antas å være å bevise faktiske forholdet at *økt* petroleumsvirksomhet gir *økt* sysselsetting, altså hjemmel for *sysselsettingstoposet*.

Selv om OED antakelig forventet at kilden til konflikt under høringskonferansen i Svolve kom til være hensyn til natur – og miljø, og spesielt områdene Lofoten, Vesterålen og Senja, var ikke dette tema for noen av OEDs bestillingsrapporter, eller Riis-Johansens kommentarer slik de fremstod på departementets hjemmesider (OED 2010d,e). Rapportene gir faktabeviser for en subjektiv vektlegging av de faktiske saksforhold, men skaper likevel troverdighet til logosappellene som tok utgangspunkt i sysselsettingstoposet.

I forkant av høringskonferansen i Svolve 8. juni, hadde OED en offensiv tilnærming til norsk petroleumsvirksomhet ved å holde fokus på samfunnsmessig åpenbart fordelaktige verdier som økt sysselsetting og verdiskapning gjennom bruk av sysselsettingstoposet. Dette kan tenkes å være en del av en strategi for å få gjennomslag for sine ønsker om utvidede leteområder for olje og gass (OED 2010d,e). Etter hvert som omfanget av ulykken ble klart, og i tiden etter høringskonferansen, endret argumentasjonen seg i en mer ydmyk retning hvor verdier som kunnskap og lærdom ble løftet frem som departementets hovedfokus gjennom bruk av etterpåklokskapstoposet (NTB 2010d, OED 2010a, b, f)⁵⁷.

I avsnitt 6.2.4 forklares SV og Miljøverndepartementets bruk av ulykken i Mexicogulven som faktabevis for det konstruktive konsekvenstoposet. Forklaringer av hvordan en lignende ulykkesscenario hadde sett ut på norsk sokkel, er en sammenligning og logosappell som underbygger deres argumentasjon for en restriktiv petroleumspolitikk. Å hjemle argumentene i det konstruktive konsekvenstoposet innebærer ikke bare at man må se på hva som har skjedd og ta lærdom av det, men det innebærer også en oppfordring om å ta saken på alvor og gjøre endringer innenfor norsk olje- og gassnæring (Aftenposten 2010l, Miljøverndepartementet 2010a, NTB 2010g,j,u,w).

Argumentasjon med hjemmel i både etterpåklokskapstoposet og det konstruktive konsekvenstoposet er logosappeller som kan ses på som en respons på petroleumsdebattens interessenters spørsmål om en lignende ulykke kunne ha skjedd på norsk sokkel.

⁵⁷ *Oljesølet får følger for Lofoten* (NTB 2010d) fra 08.06.10. Pressemelding: *Økt kunnskap før nye tildelinger* (OED 2010a) fra 08.06.10. Pressemelding: *Riis-Johansen held møte om sikkerheit på norsk sokkel* (OED 2010b) fra 11.06.10. Pressemelding: *Sikkerheten har høyeste prioritet* (OED 2010f) fra 11.06.10.

6.2.7 Pathosappeller – skape identifikasjon

Som nevnt innledningsvis, forventes det i Norge at myndighetene fremstår som fornuftsbaserte og nøkterne i sin argumentasjon. Det forventes at de går pragmatisk og rasjonelt til verks når de skal håndtere en situasjon, eller en utfordring. Pathosappeller er derfor ikke av de mest fremtredende overbevisningsstrategiene til norske myndigheter, men når OED argumenterer for effekter av utvidet oljeleting som flere arbeidsplasser, refererer de ikke bare til det samfunnsøkonomiske aspektet ved dette, de appellerer også til noe som berører enkeltindividet. Dette kan settes i sammenheng med George Campbells syv aspekter⁵⁸ som kan bidra til å styrke en pathosappell (Kjeldsen 2006:308-310). Selv om det kun er en liten del av opinionen som kommer til å nyte fordelene av flere arbeidsplasser i et lite lokalsamfunn som Lofoten, kan det vekke sympati og engasjement hos den øvrige opinionen. Ringvirkninger som berører mennesker man identifiserer seg med gjennom nærhet i tid, sted, rom, relasjon eller situasjon kan bidra til å skape engasjement. Å skape engasjement er en pathosappell slik Erik Solheim gjør det ved å stille spørsmålet om hvordan det hadde blitt dersom denne ulykken ville ha rammet lokalsamfunnet rundt Lofoten og Vesterålen. Han peker på ”(...) kostnadene for menneskene i lokalsamfunnet, for naturen, og for selskapene (...)” (Miljøverndepartementet 2010a)⁵⁹. Et slikt resonnement er ment til å spille på følelsene til befolkningen, politikere og petroleumsindustrien selv. De samlede pathosappellene til myndighetene spiller altså på to, tilsynelatende motstridende, samfunnsgevinster: økt sysselsetting som følge av økt petroleumsvirksomhet på den ene siden, og langsiktige miljøhensyn ved å skåne sårbare områder for risikoen, samt forhindre å ødelegge det eksisterende næringsgrunnlaget på den andre.

6.3 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist hvilke retoriske strategier miljøbevegelsen og myndighetene, altså de berørte interessentene, tok i bruk for å håndtere den nye retoriske situasjonen som oppstod etter ulykken i Mexicogulfen. Som vist i kapittel 4, utgjorde medieoppslagene som stilte spørsmål om noe lignende kunne ha skjedd på norsk sokkel, en trussel for petroleumsindustriens legitimitet. I lys av dette, er de berørte interessentenes håndtering av oljeletingsdebatten, sentrale retoriske vilkår for petroleumsindustrien. Siden aktørene har ulike funksjoner i det norske samfunnet, skiller forventningene til miljøbevegelsens

⁵⁸ Campbells syv aspekter styrker en pathosappell: Sannsynlighet, tilsynelatende riktighet, viktighet, nærhet i tid, nærhet i rom, nærhet til personer og interesse i konsekvensene (Kjeldsen 2006:308-310). Omtalt i avsnitt 2.1.3.

⁵⁹ Se avsnitt 6.2.3 *SV og Miljøverndepartementet: konstruktivt konsekvenstopos*.

kommunikasjon og fremtreden seg fra myndighetene og politikernes. Dette kapittelet viser hvordan aktørene inntok ulike perspektiver på hvordan ulykken påvirker norsk petroleumsdrift- og virksomhet.

Miljøbevegelsens strategier gikk ut på å sammenligne norsk petroleumsvirksomhet med driften som førte til ulykken i Mexicogulfen, samtidig som de spiller på opinionens fellesskapsfølelse og samvittighet. Ved å fremstille naturen og lokalbefolkningen som ofre, viser miljøbevegelsen hvilken pris samfunnet kan risikere å måtte betale, dersom lignende oljeutslipp rammer norskekysten. Samtidig forsøker de å svekke troverdigheten til både petroleumsindustrien og OED, med Terje Riis-Johansen som skyteskive og syndebukk. Både Bellonas Frederic Hauge og Naturvernforbundets Lars Haltbrekken konspirerer rundt OED som et avhengig organ, indirekte styrt av petroleumsindustrien selv (Aftenposten 2010l, NTB 2010g). Med utgangspunkt i avmektighetstoposet og konsekvenstoposet, appellerer de til mobilisering gjennom å vise til at hverken olje- og gassnæringen, eller myndighetene, har den kontrollen de gir uttrykk for i møte med natur og kommersielle krefter. Dette kan bidra til å svekke både petroleumsindustriens og OEDs troverdighet og legitimitet i det lange løp. Sammenligningen kan sies å være miljøbevegelsens viktigste og sterkeste virkemiddel i denne situasjonen da denne makter å plante en oppfatning blant opinionen og publikum om at en ulykke som den i Mexicogulfen *kan* skje i Norge også.

Myndighetene og politikernes strategier fremstår mindre enhetlige enn miljøbevegelsens da de består av ulike meningsgrupperinger i form av politiske partier. Myndighetene fremstår dermed som delte i forhold til hvilke følger de mener ulykken i Mexicogulfen skal få for norsk petroleumsvirksomhet. Mine analyser viser at OEDs kommunikasjonsstrategi endret seg etter hvert som debatten utviklet seg, spesielt etter høringskonferansen i Svolvær 8.juni. Fra å tydelig utvise en offensiv holdning med utgangspunkt i sysselsettingstoposet og fokus på verdiskapning, bevegde de seg mot en mer ydmyk og forsiktig holdning med utgangspunkt i etterpåklokskapstoposet. Likevel, er hensynet til økonomi og verdiskapning, de verdiene som later til å legge størst føringer på OEDs petroleumpolitikk. I perioden jeg har sett på, er det hovedsakelig SV som politisk parti som kommer med klare meninger om hvordan denne ulykken skal få innvirkning på norsk petroleumpolitikk. Sammen med Miljøverndepartementet og miljøvernminister Erik Solheim (SV), underbygger representanter for SV sin argumentasjon i det konstruktive konsekvenstoposet. Hensyn til miljøet og lokale næringer er verdier som legges til grunn når disse argumenterer for en strengere og mer regulert petroleumpolitikk som følge av ulykken i Mexicogulfen.

Felles for både miljøbevegelsens, politikernes og myndigheters strategier, er at de argumenterer for synspunkter hjemlet i at de ønsker det norske samfunnets beste. Ankepunktet er at de er dypt uenige om hva samfunnets beste er. De retoriske vilkårene som omgir petroleumsindustriens retoriske situasjon er fragmenterte og sammensatte. Som forklart i kapittel 2, mener Maribeth S. Metzler at for å tilnærme seg et påtrengende problem, eller kjerneproblemet som hun kaller det, må kommunikasjonssammenhengene avdekkes (Metzler i Heath (red.) 2001: 321). Gjennom kartleggingen av det påtrengende problemet (kapittel 4), det retoriske publikum (kapittel 5) og de retoriske vilkår (kapittel 6), har jeg vist hvordan den norske oljeletingsdebatten ble endret etter ulykken i Mexicogulfen og dermed hvordan den retoriske situasjonen fremstod for petroleumsindustrien. Neste kapittel er en analyse av hvordan petroleumsindustrien selv håndterte utfordringene dette medførte.

7. Petroleumsindustriens håndtering av den retoriske situasjonen

Ved å skaffe oversikt over situasjonens publikum og kontekst, er det i følge både Bitzer og Metzler lettere å bearbeide kjerneproblemet, eller det påtrengende problemet (Bitzer [1968] 1992, Metzler i Heath (red) 2001). Utløsende for den retoriske situasjonen, medieoppslagene som stilte spørsmålet om en lignende som Mexico-ulykken kunne ha inntruffet på norsk sokkel. Dette førte til at petroleumsindustriens legitimitet og lisens til å operere, ble truet.

Petroleumsindustriens kommunikasjon og strategi i perioden jeg har valgt å studere, må sees i sammenheng med de foregående kapitlene. Som forrige kapittel viser, utgjør de retoriske ikke-fagtekniske vilkårene de kontekstuelle betingelsene petroleumsindustrien selv ikke har kontroll over. Ved å se nærmere på petroleumsindustriens kommunikasjonsstrategi, skal jeg analysere hvordan de håndterte det retoriske problemet. Dette innebærer analyse av petroleumsindustriens håndtering av fagtekniske vilkår, altså retoriske virkemidler som ethos, logos, pathos, samt argumentasjonsmønstre som avdekkes gjennom bruk av ulike topoi. Først analyserer jeg hvordan argumentasjoner med utgangspunkt i det jeg har valgt å omtale som *sikkerhetstoposet*, *distanseringstoposet* og *ringvirkningstoposet* fungerer som et grunnlag for petroleumsindustriens kommunikasjonsstrategi. Deretter tar jeg i bruk Metzlers rammeverk for å avdekke hvilke verdier kommunikasjonen er tuftet på gjennom å avdekke *valg av taler*, *bruk av identifikasjon* og *fornuftsappell* (Metzler i Heath 2001). Dette kapittelet viser hvor petroleumsindustriens håndterte den nye retoriske situasjonen og hvordan de etterstrebet en modifisering av problemene som oppstod i kjølevannet av medieoppslagene etter ulykken i Mexicogulfen.

7.1 Petroleumsindustriens fremtreden i mediene

Mitt materiale tyder på at petroleumsindustrien holdt en lav profil i tiden etter ulykken⁶⁰. Som de foregående kapitlene viser, manglet det ikke på anledninger til å kommentere eller besvare koblingene som ble gjort i mediene, men som vi skal se, valgte petroleumsindustrien i de fleste tilfellene å la være. Mye av kommunikasjonen til petroleumsindustrien skjedde på egne hjemmesider og dermed på egne premisser uten kommentarer utenfra. Like fullt viser petroleumsindustriens kommunikasjon hvordan den håndterte de potensielle svekkelsene som lå i sammenligningen med ulykkesselskapet BP.

⁶⁰ Se Vedlegg 1: *Oljekalenderen*.

7.1.1 Sikkerhetstoposet

Et av de tydeligste retoriske strategiene til oljeopposisjonen, og spesielt miljøbevegelsen, var bruken av ulykken i Mexicogulften som bevis for at velutviklet teknologi og kunnskap, ikke utelukker mulighetene for at ulykker kan inntreffe. Som et ”kontra-topos” for å håndtere kritikken og svekkelsen i miljøbevegelsens avmektighetstopos⁶¹, tok petroleumsindustrien i bruk *sikkerhetstoposet*. En av olje- og gassnæringens interesser er bygget på et ønske om at samfunnet oppfatter petroleumsindustriens virksomhet som trygg og at de derfor fortjener tillit⁶² og lisens til å operere (Statoil 2010c). Påstanden i sikkerhetstoposet kan derfor beskrives som at ”petroleumsvirksomhet er trygt”. Belegg for denne påstanden er at ”petroleumsindustrien har stort fokus på sikkerhetstiltak og teknologi”, hjemlet i at ”sikkerhetstiltak og teknologi forebygger ulykker og øker sikkerheten”. Nedenfor fremgår OLFs etablering av hjemmel for, og bruk av, sikkerhetstoposet.

22. april, to dager etter at ulykken i Mexicogulften inntraff, publiserte OLF artikkelen *Sikkerheten blir bedre på norsk sokkel* (OLF 2010a). Ved å referere til PTILs rapport som viste til stadig færre olje- og gasslekkasjer i petroleumsindustrien, appellerer artikkelen til fornuft og rasjonelle avveiinger (ibid). Således kunne artikkelen i utgangspunktet ha bidratt til å styrke industriens påstand om at økt teknologi gir redusert risiko. Dette var antakelig OLFs intensjon, men publiseringsdatoen viste seg å være uheldig da eksplosjonene på oljeriggen Deepwater Horizon inntraff samme dag. Artikkelen kommenterte ikke de nylige hendelsene i Mexicogulften, men var i samsvar med det fokuset OLFs kommunikasjon skulle ha i tiden fremover: positiv på petroleumsindustriens vegne og med fokus på at sikkerheten på norsk sokkel er god.

4. mai ble artikkelen *Norsk oljevern skal hjelpe i Mexicogulften* publisert på OLFs hjemmesider (OLF 2010b). Her meldes det at Norsk Oljevernforening for Operatørselskap (NOFO) skal bistå med det OLF kaller ”bekjempingsarbeidet”. Å bruke ord som ”bekjemping” gir assosiasjoner til en felles trussel som skal overvinnes, samtidig som at ordet i seg selv ikke har en negativ ladning. Politikere og medier ordlegger seg på lignende måte når de mobiliserer omgivelsene mot en felles samfunnsfiende. Eksempler på dette er begrepsbruk som ”bekjempe terror”, ”bekjempe mobbing” og ”bekjempe fedme”. Slik kan det tenkes at OLF ønsker å skape et inntrykk av at de jobber for fellesskapet ved å bidra med ”bekjempingsarbeidet”. Samtidig kan denne begrepsbruken bidra til at oppfatningen av at norsk petroleumsindustri, her representert ved NOFO, er en industri med kompetanse og

⁶¹ Avsnitt 6.1.1 Avmektighetstoposet – mektig natur, avmektig petroleumsindustri.

⁶² Se kapittel 4 *Det påtrengende problemet*.

erfaring innen sikkerhet og beredskap, som i tillegg viser velvilje ved å assistere amerikanerne i opprydningsarbeidet. Denne artikkelen er dermed en ethosbyggende appell fra OLF på norsk petroleumsindustriens vegne, samtidig som den tar i bruk sikkerhetstoposet som rasjonell appell.

OLF styrker det underliggende argumentet i sikkerhetstoposet da de 26. mai publiserer artikkelen *Oljeindustrien med skreddersydd beredskap for Finnmark* på egne nettsider (OLF 2010c). Artikkelen presenterer hvordan oljeindustrien i samarbeid med NOFO skal bidra til en betydelig forsterkning av oljevernberedskapen langs Finnmarkskysten ved å blant annet involvere fiskere. Slik presenteres strategien om å involvere lokalbefolkningen i arbeidet: ”Blant annet er planen å utnytte fiskernes kompetanse. En flåte av 30-40 fiskefartøy sertifisert og utrustet for å taue oljelenser vil kunne reagere raskt om noe skulle skje” (OLF 2010c). På dette tidspunktet, hvor koblingene mellom norsk petroleumsvirksomhet og ulykken i Mexicogulften uten tvil skapte forventninger til petroleumsindustrien, etablerte de konkrete beviser for logosargumentasjonen i form av å innføre preventive sikkerhetstiltak, samt vise til et konkret eksempel på hvordan sameksistens⁶³ mellom industri og lokalt næringsliv kan fungere. I artikkelen avdekkes det at dette er en del av en offensiv strategi for å få tilgang på nordområdene, uten at det kommer frem om det skyldes Mexico-ulykken: ”Bakgrunnen for den nye strategien er utsiktene til økt olje- og gassaktivitet i nord. Elleve ulike operatørselskap har 29 lisenser med boreforpliktelse de neste to årene” (OLF 2010c). Med disse tiltakene og oppslagene gjorde OLF seg klare til å besvare kritiske spørsmål fra oljeopposisjonen som de uten tvil visste måtte komme. Samarbeidet blir altså bekreftet å være et strategisk trekk som skal styrke petroleumsindustriens sak i forbindelse med den pågående oljeletingsdebatten og den forestående høringskonferansen i Svolve 8. juni.

Samme dag som høringskonferansen, ble samarbeidet mellom NOFO og petroleumsindustrien flagget på nytt. OLF publiserte artikkelen *Unik oljevernøvelse i Nordsjøen* (OLF 2010e). Som for å understreke øvelsens omfang, summeres de involverte aktørene:

”Øvelsen med olje på havet er den største og mest omfattende årlige oljevernberedskapsøvelsen på norsk sokkel. I tillegg til mannskapet på båtene er om lag 50 personer involvert. Foruten oljeindustriens eget personell deltar folk fra leverandørindustrien, Klif, Kystverket og Kystvakten. Om lag ti fartøy samt helikopter og fly deltar i øvelsen” (OLF 2010e).

Utdraget kobles direkte til Mexico-ulykken da et av de sentrale spørsmålene som kom opp på høringskonferansen, dreide seg om nettopp sikkerhet og hvorvidt norsk petroleumsindustri

⁶³ Sameksistens identifiseres som en egen strategi i Ihlen 2007, beskrives i avsnitt 2.2.3 *Retoriske vilkår*.

kan håndtere en tilsvarende ulykke. Her viser OLF hvilken beredskap olje- og gassnæringen hadde, noe som kan oppfattes som et respons på miljøbevegelsen påstander om fravær av kontroll og manglende sikkerhet på norsk sokkel.

Ved å fremstå som selvsikre, ga Statoil inntrykk av kontroll, selv i prekære situasjoner. NTB publiserte 20. mai nyhetsmeldingen *Oljeplattform evakueres* som meldte at 89 ansatte på den Statoil-eide Gullfaks C-plattformen i Nordsjøen ble evakuert på grunn av trykkendring i brønnen (NTB 2010m). Statoils pressetalsmann Gisle Johanson avdramatiserer det hele når han svarer på spørsmål om det er fare for en ukontrollert utblåsning (implisitt: lik den i Mexicogulften):

”Vi jobber for å unngå det. Vi mener vi har god kontroll. Vi ønsker to sikkerhetsbarrierer, nå har vi kun én. Et scenario kan være en ukontrollert utblåsning, men det er det liten grunn til å frykte (...). - Situasjonen på plattformen er trygg, og det er ingen lekkasjer fra brønnen (...).” (Gisle Johanson i NTB 2010m).

I underkant av en uke senere, 26. mai, publiserte NTB artikkelen *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken* (NTB 2010o)⁶⁴. Som presentert i de tideligere kapitlene, anklager Bellona Statoil for å unngå å kommentere viktige hendelser som denne, i frykt for å bli koblet med ulykken i Mexicogulften. I artikkelen ble Statoil fremstilt som tilbakeholdende med informasjon. Pressetalsmann Johanson kommenterte saken på vegne av Statoil: ”Vi må kutte borestrengen og gjenoppta sirkulasjon. Det kan vi håndtere, og det er en kjent problemstilling og prosedyre” (Gisle Johanson i NTB 2010o). Mens miljøbevegelsen anklager denne ulykken for å ha ”storulykke-potensial” og hjemler argumentasjonen i konsekvenstoposet⁶⁵, fremstår Statoils talsperson som rolig og profesjonell overfor situasjonen. Bruken av profesjonaliserte begreper som ”kutte borestreng og gjenoppta sirkulasjon” gir inntrykk av kunnskap og kontroll. Gjennom bruk av sikkerhetstoposet, oppfattes Johannsons kommentarer som profesjonelle, beherskede og troverdige og styrker dermed tilliten til Statoil som selskap.

Selv petroleumsindustrien ikke uttaler direkte ”vi fortjener tillit fordi vi har stort fokus på sikkerhet”, kan dette sees som en målsetning for argumentasjonen som underbygges av sikkerhetstoposet. Det er tydelig at industrien ønsker å styrke sitt omdømme og øke omgivelsens tillit ved å vektlegge at petroleumsvirksomhet er trygt gjennom rapporter og oppslag som viser til konkrete sikkerhetstiltak. Den 24. juni publiserte OLF artikkelen *Viktig utlysning fra regjeringen* i forbindelse med de 94 blokkene regjeringen lyste ut i 21.

⁶⁴ Omtales i avsnitt 6.1.3 *Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumsindustrien*.

⁶⁵ Avsnitt 6.1.2 *Konsekvenstoposet – mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumsindustri*.

konsesjonsrunde (OLF 2010g). Direktør for næringspolitikk i OLF, Alfred Nordgård, kommenterer at dette var på tide og at etter tildelingen til våren 2011, vil næringen ha god tid til å lære av ulykken i Mexicogulfen. Etter denne uttalelsen, avtok OLFs bruk av sikkerhetstoposet noe. Akkurat som myndighetenes bruk av etterpåklokskapstopos⁶⁶, flyttes fokuset fra petroleumsvirksomhetens positive sider, mot å bruke erfaringene til noe konstruktivt, som å lære av ulykkesselskapets BPs feil, samtidig som det legges vekt på forskjellene mellom forutsetningene for petroleumsdrift utenfor Norskekysten i Mexicogulfen. Som de neste avsnittene også skal vise, spiller et positivt fokus på muligheter som sameksistens og økt sysselsetting, en viktig rolle for verdiene petroleumsindustrien ønsker å fremme.

7.1.2 Distanseringstoposet

Sammenligningene mellom norsk petroleumsvirksomhet og ulykken, fremstod som en del av det påtrengende problemet for petroleumsindustrien. Verken OLF eller Statoil ville akseptere denne sammenligningen og argumenterte med utgangspunkt i *distanseringstoposet* som viste til hvorfor de to industriene *ikke* kunne sammenlignes. I toposets oppbygning ligger påstanden ”norsk petroleumsvirksomhet skiller seg betydelig fra den amerikanske”. Belegget for påstanden grunngis med at ”norsk og amerikansk petroleumsvirksomhet skiller seg fra hverandre fordi de opererer i ulike geografiske områder, med forskjellig lovverk og under ulike forutsetninger”. Argumentasjonen er hjemlet i at ”områder som er forskjellige kan ikke sammenlignes”. Som vi skal se nedenfor, innebærer denne distanseringen også et fravær av kommentarer fra petroleumsindustriens side, antakelig for å unngå medieoppslag og debatt.

Statoil driver petroleumsvirksomhet også i Mexicogulfen. 29. april 2010, publiserte Dagens Næringsliv artikkelen *Utslipp øker motstand* (NTB 2010ø). Her blir det poengtert at oljeutslippene i Mexicogulfen øker motstanden mot oljeleting i USA, samtidig som utslippene utbroderes i detalj. Konsernsjef i Statoil, Helge Lund, er kortfattet i sine kommentarer til Dagens Næringsliv:

”- Jeg vil ikke kommentere en situasjon vi ikke er del i, og det er for tidlig å si hvilke eventuelle andre følger dette kan få, (...). Når det gjelder åpning av nye områder, er vi selvfølgelig interessert, som verdens største offshoreoperatør på dypt vann (...).” (Helge Lund i NTB 2010ø).

⁶⁶ Se avsnitt 6.2.2 *Etterpåklokskapstoposet*.

Helge Lund er nøye med å unngå at Statoil kobles til ulykken. Konsernsjefens utsagn om Statoils interesse for nye områder gir samtidig inntrykk av at selskapet er offensivt og ikke lar seg kue av situasjonen i Mexicogulfen. Kommentarene til Lund, som er svært knappe med tanke på at BP er en aktør som driver tilsvarende form for virksomhet som dem selv, er en indikasjon på at Statoil hadde valgt en strategi som dreide seg om å være minst mulig synlig i debatten og distansere seg fra ulykken. Hadde Lund valgt å kommentere ulykken inngående på et tidspunkt da årsaken til ulykken var uklart og mediene bedrev spekulasjoner, ville det ha gitt mediene beviser for et engasjement i Mexicogulfen og ytterligere sammenligninger.

Antakelsen om en distanseringsstrategi fra Statoil ble styrket etter NTBs oppslag den 7. mai: *Lund utstetter besøk i Vesterålen* (NTB 2010i). Statoils konsernsjef skulle ha besøkt områdene rundt Lofoten og Vesterålen for å snakke om næringsutvikling som følge av økt oljeutvinning. Bø kommune var et av stedene som ventet besøk av Statoils øverste sjef. Ordføreren i kommunen, Sture Pedersen, blir sitert på følgende i NTBs artikkel: ”- I samråd med Statoil har vi bestemt oss for å forandre datoen for besøket. (...). Nå er det veldig mye fokus på ulykken i Mexicogolfen og å sammenligne det med Lofoten og Vesterålen” (Sture Pedersen i NTB 2010i). Statoils kommunikasjonssjef Ola Morten Aanestrand bekreftet overfor NTB i samme artikkel at feil fokus var årsaken til det utsatte besøket (ibid). Uttalelsene fra artikkelen bekrefter at koblingene til ulykken i Mexicogulfen var en direkte innvirkende årsak til at Statoils konsernsjef valgte å utsette turen til nordområdene. Ordførerens uttalelse om at de ikke ønsker en sammenligning mellom Lofoten og Vesterålen og Mexicogulfen, vitner om at denne koblingen ikke bare var en utfordring for Statoil, men også for den delen av lokalsamfunnet som ønsket næringsutvikling gjennom utvidet petroleumsaktivitet. At det er ordføreren som formidler budskapet og ikke Statoil selv, kan oppfattes som en indikasjon på at selskapet hadde streng kontroll på sin kommunikasjon og synlighet utad for å unngå å bli sammenlignet med ulykkesselskapet BP. Grunnen til at Statoil overlot mediekomentarene til en offentlig instans, kan tenkes å skyldes at kommunen ikke risikerer direkte kommersielle tap ved dårlig omdømme og negativ PR slik Statoil stod i fare for å gjøre.

OLF gjorde også sitt for å distansere norsk petroleumsindustri fra å bli sammenlignet med forholdene i Mexicogulfen. Dagen før høringskonferansen i Svolvær, var aktørene i oljeletingsdebatten offensive og tydelige i sine standpunkter. I NTB-artikkelen *SV: Oljetilhengere på vikende front* publisert 7. juni, ble oljeopposisjonen sitert på at de mente

deres sak var styrket på grunn av ulykken i Mexicogulfen⁶⁷ (NTB 2010s). Informasjonssjef i OLF, Sigbjørn Aanes uttaler seg på vegne av industrien ved å avfeie miljøbevegelsens selverklærte overtak:

”(...) at miljøbevegelsen sier den seiler i medvind, er ikke nytt. Det har jeg hørt før. Vi skal dessuten være forsiktige med å trekke inn ulykken i Mexicogulfen i den norske debatten. Til det er *forskjellene*⁶⁸ for store” (Sigbjørn Aanes i NTB 2010s).

Utsagnet fra OLFs informasjonssjef gir inntrykk av at OLF ikke biter på provokasjonene til oljeopposisjonen. Han peker på *forskjellene* som om de var helt åpenbare for publikum. Aanes' intensjon er antakelig å avfeie ulykken i Mexicogulfens relevans for den norske debatten. Ved å bruke forskjeller, argumenterer han med utgangspunkt i distanseringstoposet, men belegget er heller uklart da det ikke kommer frem i artikkelen hvilke forskjeller det er snakk om. Argumentasjonen kan miste noe av sin troverdighet da Aanes refererer til en innforståthet som ikke kan betraktes som en allment godtatt sannhet, tatt oljeopposisjonens argumentasjoner i betraktning. Ved å avfeie miljøbevegelsens argumentasjoner så kontant, kan Aanes' utsagn derimot oppfattes som ekskluderende på de som ikke er inneforstått med *forskjellene* han refererer til, noe som kan svekke hans evne til å argumentere overbevisende.

Belegget for distanseringstoposet ble antakelig styrket i august måned da NTB publiserte artikkelen *Store forskjeller mellom norske og amerikanske oljeregler* (NTB 2010r). Oppslaget refererte til en rapport Veritas hadde gjort på oppdrag fra OLF, som sammenlignet det amerikanske og norske petroleumsregelverket. NTB-artikkelen legger frem OLFs argumentasjoner for at det norske petroleumsregelverket har flere sterke sider enn det amerikanske, men at de likevel ikke kan konkludere med at Deepwater Horizon-ulykken *ikke* kunne ha skjedd under et norsk regelverk: ”- Jeg er ikke i tvil om at det bidrar til et høyt sikkerhetsnivå, men jeg kan ikke påstå at det gjør det mindre sannsynlig med en slik ulykke i Norge enn i USA” (Gro Brækken i NTB 2010r). Ved å være ydmyk på industriens vegne, styrker Brækken sitt eget, og dermed OLFs, ethos. Artikkelen understreker at rapporten uthever forskjellene mellom de to petroleumsregelverkene, og bidrar på denne måten til å styrke belegget i distanseringstoposet. I tillegg avdekkes antakelig også hensikten bak bestillingsrapporten fra OLF, nemlig å bruke forskjellene til å argumentere for en konsekvensutredning i Lofoten og Vesterålen: ”OLF vil ha en konsekvensutredning av oljevirkosomhet utenfor Lofoten og Vesterålen. Brækken mener at svarene som kommer fram i

⁶⁷ Se avsnitt 6.1.3 *Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumsindustrien*

⁶⁸ Min kursiv

rapporten hører hjemme i en slik utredning” (NTB 2010r). Med støtte i vitenskapelige rapporter, etterstreber petroleumsindustriens hjemmel i distanseringstoposet en ugyldiggjøring av miljøbevegelsens omdømmetruende sammenligninger.

7.1.3 Ringvirkningstoposet: sysselsetting, sameksistens og synergieffekter

OED tok i bruk *sysselsettingstoposet*⁶⁹ for å argumentere for de positive effektene ved utvidet oljevirksomhet. Satt i sammenheng med petroleumsindustriens gjentakende argumentasjon for sameksistens og synergieffekter, identifiserer jeg denne argumentasjonsstrategien for *ringvirkningstoposet*. Påstanden i ringvirkningstoposet er ”petroleumsvirksomhet sikrer en positiv utvikling av samfunnet”. Belegget som støtter opp under denne påstanden er at ”petroleumsvirksomhet fører til økt sysselsetting, sameksistens med lokale næringer og utnyttelse av naturressurser”. Hjemmelen er at ”flere arbeidsplasser, sikring av lokale næringer og utnyttelse av naturressurser er positivt for samfunnet”, og det mest generelle grunnlaget som støtter argumentasjonen som logosappell. Ringvirkningstoposet underbygges og støttes av ringvirkningsrapporten som ble presentert av OED 4. juni, og ble brukt av olje- og gassnæringen for å bevisstgjøre opinion og omgivelser om de positive ringvirkningene utvidet petroleumsvirksomhet bærer med seg, både for lokalsamfunnet og for det norske samfunnet som helhet⁷⁰ (OED 2010d).

Regjeringens ringvirkningsrapport ble 4. juni omtalt på OLFs hjemmesider under tittelen *Rapport fra regjeringen viser store ringvirkninger i nord* (OLF 2010d). I likhet med regjeringen, hadde OLF tidligere lagt vekt på estimerte ringvirkninger på 1000-2000 arbeidsplasser ved en eventuell utbygging i nordområdene, mens ringvirkningsrapporten viser et potensial på 3000-4000. Dette omfavnes av OLFs direktør: ”- Oljeutvinning i Nord-Norge vil gi hele landsdelen et løft i form av nye arbeidsplasser, og det er av stor betydning for alle som ønsker å leve og bo i Nordland, Troms og Finnmark (...)” (Gro Brækken i NTB 2010c). Sameksistens-argumentasjonen er også fremtredende: “I rapporten fra regjeringen blir det også slått fast at olje- og gassvirksomhet ikke vil fortrenge andre næringer i regionen “ (OLF 2010d). Dette refererer blant annet beredskapssamarbeid og sameksistens med fiskerne i regionen, noe som gir inntrykk av petroleumsindustriens vektlegging av sosial ansvarlighet.

Ringvirkningsrapporten ble også nevnt i NTB-artikkelen *Oljerapport gir jubel på begge sider* som ble publisert samme dag (NTB 2010c). Artikkelen omtaler både

⁶⁹ Se avsnitt 6.2.1 *Sysselsettingstoposet*.

⁷⁰ Se avsnitt 6.2.1 *Sysselsettingstoposet*.

miljøbevegelse⁷¹, myndigheter⁷² og petroleumsindustri som på hver sin side tolker rapportens funn i egen favør. Mens Frederic Hauge anklager OLF for propagandavirksomhet og SV fokuserer på risikoen i nord, legger Gro Brækken igjen vekt på de positive ringvirkningene: ”Rapporten bekrefter at det blir store lokale og nasjonale ringvirkninger som følge av petroleumsvirksomhet i nord. Miljøbevegelsens kritikk har ingen troverdighet (...)” (OLF 2010d). Etter høringskonferansen i Svolvær 8.juni, hvor industrien blir konfrontert med skeptikere og oljeopposisjonens argumentasjon, ble det antakelig enda viktigere for OLF og Gro Brækken å fokusere på positive ringvirkninger og mulighetene for sameksistens. NTB’s artikkel *Oljesølet får følger for Lofoten* er et eksempel på hvordan OLF fastholder på et offensivt ringvirkningsfokus: ”- Jeg ser kjempestore muligheter. Vi kan få til en god og forsvarlig utvikling av olje- og gassressursene og sikre en god sameksistens med fiskerinæringen (...)” (Gro Brækken i NTB 2010d).

I NTB-artikkelen *Oljeslaget står fortsatt om Lofoten* publisert 23. juni, kommenterer OLFs direktør for nordområdepolitikk, Alfred Nordgård, åpning av nye blokker for oljeleting. Han holder også fokuset rettet mot positive ringvirkninger og sameksistens: ”- Dette er også veldig viktig for å sikre arbeid til dem som jobber i leverandørindustrien og i oljeselskapene” (Alfred Nordgård i NTB 2010g).

Artikkelen *Massiv kritikk av Statoils lokker rapport i nord*, publisert av NTB 12. oktober 2010, omtaler de samme blokkene (NTB 2010p). Her refereres det til Statoils rapport som viser at åpning av oljefeltene Nordland 6 og 7 utenfor Lofoten vil føre til 2000 nye arbeidsplasser (Statoil 2010e). I artikkelen kritiseres Statoil av miljøvernerne for å ha stor egeninteresse i å skape forventinger til arbeidsplasser, noe de angivelig ikke makter å innfri⁷³. Statoils nordområdedirektør, Hege Marie Norheim, forsvarer selskapet med å underbygge sin argumentasjon med ringvirkningstoposet: ”I løpet av en femårsperiode skal vi sørge for 120 millioner kroner til å både utvikle nye leverandører, støtte realfag og utvikle lærlinger i de tre nordligste fylkene” (NTB 2010p). At NTB omtaler Statoils rapport som *lokker rapport* i overskriften, spiller på oljeopposisjonens mistro til olje- og gassnæringens intensjoner, noe som utfordrer Statoils troverdighet. Likevel er en rapport med løfte om flere arbeidsplasser og økt investering i skolegang og fremtid, en logosappell som kan bidra til å styrke olje- og gassnæringens tillit blant opinionen, og spesielt blant de som er bosatt i de aktuelle områdene.

28. oktober viste Dagens Næringsliv til den overnevnte ”lokker rapporten” i oppslaget *Statoil lover 2000 nye jobber* (DN 2010d). Artikkelen omhandler konsernsjef i Statoil, Helge

⁷¹ Se avsnitt 6.1.6 *Logosappeller – Mexicogulften som subjektivt faktabevis*.

⁷² Se avsnitt 6.2.1 *Sysselsettingstoposet*.

⁷³ Se avsnitt 6.1.6 *Logosappeller – Mexicogulften som subjektivt faktabevis*.

Lund som reiser rundt i Lofoten og Vesterålen for å snakke om rapporten og samle støtte til utvidet virksomhet. Lund bruker sameksistensargumentasjon når han blir sitert på at oljeutvinning har en akseptabel miljømessig risiko: ”Jeg mener at 40 års virksomhet på norsk sokkel viser at det er sikkert å drive utvinning (...)” (DN 2010d). Dette er antakelig reisen han utsatte i mai for å unngå at Statoils virksomhet ble koblet med ulykken i Mexicogulfen⁷⁴, og kan dermed også identifiseres som en del av petroleumsindustriens distanseringsstrategi for å unngå koblingene. Samlet, ser vi at ringvirkningstoposet skal underbygge inntrykket av petroleumsindustriens representanter som sosialt ansvarlige aktører, og dermed styrke deres tillit blant befolkningen og opinionen.

7.2 Petroleumsindustriens forsøk på modifisering av situasjonen

Gjennom analyse av det påtrengende problemet, det retoriske publikum og de retoriske vilkår, har jeg i de foregående analysekapitlene analysert petroleumsindustriens kommunikasjonskontekst. I første del av dette kapitlet, har jeg vist hvilke argumentasjonsstrategier petroleumsindustrien tok i bruk ved hjelp av ulike retoriske topos. Nedenfor viser jeg hvordan petroleumsindustrien responderte direkte på koblingene med ulykken i Mexicogulfen, samt en analyse av det Metzler mener er avgjørende for å løse et problem, nemlig bruk av kommunikasjonsstrategiene *valg av taler, fornuftsappell* og *bruk av identifikasjon*.

7.2.1 Direkte respons – erkjennelse av ulykkens relevans

Statoil valgte 11. juni omsider å kommentere hvordan ulykken i Mexicogulfen kunne tenkes å få innvirkning på norske forhold. I følge mine undersøkelser, er dette det første medieoppslaget hvor selskapet kommenterer koblingene mellom norsk petroleumsvirksomhet og ulykken direkte. Statoils respons ble gjengitt i Aftenpostens oppslag fra 11. juni: *Lund tør ikke gi garanti mot ulykker* (Aftenposten 2010k). Denne artikkelen kom i etterkant av møtet olje- og energiminister Terje Riis-Johansen og arbeidsminister Hanne Bjurstrøm hadde om sikkerhet med de største aktørene på norsk sokkel⁷⁵. Frem til denne dagen hadde Statoil holdt seg unna både oljeletingsdebatten og avslått alle hentydninger til sammenligninger og kommentarer til ulykken i Mexicogulfen⁷⁶. I denne artikkelen kommer det frem at

⁷⁴ Artikkelen *Lund utsetter besøk i Vesterålen* (NTB 2010i) omtalt i avsnitt 7.1.2 *Distanseringstoposet*.

⁷⁵ Omtalt i pressemeldingen *Sikkerheten har høyeste prioritet* (OED 2010f), se også avsnitt 6.2.2 *Etterpåkløkskapstoposet*.

⁷⁶ Se avsnitt 7.1.2 *Distanseringstoposet*.

konserndirektør Helge Lund vedkjenner at BP-ulykken kan tenkes å få konsekvenser også på norsk sokkel:

”- Vi skal studere meget nøye rapportene etter ulykken i USA, og det kan godt hende dette medfører at vi må sette inn nye tiltak. Men det er alltid risiko knyttet til olje- og gassvirksomhet, så vi kan ikke gi noen garanti (...)” (Helge Lund i Aftenposten 2010k).

At det er Statoils øverste leder som uttaler seg på vegne av selskapet, signaliserer at de tar ulykken på alvor og at saken er viktig for dem. At Lund erkjenner at det finnes en risiko ved olje- og gassvirksomhet, er en mer ydmyk håndtering sammenlignet med de tideligere kommentarene som i hovedsak har dreid seg om å avvise koblingene. Denne erkjennelsen gir inntrykk av et engasjement som tar situasjonen på alvor, noe som kan bidra til å styrke Lunds og dermed selskapets ethos.

Den 7. juli, publiserte Statoil imidlertid to artikler på egne nettsider. Disse kan se ut som en lavmælt respons på koblingene som ble gjort i mediene: *Oljevern* (Statoil 2010b) og *FAQ: Hva med ulykken i Mexicogolfen* (Statoil 2010d). I *Oljevern* skriver Statoil om hvordan sameksistens mellom oljevirkosomhet og lokale næringer kan fungere i områdene Lofoten og Vesterålen. Her presenterer de mål som ”null skade” og sier de vil sikre at de som jobber i Statoil har en trygg jobb. De skriver også at de vil eksistere sammen med fiskeri og turisme og vil bruke eksisterende ressurser til oljevern, noe som kan relateres til sameksistensargumentasjonen som vi har sett overfor. Artikkelen innledes på følgende måte:

”Nå har faglig forum og Oljedirektoratet lagt fram sine rapporter. De viser at dersom vi bygger ut dette området på riktig måte, kan vi sikre lav risiko og høy verdiskapning. Statoil ser store muligheter i Lofoten og Vesterålen. Her finnes noen av de mest lovende letearealene som ikke er åpnet på norsk sokkel. Å utnytte disse ressursene på en god måte vil gi store inntekter for Norge, og skape store ringvirkninger i regionen” (Statoil 2010b).

Her bruker Statoil rapporter for å underbygge sikkerhetstoposet med hensikt å minske motsetningsforholdet mellom verdiskapning og miljøhensyn, som miljøbevegelsen viser til. De argumenterer også for hvordan ringvirkningene vil generere inntekter til det norske samfunnet. Slik fremstiller Statoil seg selv som solidariske gjennom å omtale sin virksomhet som fellesskapets interesse. Dette gir inntrykk av selskapet som en ansvarlig samfunnsaktør, noe som står i kontrast til mistenkeliggjøringen fra miljøbevegelsen slik det blir beskrevet i avsnitt 6.1.3⁷⁷.

⁷⁷ 6.1.3 Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumsindustrien.

Artikkelen *FAQ: Hva med ulykken i Mexicogulften* lister opp tre spørsmål: ”Er ikke ulykken i Mexicogulften et godt argument mot oljeleting i Lofoten og Vesterålen?”, ”Kunne ulykken skjedd i Lofoten og Vesterålen?” og ”Hva ville blitt konsekvensene av et slikt oljeutslipp i Lofoten og Vesterålen?” (Statoil 2010d). Disse besvares kort og presist med å peke på lav risiko (sikkerhetstoposet), forklare at de ønsker å unngå slike ulykker (distanseringstoposet), samt referere til en rapport som peker på eventuelle konsekvenser av en slik ulykke (ibid). Oppslaget kan tolkes som en stille aksept for at Hauges spørsmål⁷⁸ oppfattes som relevant og ikke så usannsynlig som de første kommentarene fra petroleumsindustrien gir inntrykk av. Det står ingenting på Statoils nettsider om hvem som har stilt spørsmålene, eller hvem som svarer på dem. Det kan tenkes at det er disse spørsmålene Statoil oppfatter som de mest truende i medieoppslagene som omtaler deres virksomhet i sammenheng med ulykken i Mexicogulften. Dermed kan oppslagene vurderes som et forsøk på å modifisere det påtrengende problemet ved å besvare de kritiske ytringene fra oljeopposisjonen slik vi har sett i de foregående kapitlene.

Med hensyn til tidsaspektet og tilgjengelighet, ble de to oppslagene publisert midt i fellesferien i en mediekanal som en svært begrenset del av Norges avislesende publikum leser til daglig (Statoil 2010b,d). At Statoil valgte å ”besvare” medieoppslagene midt i fellesferien, understøtter hypotesen om at de ønsker færrest mulig overskrifter og minst mulig omtale fra mediene for øvrig. Hadde de ønsket å opplyse offentligheten om sitt syn på utvidet oljeleting i lys av Deepwater Horizon-ulykken, ville de ha valgt et annet tidspunkt og en annen kanal som hadde kapasitet til å nå frem til opinionen og den offentlige samtalen.

Med unntak av de overnevnte artiklene, tyder mitt materiale på at Statoils strategi var å holde en lav profil og unngå å kommentere koblinger vedrørende Mexicogulften.

7.2.2 Valg av taler – OLF som beskytter av merkevaren Statoil

Som vist i dette kapittelet, er det få tilfeller hvor petroleumsnæringen responderer direkte på sammenligningene miljøbevegelsen gjør i mediene. Likevel, kan olje- og gassnæringens handlinger forstås som en implisitt respons på disse. Artikkelen *Lund utstetter besøk i Vesterålen*⁷⁹ som ble publisert i Dagens Næringsliv 7. mai, viser hvordan Statoil kan tenkes å ville ha andre aktører enn selskapet selv til å kommentere i mediene (NTB 2010i).

Sammenlignet med Statoil, kan OLF påstås å være en betydelig større del av det offentlige ordskiftet i perioden jeg har studert. Det kan være mange årsaker til dette, en av de kan være

⁷⁸ *Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?* (Bellona 2010a).

⁷⁹ Se avsnitt 7.1.2 *Distanseringstoposet*.

hensynet til at Statoil er den største aktøren på norsk sokkel, og har mer å tape på å bli sammenlignet med katastrofeselskapet BP. OLF spiller en sentral rolle for petroleumsvirksomheten politisk sett, men de driver ikke direkte med petroleumsvirksomhet, og har derfor lite å tape kommersielt sett på være til stede i mediene. Statoil på sin side, er som nevnt avhengig av å opprettholde sin legitimitet og tillit i opinionen for å ha mulighet til å utvikle driften videre. Ved å ta til orde for olje- og gassnæringens interesser i kontroversielle debatter som denne, skåner OLF Statoil som merkevare og deres omdømme. Ved å argumentere for at økt sikkerhet gir lavere risiko, gir OLF inntrykk på vegne av olje- og gassnæringen av at de er opptatt av miljø og sosialt ansvar⁸⁰ uten at Statoils navn blir satt i direkte sammenheng med disse tiltakene (OLF 2010a,b,c,e). I tillegg til at dette er solide logosappeller refererende til faktiske saksforhold og konkrete tiltak, er tiltakene ethosbyggende og kan derfor tenkes å bidra til å styrke industriens omdømme.

Både administrerende direktør i OLF, Gro Brækken, og Statoil-sjef Helge Lund, fremstår som sterke og tydelige ledere. Begge er klare og tydelige i sine argumentasjoner, noe som er tillitsvekkende på petroleumindustriens vegne. Når Gro Brækken i artikkelen *Store forskjeller mellom norske og amerikanske oljeregler* fra 30. august vedkjenner at hun ikke kan påstå at en lignende ulykke *ikke* kan skje i Norge, utviser hun ydmykhet og refleksjon på en måte som gjør debatten mer nyansert og fragmentert (NTB 2010r). I Aftenpostens artikkel *Lund tør ikke gi garanti mot ulykker*, fra 11. juni, viser det seg at heller ikke Statoils leder vil love at petroleumsvirksomhet er risikofritt (Aftenposten 2010k). Petroleumindustriens valg av organisasjonenes øverste ledere som talere i media, viser at oljeletingsdebatten er et høyt prioritert anliggende for petroleumindustrien, og at debatten krever en fokusert og strategisk tilnærming dersom de skal oppnå velvilje hos myndigheter og opinion.

7.2.3 Bruk av identifikasjon – engasjementet uteblir

Som det også ble påpekt i avsnitt 6.2.7⁸¹, er saker som berører folk i nærhet av tid, sted, rom og relasjoner, effektive pathosappeller da disse evner å skape engasjement hos den enkelte (Campbell i Kjeldsen 2006). Argumentasjon med utgangspunkt i ringvirkningstoposet, impliserer positive samfunnsøkonomiske synergieffekter som økt sysselsetting og næringsutvikling. Dette er eksempler på bruk av identifikasjon fordi det kan skape engasjement i kraft av dette er aspekter som kan påvirke enkeltindividets hverdag. Bruk av ringvirkningstoposet er effektiv dersom publikum er inneforstått med dette. Denne

⁸⁰ Se avsnitt 7.1.1 *Sikkerhetstoposet*.

⁸¹ Avsnitt 6.2.7 *Pathosappeller – skape identifikasjon*.

inneforståtheten kan bidra til å bygge bro mellom det som kan se ut til å være avansert politikk med samfunnsøkonomisk brodd, og enkeltindividene som samlet utgjør opinionen. I følge Metzler handler identifikasjon om noe taleren kan oppnå ved å ha en sterk ethos, samtidig som han eller hun evner å skape sterke pathosappeller (Metzler i Heath 2001). Med tanke på at petroleumsindustriens talere holdt en lav profil som innebar korte og rasjonelle kommentarer, er det totalt sett begrenset med pathosappeller å spore fra petroleumsindustrien.

7.3 Fornuftsappeller – rettferdiggjøring av eksistens

Ved bruk av sikkerhetstoposet, distanseringstoposet og ringvirkningstoposet, hjemler petroleumsindustrien argumentene sine i konkrete forhold som OLFs sikkerhetstiltak, faktiske geografiske forskjeller mellom norsk og amerikansk petroleumsvirksomhet, og faktiske følger av utvidet næringsvirksomhet. Gehør for samtlige av disse argumentasjonene er essensielle for petroleumsindustriens eksistens.

Gjennom å underbygge argumentasjonene sine i ulike topoi, søker petroleumsindustrien anerkjennelse for sitt virke og tilstedeværelse med retoriske strategier basert på rasjonelle slutninger. Samfunnet forventer at industrien tar vare på både miljøet og de som jobber i tilknytning til industrien. Konkrete sikkerhetstiltak gir derfor belegg for å påstå at industrien respekterer omgivelsens forventninger til samfunnsansvar og skaper grunnlag for sikkerhetstoposet. For å imøtegå de omdømmetruende koblingene mellom norsk petroleumsvirksomhet og ulykken i Mexicogulfen, vises det til konkrete forskjeller mellom Statoil og ulykkesselskapet BP gjennom distanseringstoposet. OLF viste blant annet til en rapport⁸² som bekreftet forskjellene mellom de to selskapene og regelverkene de opererer under, noe som ga belegg for å hjemle argumentasjonen i distanseringstoposet. For å rettferdiggjøre risikoen og miljøbelastningen olje- og gassvirksomhet fører med seg, må industrien imidlertid også tilføre samfunnet noe konkret de kan se verdien av.

Med utgangspunkt i ringvirkningstoposet og henvisning til ulike rapporter, argumenterte petroleumsindustrien aktivt for hvordan utvidet virksomhet ville føre til økt sysselsetting og positive effekter for samfunnet som helhet. Fordi ringvirkningstoposet både er en rasjonell logosappell, styrker den troverdigheten til petroleumsindustrien ved å gi inntrykk av en oppriktig samfunnsengasjert industri. Ved at bruk av ringvirkningstoposet i tillegg har kapasitet til å engasjere og berøre lokalbefolkningen og den øvrige opinionen, kan denne argumentasjonen vurderes som petroleumsindustriens sterkeste og mest slagkraftige.

⁸² Beskrives i artikkelen *Store forskjeller mellom norske og amerikanske oljeregler* (NTB 2010r), fra 30.08.10.

8. Oppsummering og refleksjoner

Denne oppgaven viser hvordan ulykken i Mexicogulfen slo inn i norsk oljeletingsdebatt og endret den. Både mediernes, miljøbevegelsens og myndighetens håndtering av ulykken var med på å påvirke petroleumsindustriens retoriske situasjon. Analysene viser hvordan den latente polariseringen mellom to vitale verdier i dagens samfunn, ble tydeliggjort gjennom aktørens kommunikasjon, trigget av miljøbevegelsens opposisjonelle holdning til petroleumsvirksomhet. Hensynet til miljø og sosialt ansvar på den ene siden, og økonomi og verdiskapning på den andre, fremstod som to verdier som ikke kunne forenes, samtidig som at både myndigheter og petroleumsindustri etterstrebet å oppheve dette tilsynelatende motsetningsforholdet. Denne studien har vist hvordan norsk petroleumsindustri og dens interesser, håndterte de retoriske mulighetene – og begrensningene ulykken i Mexicogulfen genererte.

8.1 Påminnelse om risiko – en trussel for omdømme og legitimitet

I oppgavens fjerde kapittel identifiserte jeg petroleumsindustriens påtrengende problem. Gjennom analyse av de første medieoppslagene etter ulykken i Mexicogulfen, viste jeg hvordan Hauges spørsmål⁸³ fungerte som utløsende faktor for den retoriske situasjonen.

Ulykken inntraff to måneder før regjeringen skulle holde høringskonferanse i Svolve om en forvaltningsplan for områdene Barentshavet – Lofoten. Oljeutslippene som fulgte var en påminnelse om risiko forbundet med petroleumsvirksomhet i kystområder. Dette ble raskt utnyttet av de fremste skeptikerne til petroleumsvirksomhet – miljøbevegelsen. Bellona-leder Frederic Hauge stilte spørsmålet ”Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?” allerede dagen etter at ulykken var et faktum (Bellona 2010a). Dette spørsmålet ble repetert i flere medier i tiden som fulgte og etterlot seg en forventning om respons fra både myndighetene og olje- og gassindustrien.

I en rekke artikler og uttalelser lå fokuset på å sammenligne norsk petroleumsvirksomhet med ulykkesselskapet BP og ulykken i Mexicogulfen, nettopp for å forsøke å besvare Hauges spørsmål⁸⁴. Miljøbevegelsens uttalelser inneholdt påstander for at BP-ulykken er bevis for hvordan petroleumsvirksomhet og miljøhensyn ikke lar seg kombinere. Samtidig pekte de ut norske myndigheter som ansvarlige dersom en lignende ulykke skulle inntreffe, fordi staten som sentral som både eier og regulerer av norsk

⁸³ Se avsnitt 4.2.1 *Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?*

⁸⁴ Se avsnitt 4.2.2 *Sammenligninger*.

petroleumsvirksomhet. Med unntak av PTILs respons⁸⁵, viser studiens empiriske oversikt, Oljekalenderen, at verken myndigheter eller politikere kom på banen for å kommentere disse spekulasjonene, før i begynnelsen av juni (vedlegg 1).

En av petroleumsindustriens interesser, beskrives som ønsket om å få tilgang til flere områder til oljeleting- og virksomhet. Analysen viser at medieoppslagene og debatten som fulgte, hadde potensial til å svekke samfunnets tillit til at petroleumsindustrien kan drive sikker og trygg olje- og gassutvinning, og dermed true industriens legitimitet og omdømme. I verste fall for petroleumsindustrien, kunne dette begrense myndighetenes vilje til å tildele nye områder for petroleumsvirksomhet, eksempelvis i Lofoten og Vesterålen.

Petroleumsindustriens påtrengende problem beskrives som misforholdet mellom omgivelsenes, og dermed det retoriske publikums, oppfatninger av petroleumsvirksomhet, og måten industrien ønsker å bli oppfattet.

For å forstå hvordan petroleumsindustriens retoriske situasjon ble påvirket av medieoppslagene som sammenlignet norsk petroleumsindustri med ulykken i Mexicogulfen og dens omstendigheter, krevdes det en kartlegging av den retoriske situasjonens publikum og vilkår.

8.2 Publikums forventninger

Det retoriske publikum var mottakerne for aktørenes kommunikasjon. Opinionen ble studert som den petroleumsindustriens retoriske publikum, fordi den fungerer som bindeledd mellom borgernes holdninger og verdier, og regjeringens avgjørelser i forbindelse med oljeletingsdebatten (Waldahl 2007). I kapittelet om det retoriske publikum, beskrev jeg hvordan opinionen bidrar til å gi petroleumsindustrien lisens til å operere og er derfor viktig for både miljøbevegelsens, myndighetenes og ikke minst petroleumsindustriens kommunikasjon. Det retoriske publikum, er de som må overbevises for å løse det påtrengende problemet (Bitzer [1968] 1992). En analyse av upubliserte opinionsdata fra TNS Gallup ble gjort for å sette analysen av aktørenes kommunikasjon i perspektiv, ved å vise hvilke aspekter som er med på å forme opinionens holdninger til petroleumsvirksomhet og oljeletingsdebatten.

Det hersker liten tvil om at medieoppslagene fikk innflytelse på borgernes personlige dagsorden og påvirket opinionsklimaet, og satte sine spor i 2010-opinionen. Analysen av det retoriske publikum viser hvordan opinionen, og dermed det retoriske publikum, er

⁸⁵ Se avsnitt 4.2.4 *Petroleumstilsynets respons*.

fragmentert og komplisert akkurat som argumentene som omgir oljeletingsdebatten. En stor gruppe av de spurte i undersøkelsen, fant det vanskelig å ta stilling til hvilke verdier som bør ha størst betydning i petroleumsrelaterte spørsmål. Funnene viste at de som mente at miljø og sosialt ansvar er det viktigste hensynet å ta, kan tenkes å være de samme som er motstandere av at områdene rundt Lofoten og Vesterålen åpnes for oljeleting. Tilsvarende, kom det frem at medlemmer av opinionen som var positive til petroleumsvirksomhet, også var de som var tilbøyelige til å mene at økonomi og verdiskapning bør veie tyngst. I tillegg, viste analysen at en samlete tilliten til staten viste seg å være stor, uansett hvilken av de polariserte gruppene opinionen identifiserte seg med. Undersøkelsen viste også en tendens til at tilliten til petroleumsindustrien økte med kunnskapen om den, noe som igjen kan tolkes som at selv om medieoppmerksomheten til industrien var negativ, kan mengden av omtale øke tilliten.

8.3 Interessentenes håndtering – muligheter og begrensninger

Studien viser hvordan petroleumsindustriens mest sentrale berørte interessenter, miljøbevegelsen og myndighetene, fungerer som retoriske vilkår. Dynamikkene mellom petroleumsindustrien og dens berørte interessenter kom frem i utspillene og diskusjonene som oppstod i for- og etterkant av politiske hendelser. Sentralt her, stod høringskonferansen om utvidet forvaltningsplan for nordområdene som ble holdt i Svølvær den 8. juni.

Argumentasjonsanalysen avdekket hvordan aktørene strategisk tok i bruk ulike topoi og retoriske virkemidler for å få tilhørerne til å se saken i det perspektivet som var mest hensiktsmessig for deres standpunkt. I følge mine analyser, gjorde spesielt to topoi⁸⁶ seg gjeldende for miljøbevegelsen, mens myndighetene kommunikasjon var preget av tre tydelige topoi⁸⁷ som underbygget deres standpunkter til petroleumsvirksomhet. I tillegg til disse, viste analysen av de øvrige retoriske virkemidlene, ethos, logos og pathos, hvordan aktørenes kommunikasjon utgjorde et kommunikasjonsmønster som var med på å danne petroleumsindustriens kommunikasjonskontekst.

Min forskning viser at miljøbevegelsens forventede skepsis mot utvidet oljeleting- og virksomhet, i like stor grad var rettet mot myndighetene som mot petroleumsindustrien selv. Myndighetene sitter i en klemt posisjon. Som eier av majoriteten av aksjene i Statoil, er de ansvarlige for statens inntekter. Samtidig, skal de på vegne av det norske samfunnet og demokratiet, ta ansvar å regulere petroleumsvirksomhet på en måte som både gagnar miljø og

⁸⁶ Avmektighetstoposet og konsekvenstoposet.

⁸⁷ Sysselsettingstoposet, etterpåklokskapstoposet og det konstruktive konsekvenstoposet.

verdiskapning. Dette utgjør en potensiell legitimitetstrussel for myndighetene da tilliten fra begge de polariserte opinionsgruppene er stor og dermed forventer ulike prioriteringer. En inngående diskusjon hvorvidt myndighetene har en gunstig posisjon som eier og regulerer av petroleumsvirksomhet, er et komplekst forhold som må overlates til andre å studere. Fra petroleumindustriens perspektiv, kan statens eierskap tenkes å stille enda større forventninger til etisk framferd og til at selskapet følger lover og regler de er underlagt.

At petroleumindustriens svekkede legitimitet også førte til en mistenkeliggjøring⁸⁸ av myndighetene, kom tydelig frem i miljøbevegelsens topos-bruk. Gjennom bruk av *avmektighetstoposet*⁸⁹, brukte miljøbevegelsen BP-ulykken som en illustrasjon på hvordan et lignende scenario på norsk sokkel ville komme til å se ut, og viser til hvor avmektige petroleumindustrien kan være i møte med naturen⁹⁰. Sammenligningene ble også brukt av miljøbevegelsen for å stille norske myndigheter til ansvar *dersom* en lignende ulykke skulle inntreffe på norsk sokkel⁹¹. Dermed ble det lagt press på myndighetene som regulerer petroleumsvirksomheten og avgjør hvilke områder som kan åpnes for oljeleting- og utvinning. Miljøbevegelsens argumentasjon ble også hjemlet i *konsekvenstoposet*⁹². Denne argumentasjonen stilte både myndigheter og petroleumindustrien til veggs gjennom å legge ned påstander for at statens rolle som både eier og regulerer av petroleumindustrien, gjør at det er lett å påstå at de har lettere for å ta beslutninger som gir økonomiske målbare resultater, fremfor å vise til ulykker som aldri inntraff og vel bevarte natur- og fiskeriressurser. Dette kan identifiseres som en problematisering av statens dobbeltrolle.

Etter hvert som ulykkens omfang ble kjent og sammenligningene med norsk petroleumsvirksomhet ble gjort, endret myndighetene og politikerne sin måte å argumentere på. De gikk fra å fokusere på konkrete, målbare verdier som sysselsetting og næringsutvikling med utgangspunkt i *sysselsettingstoposet*⁹³, til å ta inn over seg de potensielle legitimitetstruslene som Mexico-ulykken utgjorde for petroleumindustrien, og gå over til en mer ydmyk argumentasjon med hjemmel i det jeg identifiserte som *etterpåkløkskapstoposet*⁹⁴. Jeg tolker dette som myndighetenes aksept for ulykkens relevans for norsk petroleumsvirksomhet og er dermed et uttrykk for vilje til å lære av ulykkesselskapet BPs feiltrinn. En kommunikasjonsstrategi med utgangspunkt i etterpåkløkskapstoposet, kan

⁸⁸ Se avsnitt 6.1.3 *Krigsretorikk og kriminalisering av petroleumindustrien*.

⁸⁹ Se avsnitt 6.1.1 *Avmektighetstoposet*.

⁹⁰ Se avsnitt 4.2.2 *Sammenligninger*.

⁹¹ Se avsnitt 4.2.3 *Ansvarliggjøring av myndigheter*.

⁹² Se avsnitt 6.1.2 *Konsekvenstoposet – mistenkeliggjøring av myndigheter og petroleumindustri*.

⁹³ Se avsnitt 6.2.1 *Sysselsettingstoposet*.

⁹⁴ Se avsnitt 6.2.2 *Etterpåkløkskapstoposet*.

oppfattes som myndighetenes forsøk på å imøtekomme samfunnets og miljøbevegelsens forventninger om en mer ydmyk holdning overfor en så omfattende katastrofe som Mexico-ulykken var. Med etterpåklokskapstoposet valgte myndighetene å bruke lærdommen som et argument for at norsk petroleumsssektor er styrket i videre drift. Dette kan vurderes som en legitimeringsstrategi fra myndighetene (i hovedsak OED) på vegne av petroleumsssektoren.

Mine analyser viste at myndigheter og politikere ikke var samstemte i hvordan de argumenterte for hvordan de mente norsk petroleumspolitikkk bør føres.

Miljøverndepartementet og SV tok i bruk et *konstruktivt konsekvenstopos*⁹⁵. Denne argumentasjonen handlet om å ta lærdom av ulykken, men i motsetning til OEDs etterpåklokskapsargumentasjon, gav de uttrykk for at det var viktig å bruke lærdommen til å utvise økt skepsis mot måten norsk petroleumsvirksomhet drives på. Verdiane Miljøverndepartementet og SV tuftet argumentasjonen sin på, har flere likheter med miljøbevegelsens opposisjonelle holdninger og var mer restriktive enn OED og olje- og energiministerens.

8.5 Petroleumindustriens håndtering

Petroleumindustrien var denne studiens subjekt. De berørte interessentenes kommunikasjon viste seg å påvirke petroleumindustriens retoriske situasjon både i positiv og negativ retning. Mens miljøbevegelsen og oljeopposisjonen åpenbart utgjorde en trussel for industriens omdømme, legitimitet og lisens til å operere, understøtter myndighetenes bruk av sysselsettingstoposet, og delvis etterpåklokskapstoposet, petroleumindustriens argumenter for egen virksomhet.

Analysene mine identifiserte tre topoi som petroleumindustrien brukte aktivt når de først var synlige i mediebildet. Oljekalenderen viser hvordan petroleumindustrien holdt fokus på at velutviklet teknologi kan oppheve det tilsynelatende motsetningsforholdet mellom å drive verdiskapning eller å ta miljøhensyn som miljøbevegelsen argumenterte for. Identifisert som *sikkerhetstoposet*⁹⁶, skapte denne argumentasjonen belegg for påstanden om at petroleumindustrien aktivt er opptatt av sikkerhet. For å ta avstand fra miljøbevegelsens og mediens sammenligninger slik de er skildret ovenfor, tok både Statoil og OLF også i bruk et *distanseringstopos*⁹⁷. Fra Statoils side, fremstod dette som en unnvikende strategi, hvor de valgte å la være å svare på spørsmål og unngikk situasjoner hvor de kunne bli koblet til

⁹⁵ Se avsnitt 6.2.3 *SV og Miljøverndepartementet: Konstruktivt konsekvenstopos*.

⁹⁶ Se avsnitt 7.1.1 *Sikkerhetstoposet*.

⁹⁷ Se avsnitt 7.1.2 *Distanseringstoposet*.

oljeletingsdiskusjonen på et tidspunkt der risikoen med petroleumsvirksomhet var et aktuelt tema i mediene. OLF på sin side, var mer synlige i sine kommentarer i mediene, og pekte aktivt på forskjeller mellom norsk og amerikansk petroleumsvirksomhet. Slik fremstår OLF som petroleumsindustriens mest synlige taler, noe som kan tenkes være en del av en strategi om å skåne Statoil som merkevare og dermed skåne selskapets legitimitet og omdømme. Med samme hensikt som OEDs sysselsettingstopos, tok petroleumsindustrien i bruk en argumentasjon som favnet noe bredere og som jeg identifiserte som *ringvirkningstoposet*⁹⁸. Denne argumentasjonen løftet frem positive samfunnsøkonomiske aspekter som økt sysselsetting, mulighet for sameksistens og øvrige synergieffekter for lokalmiljøene i områdene hvor det etableres petroleumsvirksomhet. Dette fremstår som en direkte overbevisningsstrategi for å oppnå velvilje blant opinionen og befolkningen og kan dermed tolkes som et forsøk på å moderere det påtrengende problemet og styrke sin lisens til å operere.

8.6 Avsluttende refleksjoner

Som mine analyser viser, er det grunn til å tro at petroleumsindustriens legitimitet ble svekket av miljøbevegelsens strategier, i hvert fall midlertidig. Funnene mine viser at forholdet mellom aktørene i oljeletingsdebatten er komplisert, og at miljøbevegelsen føler seg maktesløse i forhold til petroleumsindustriens tette samarbeid med den norske stat. Avviket mellom de berørte interessentenes (de retoriske vilkår) og opinionens (det retoriske publikums) forventninger, reflekterer de normene og verdiene problemet baseres på – nemlig uenigheten om økonomi og verdiskapning eller miljø og sosialt ansvar skal veie tyngst i petroleumspolitiske beslutninger.

Petroleumsindustriens samlede håndtering av koblingene til ulykken, viser en relativt passivt responderende industri som unngikk å snakke mer med mediene enn det som strengt tatt var nødvendig. Petroleumsindustriens håndtering av den retoriske situasjonen, vitnet om at de fryktet at samfunnet og opinionen skulle overbevises om at svaret på Hauges spørsmål var ”ja, en lignende ulykke kunne ha skjedd/kan skje på norsk sokkel”. Store deler av kommunikasjonen deres foregikk på egne nettsider, hvor de hadde full kontroll over innhold og vinkling i oppslagene. Både sikkerhetstoposet, distanseringstoposet og ringvirkningstoposet fremstår som legitimeringsstrategier da de søker en rettfærdiggjøring av petroleumsindustriens eksistens, basert på hva de antar samfunnets forventninger, lover og

⁹⁸ Se avsnitt 7.1.3 *Ringvirkningstoposet: sysselsetting, sameksistens og synergieffekter*.

verdier er. Bruk av disse argumentasjonsstrategiene benyttes for å overføre sitt verdisyn til sine tilhørere, det retoriske publikum, for å sikre sin lisens til å operere. Dermed utøves olje- og gassnæringens kommunikasjonsstrategier for å opprettholde og eventuelt utvide sin virksomhet med å skape velvilje i politiske kretser og i opinionen. Slik retter petroleumsindustrien seg mot det retoriske publikum og de retoriske vilkår for å modifisere og løse det påtrengende problemet.

Kommunikasjonskonteksten er ikke statisk. Aktørenes strategier er i stadig endring og et resultat av hverandres kommunikasjon, noe som gjør at kommunikasjonskonteksten stadig er i bevegelse og må vurderes kontinuerlig. Opinionsklimaet som omgir oljeletingsdebatten, beskrives som borgernes subjektive opplevelser av hvilke verdier som er viktige og mindre viktige basert på mediernes formidling av aktørenes argumenter og de kontekstuelle forhold. Som kapittel fem viser, spiller også sosiale og sosiokulturelle variabler inn i hvordan opinionen, og dermed det retoriske publikum, stiller seg til oljeletingsdebatten og petroleumsvirksomhet. Både petroleumsindustriens, myndighetenes og miljøbevegelsens argumenter fremstår som rasjonelle og fornuftsbaserte. De fremstår alle på en måte som signaliserer at de vil fremme det *de* mener er det beste for samfunnet. Som både opinionsundersøkelsen og mine studier viser, består den norske petroleumsuffentligheten av fragmenterte meninger og holdninger.

Likevel, kan det tenkes at dersom man identifiserer seg med miljøbevegelsens og oljeopponentenes holdninger, oppleves det som vanskeligere å ytre positive holdninger mot petroleumsvirksomhet, enn dersom man er positiv til petroleumsvirksomhet og i tillegg ønsker å vise at man er opptatt av miljø og sosialt ansvar. Slik kan normative aspekter spille en rolle for meningsdannelse i forbindelse med dette spørsmålet. Resultatene av opinionsundersøkelsen reiser et viktig spørsmål – har det negative fokuset svekket omdømmet til petroleumsindustrien, eller vil opinionens økte kunnskap føre til at den samlede tilliten styrkes på sikt? I opinionsundersøkelsen kommer det frem at respondentene har større tillit til norsk petroleumsvirksomhet, enn til utenlandske selskaper. Dette betyr at man ikke nødvendigvis kan sette likhetstegn mellom ulykkesselskapet BP og norsk virksomhet.

Litteraturliste

Allern, Sigurd (2001): *Nyhetsverdier. Markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Andersen, Øivind [1995] (2004): *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget

Berstad, Terje Løvold ved TNS Gallup (2004): *Petropol- Oljesektorens omdømme*. Internt dokument. Upublisert.

Bitzer, Lloyd F. [1968] (1992): *The Rethorical Situation*. Gjengitt i tidsskrift: *Philosophy & Rethoric*, Vol. 25, Selections from Volume 1, side. 1-14: Penn State University Press. URL: <http://www.jstor.org/stable/40237697>

Bruhn Jensen, Klaus (Red.) et. al (2002): *A handbook of Media and Communication Research. Qualitative and Quantitative Methodologies*. London: Routledge

Dozier, David M., Larissa A. Grunig og James E. Grunig (1995): *Manager`s Guide to Excellence in Public Relations and Communication Management*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Eide, Martin (red.) et.al (2001): *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Eide, Tormod, [1999] (2004): *Retorisk leksikon*, Fagernes: Spartacus Forlag
Grunig, James E. og Todd Hunt (1984): *Managing public relations*. New York: Holt, Reinhart and Winston Inc.

Fombrum, Charles J. og Cees B.M van Riel (2007): *Essentials of Corporate Communication. Implementing practices for effective reputation management*. Cornwall: Routledge.

Heath, Robert L. (red.) (2001): *Handbook of public relations*. Thousand Oaks, California: SAGE.

Hellevik, Ottar (2006 [2002]): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (1972): *Gallupdemokratiet. Bruk og misbruk av meningsmålinger*. Oslo: Det norske samlaget.

Internt dokument (2004), *Til rikdom og besvær. Interesse, kunnskap og holdninger til norsk petroleumsssektor*. Petropol-prosjektet, IMK ledet av Tore Slaatta. Upublisert.

Ihlen, Øyvind (2007): *Petroleumsparadisets. Norsk oljeindustri strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*. Oslo: Unipub

- Ihlen, Øyvind og Per Robstad [2004] (2007): *Informasjon & samfunnskontakt: Perspektiver og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg ([1999] (2006)): *Praktisk Argumentation*. København: Nyt Teknisk Forlag.
- Kjeldsen, Jens E. [2.utgave] (2006) : *Retorikk i vår tid - En innføring i moderne retorisk teori*, Fagernes: Spartacus Forlag
- Kjørup, Søren (2003): *Menneskevidenskaberne. Problemer og traditioner i humanioras videnskapsteori*. Fredriksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Leitch, Shirley og David Neilson (2001): *Bringing Publics Into Public Relations. New Theoretical Frameworks for Practice* i Robert L. Heath (red.), *Handbook of public relations*, s 127-138. Thousand Oaks, California: SAGE.
- McCombs, Maxwell (2004): *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Cambridge. Polity Press.
- Metzler, Maribeth S. (2001): *The Centrality of Organizational Legitimacy to Public Relations in Practice*, i Robert L. Heath (red.), *Handbook of public relations*, s 321-334. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Olje – og energidepartementet (2010i) [Faktahefte]: *Fakta 2010. Norsk Petroleumsverksemd*. Oslo: Olje- og energidepartementet.
- Rommetvedt, Hilmar (2002): *Politikkens allmenngjøring av den ny-pluralistiske parlamentarismen*. Bergen, Fagbokforlaget.
- TNS Gallup ved Berstad, Terje Løvold (2004): *Petropol- Oljesektorens omdømme*. Internt dokument. TNS Gallup/Universitetet I Oslo. Upublisert.
- Toth, Elizabeth L. og Robert L. Heath (1992): *Rhetorical and Critical Approaches to Public Relations*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Toulmin, Stephen (1958): *The Uses of Argument*. Cambridge: The University Press.
- Østbye, Helge og Karl Knapskog, Knut Helland, Leif Ove Larsen (2002): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Waldahl, Ragnar 2007: *Opinion og demokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kildeliste empiri

- Aftenposten (2010a), Hauge Mari Torsdotter, *Fant tykt lag av olje på havbunnen av Mexicogulfen*. Publisert 12.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3807753.ece>
- Aftenposten (2010b), Riis-Johansen på plass ved Mexicogulfen. Publisert 21.07.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3740252.ece>
- Aftenposten (2010c), *Mexico-utblåsningen kunne neppe ha skjedd utenfor Lofoten*. Publisert 15.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3812854.ece>
- Aftenposten (2010d), Hauge Frederic, *Oljelobbyens løgner*. Publisert 23.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3778715.ece>
- Aftenposten (2010e), Thorvaldsen Knut, *Følelser fremfor fakta*. Publisert 24.08.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3780917.ece>
- Aftenposten (2010f), Hauge Mari Torsdatter, *Enige om delelinje i Barentshavet etter 40 år*. Publisert 27.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3624992.ece>
- Aftenposten (2010g), Barstad Stine og Jon Dagsland Holgersen, *Slik kan et oljeutslipp ramme Lofoten*. Publisert 30.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/klimate/article3630598.ece>
- Aftenposten (2010h), Ask Alf Ole, *Vil lære om oljesølet*. Publisert 01.05.10. Tilgjengelig 27.06.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3631606.ece>
- Aftenposten (2010i), Ask Alf Ole, *Bellona: Dette er oljeindustriens Tsjernobyl*. Publisert 02.05.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3633041.ece>
- Aftenposten (2010j), Barstad Stine, *Fiskere syke av oljerydding*. Publisert 28.05.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/klimate/article3669602.ece>
- Aftenposten (2010k), *Lund tør ikke gi garanti mot ulykker*. Publisert 11.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/okonomi/innland/article3688844.ece>
- Aftenposten (2010l), Strand Eva Marie, *Oljekamp i Regjeringen*. Publisert 17.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/politikk/article3696874.ece>

- Aftenposten (2010m), Hauge Mari Torsdatter og Hanne Taalesen, *Erik Solheim: - Katastrofen i Mexicogulfen må få konsekvenser*. Publisert 16.07.10. Tilgjengelig 07.11.11 URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3734567.ece>
- Aftenposten (2010n), NTB, “- Statoil-ansatte har mistet tilliten til Helge Lund.” Publisert 29.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.aftenposten.no/okonomi/innland/article3879735.ece>
- Bellona (2009), *Oljefritt Lofoten og Vesterålen*. Publisert 04.11.09. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.bellona.no/factsheets/Olje utenfor lofoten og vesteralen>
- Bellona (2010a), Sæther Ruth Astrid, *Kunne det skjedd på norsk sokkel?* Publisert 23.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2010/1272034900.85
- Bellona (2010b), Sæther Ruth Astrid, *Giftige kjemikalier lekker ut på norsk sokkel*. Publisert 22.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2010/1271886758.07
- Dagens Næringsliv (2010a), *-Macondo er død*, Publisert 19.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1979037.ece>
- Dagens Næringsliv (2010b), *Statoil slakter oljeråd*. Publisert 04.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1911560.ece>
- Dagens Næringsliv (2010c), Stamnes Einar, *EU kan styre norsk olje*. Publisert 09.07.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1934012.ece>
- Dagens Næringsliv (2010d), Stamnes Einar, *Statoil lover 2000 nye jobber*. Publisert 28.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article2007147.ece>
- Dagens Næringsliv (2010e), Bjerke Espen, *Livredd på sokkelen*. Publisert 06.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1989038.ece>
- Dagens Næringsliv (2010f), Bjerke Espen, *Statoil prøvde å kneble varsler*. Publisert 12.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1993935.ece>
- Dagens Næringsliv (2010g), Bjerke Espen, *Her er årsaken til Deepwater Horizon-ulykken*. Publisert 08.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.dn.no/energi/article1971663.ece>
- Miljøverndepartementet (2010a), [Tale/artikkel], Solheim Erik, *Lærdommen fra Mexicogolfen*. Publisert 28.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: [http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/aktuelt/taler artikler/ministeren/erik_solheim/2010/Lardommen-fra-Mexicogulfen.html?id=613730](http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/aktuelt/taler_artikler/ministeren/erik_solheim/2010/Lardommen-fra-Mexicogulfen.html?id=613730)

- Morgenbladet (2010a), Hernes, Gudmund, *Overlat det til ekspertene!* Publisert 09.07.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100709/OBAKSIDEN/707099974>
- Naturvernforbundet (2010a), Larsen Anders Haug, *Olje og forurensning*. Oppdatert: 23.07.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: http://naturvernforbundet.no/energi/fossil_energi/olje/
- Naturvernforbundet (2010b), *Derfor er Naturvernforbundet mot en åpningsprosess*. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://naturvernforbundet.no/lofoten-vesteraalen-og-senja/derfor-er-naturvernforbundet-mot-aapningsprosess-article16575-1467.html>
- Nettavisen (2010a), Stavrum, Gunnar, *Marerittet for Lofoten*. Publisert 28.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.nettavisen.no/nyheter/article2893102.ece>
- Norsk Telegrambyrå 2011: *Om NTB*. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.ntb.no/>
- NRK (2010a), Staude Tone, BP: - *Oljeutlippene er stanset*. Publisert 15.07.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7211620>
- NRK (2010b), Carlsen Hege, *BP kjøper søkeord av Google*. Publisert 09.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7160761>
- NRK (2010c), *Det største oljeutslippet til havs*. Publisert 03.08.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7234251>
- NTB (2010a), Rønning Mats, *Ingen tro på lettet press mot Lofoten*. Publisert 28.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201004281253491004281447&serviceId=2>
- NTB (2010b), Andersen Jon Even, - *Oljekatastrofen gir økt skepsis mot boring i Lofoten*. Publisert 02.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006020624301006021852&serviceId=2>
- NTB (2010c), Rønning Mats, *Oljerapport gir jubel på begge sider*. Publisert 04.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006040736391006041737&serviceId=2>
- NTB (2010d), Rønning Mats, *Oljesølet får følger for Lofoten*. Publisert 08.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006081224051006081724&serviceId=2>

- NTB (2010e), *Utsetter høringsfrist for Lofoten*. Publisert 18.06.10. Tilgjengelig 07.11.11.
URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006180811151006180833&serviceId=2>
- NTB (2010f), - *Feil tidspunkt, mener fiskebåtrederne*. Publisert 23.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006231311121006231345&serviceId=2>
- NTB (2010g), Bjørnbakk Jan-Morten, *Oljeslaget står fortsatt om Lofoten*. Publisert 23.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006231452391006231605&serviceId=2>
- NTB (2010h), *Bellona varsler nytt rabalder*. Publisert 02.06.10. Tilgjengelig 07.11.11.
URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006020326111006020337&serviceId=2>
- NTB (2010i), *Lund utsetter besøk i Vesterålen*. Publisert 07.05.10. Tilgjengelig 07.11.11.
URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201005070524181005070944&serviceId=2>
- NTB (2010j), *Solheim til Mexicogolfen for å lære av katastrofen*. Publisert 15.08.10.
Tilgjengelig 07.11.11. URL: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201008151521541008151100&serviceId=2>
- NTB (2010k), *Provosert over uttalelser fra Statoil-sjef*. Publisert 04.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006041332001006041537&serviceId=2>
- NTB (2010l), *Statoil stanser leteboring i Mexicogolfen*. Publisert 01.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006011327251006011332&serviceId=2>
- NTB (2010m), *Oljeplattform evakueres*. Publisert 20.05.10. Tilgjengelig 29.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201005202347381005202354&serviceId=2>
- NTB (2010n), Schjetne Steinar, *Mener staten må tøyne Statoils vekst*. Publisert 28.07.10.
Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201007281142081007281832&serviceId=2>

- NTB (2010o), Gøystdal Anne M. og Alexander Vestrum, *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken*. Publisert 26.05.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201005260626031005261745&serviceId=2>
- NTB (2010p), Estep Mette, *Massiv kritikk av Statoils lokker rapport i nord*. Publisert 12.10.10. Tilgjengelig 07.11.11 URL: http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320101012RED101012_063208_VA_01&serviceId=2
- NTB (2010q), Bondevik Andreas, *Kommisjonen vil ikke ha borestans til havs*. Publisert 13.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320101013RED101013_164451_AB_00&serviceId=2
- NTB (2010r), Kristoffersen Svein, *Store forskjeller mellom norske og amerikanske oljeregler*. Publisert 30.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201008301222051008301414&serviceId=2>
- NTB (2010s), Rønning Mats, *SV: Oljetilhengere på vikende front*. Publisert 08.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201006071153301006071332&serviceId=2>
- NTB (2010t), Schetne Steinar, *Oljemotstandere mobiliserer miljøfestival*. Publisert 04.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201008042010191008041059&serviceId=2>
- NTB (2010u), Nilsen Kari Stokke, *BP-opprydding svekker ikke motstanden i nord*. Publisert 07.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201008071118531008071943&serviceId=2>
- NTB (2010v), Hovig Hege Pauline, *BP: - Mange årsaker til ulykken i Mexicogolfen*. Publisert 08.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320100908RED100908_101024_GB_02&serviceId=2
- NTB (2010w), *Halvorsen: - Har prøvd å drukne oljen*. Publisert 07.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201008071551511008071716&serviceId=2>
- NTB (2010x), *Motstand mot boring øker i nord*. Publisert 02.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320100902RED100902_064805_VA_01&serviceId=2

- NTB (2010y), Rønning Mats, - *Oljetilhengere er på defensiven*. Publisert 12.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320100912RED100909_113101_MA_00&serviceId=2
- NTB (2010z), Rønning Mats, *Trenger mer tid på Lofoten-svar*. Publisert 15.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320100915RED100915_123122_MA_01&serviceId=2
- NTB (2010æ), Bjørbakk Jan Morten, - *Lofoten kan utløse 300 milliarder i investeringer*. Publisert 29.06.11. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013201004221126541004221434&serviceId=2>
- NTB (2010ø), Løvås, Jostein, - *Utslipp øker motstand*. Publisert 29.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05500820100429FE908902DDD63D38F813AAB2429ED23F&serviceId=2>
- NTB (2010å), Bellona anmelder Statoil. Publisert 19.11.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320101119RED101119120116DA00&serviceId=2>
- Oljeindustriens Landsforening (2011a): *OLF Oljeindustriens Landsforening*. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://olf.no/no/Om-OLF/>
- Oljeindustriens Landsforening (2011b): *Konsesjonspolitik*. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://olf.no/no/Var-virksomhet/Naringspolitikk1/Konsesjonspolitik1/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010a), *Sikkerhetsnivået blir bedre i olje- og gassindustrien*, Publisert 22.04.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://olf.no/no/Nyhetsarkiv/HMS-og-drift/Sikkerhetsnivaet-bli-betere-i-olje-og-gassindustrien/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010b), *Norsk oljevern skal hjelpe i Mexicogolfen*. Publisert 04.05.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Miljo/Norsk-oljevern-skal-hjelpe-i-Mexicogolfen-/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010c), *Oljeindustrien med skreddersydd beredskap for Finnmark*. Publisert 26.05.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Miljo/Oljeindustrien-med-skreddersydd-beredskap-for-Finnmark/>

- Oljeindustriens Landsforening (2010d), *Rapport fra regjeringen viser store ringvirkninger i nord*. Publisert: 04.06.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Naringspolitikk/Rapport-fra-regjeringen-viser-store-ringvirkninger-i-nord/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010e), *Unik oljevernøvelse i Nordsjøen*. Publisert: 08.06.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Miljo/Unik-oljevernøvelse-i-Nordsjoen/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010f), *Utslipp fra olje- og gassindustrien 2009*. Publisert 17.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Miljo/Utslipp-fra-olje--og-gassindustrien-2009-/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010g), *Viktig utlysning fra regjeringen*. Publisert 24.06.10. Tilgjengelig: 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/Naringspolitikk/Viktig-utlysning-fra-regjeringen/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010h), *Seminar om ledelse og storulykkesrisiko*. Publisert 18.08.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Nyhetsarkiv/HMS-og-drift/Seminar-om-ledelse-og-storulykkesrisiko/>
- Oljeindustriens Landsforening (2010i), *Konsesjonssystemet*. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.olf.no/no/Var-virksomhet/Naringspolitikk1/Konsesjonspolitik1/Konsesjonssystemet/>
- Olje- og energidepartementet (2010a), [Pressemelding], *Økt kunnskap før nye tildelinger*. Publisert 08.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressesenter/pressemeldinger/2010/Okt-kunnskap-for-nye-tildelinger.html?id=607529>
- Olje- og energidepartementet (2010b), *Riis-Johansen held møte om sikkerheit på norsk sokkel*. Publisert 11.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/dep/olje--og-energiminister-terje-riis-johan/kalender/Riis-Johansen-held-mote-om-sikkerheit-pa-norsk-sokkel.html?id=607468>
- Olje- og energidepartementet (2010c), *Riis-Johansen inviterer til møte om Deepwater Horizon ulykken*. Publisert 07.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/dep/olje--og-energiminister-terje-riis-johan/kalender/riis-johansen-inviterer-til-mote-om-deep.html?id=613586>
- Olje- og energidepartementet (2010d), [Pressemelding], *Ny studie om ringvirkninger i nord*. Publisert 04.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressesenter/pressemeldinger/2010/-Ny-utredning-av-sammenhengen-mellom-petroleumsaktivitet-i-nord-og-syssetsettingen-pa-fastlandet-i-regionen.html?id=607224>

- Olje- og energidepartementet (2010e), [Pressemelding], *Petroleumsvirksomheten sysselsetter 206 000 personer*. Publisert 10.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressepenter/pressemeldinger/2010/Petroleumsvirksomheten-sysselsetter-206000-personer.html?id=608118>
- Olje- og energidepartementet (2010f), [Pressemelding], *Sikkerheten har høyeste prioritet*. Publisert 11.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressepenter/pressemeldinger/2010/Sikkerheten-har-hoyeste-prioritet.html?id=608289>
- Olje- og energidepartementet (2010g), [Pressemelding], *Tiltak for økt utvinning på norsk sokkel*. Publisert 22.09.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressepenter/pressemeldinger/2010/tiltak-for-okt-utvinning-pa-norsk-sokkel.html?id=614729>
- Olje- og energidepartementet (2010h), [Pressemelding], *265 milliarder fra petroleumsvirksomheten til fellesskapet*. Publisert 05.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressepenter/pressemeldinger/2010/265-milliarder-fra-petroleumsvirksomhete.html?id=619685>
- Olje- og energidepartementet (2007): *Olje og gass i nordområdene*. Publisert 09.02.07. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/olje_og_gass/Olje-og-gass-i-nordomradene.html?id=446933
- Petroleumstilsynet (2010a), [Pressemelding], *Deepwater Horizon og relevans til norske forhold*, Publisert 04.05.10. Tilgjengelig 27.06.11. URL:
<http://www.ptil.no/presserom/deepwater-horizon-oppfoelging-i-ptil-article6887-33.html>
- Petroleumstilsynet (2010b), [Pressemelding], *Prosjektgruppe i Petroleumstilsynet*, Publisert 02.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.ptil.no/presserom/deepwater-horizon-oppfoelging-i-ptil-article6887-33.html>
- Regjeringen (2010a), *Olje og gass*, Tilgjengelig 07.11.11. URL:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/olje_og_gass.html?id=1003
- Statistisk Sentralbyrå (2010a), [Forskningsrapport], *Petroleumsvirksomheten viktig for sysselsetting i Norge*. Publisert 10.06.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.ssb.no/forskning/artikler/2010/6/1275988665.54.html>
- Statoil (2010a), *Statens eierskap*, Publisert 30.09.07. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.statoil.com/no/investorcentre/share/shareholders/pages/stateownership.aspx>

Statoil (2010b), *Oljevern*. Publisert: 07.07.10 Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.statoil.com/no/ouoperations/farnorth/OilSpillResponse/Pages/Default2.aspx>

Statoil (2010c), *Mulighetene i nord*. Publisert 07.04.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.statoil.com/no/OurOperations/FarNorth/Pages/PossibilitiesFarNorth.aspx>

Statoil (2010d), *FAQ: Hva med ulykken i Mexicogolfen?* Publisert: 07.07.11. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.statoil.com/no/OurOperations/FarNorth/OilSpillResponse/Pages/FAQOilResponse.aspx>

Statoil (2010e), *Halvparten av alle oljejobber kan havne i nord*. Publisert 12.10.10. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://www.statoil.com/no/OurOperations/FarNorth/Pages/HalfOfAllOilJobsNorth.aspx>

Wikipedia (2011a): *Tsjernobyl-ulykken*. Tilgjengelig 07.11.11. URL:
<http://no.wikipedia.org/wiki/Tsjernobyl-ulykken>

Vedlegg 1: Oljekalender

20. april 2010: Oljeriggen Deepwater Horizon, eid av oljeselskapet BP, eksploderer utenfor Louisiana i Mexicogulfen. Elleve mennesker dør og 17 er skadet. Riggen brenner og synker i havet (NTB i NRK 2010a).

22. april 2010: 1500 meter under havoverflaten starter oljeutslippene i Mexicogulfen som ingen på dette tidspunktet aner omfanget av (NRK 2010a).

22. april 2010: OLF publiserer en artikkel på egne hjemmesider med tittelen *Sikkerhetsnivået blir bedre i olje- og gassindustrien* (Olf 2010a).

22. april 2010: Bellona sender ut en pressemelding om at de har anmeldt Statoil for utslipp av giftige kjemikalier på norsk sokkel (Bellona 2010b).

22. april 2010: NTB publiserer artikkelen – *Lofoten kan utløse 300 milliarder i investeringer*, som omhandler en rapport fra Lederne som hovedsakelig dreier seg om at en åpning av Lofoten, Vesterålen og Senja for oljeleting kan dempe fall i oljeinntekter og velferdsordninger når ”oljealderen er på hell”. Natur og Ungdom kaller dette ”virkelighetsfjernt tøv fra en oljelobby som begynner å bli desperat” (NTB 2010æ).

23. april 2010: Frederic Hauge stiller spørsmålet ”Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?” i en artikkel om Deepwater Horizon-ulykken. Tittel: *Kunne det ha skjedd på norsk sokkel?* (Bellona 2010a).

27. april 2010: Norges statsminister Jens Stoltenberg og Russlands statsminister Dimitrji Medvedev kommer til enighet rundt delelinjen i Barentshavet, førti år etter forhandlingene startet. Dette havområdet har rike fiskeforekomster og trolig betydelige petroleumsforekomster. Tittel: *Enige om delelinje i Barentshavet etter 40 år* (Aftenposten 2010f).

28. april 2010: Gunnar Stavrum i Nettavisen bruker ulykken i Mexicogulfen for å illustrere hvordan en lignende ulykke kan ramme norskekysten dersom man åpner Lofoten for

oljeleting. Hauge siteres på at ”- Leteboring er farlig, noe denne katastrofen er et tydelig bevis på (...)”. Tittel: *Marerittet for Lofoten* (Nettavisen 2010a).

NTB melder i et nyhetsklipp at oljemotstanderne ikke tror på et lettet press på Lofoten og Vesterålen til tross for en avklaring rundt delelinjen i Barentshavet. Tittel: *Ingen tro på lettet press mot Lofoten* (NTB 2010a) .

29. april 2010: Dagens Næringsliv publiserer en artikkel som omhandler hvordan president Barack Obamas planer for utvidet oljeleting blir møtt med økt skepsis på grunn av Mexico-ulykken. Statoil-sjef Helge Lund, responderer på følgende måte: ”Jeg vil ikke kommentere en situasjon vi ikke er del i, og det er for tidlig å si hvilke eventuelle følger dette kan få”. Tittel på artikkel: *Utslipp øker motstand* (NTB 2010ø).

30. april 2010: Aftenposten publiserer artikkelen *Slik kan et oljeutslipp ramme Lofoten* (2010g). Illustrasjoner viser hvordan kysten rundt Lofoten kan se ut dersom en ulykke tilsvarende Deepwater Horizon-ulykken skjer i Norge.

1.mai 2010: Leder i Bellona, Frederic Hauge, ankommer New Orleans sammen med amerikanske miljøorganisasjoner for å lære av ulykken. (Aftenposten 2010h). Tittel: *Vil lære om oljesølet*.

2.mai 2010: Frederic Hauge lar seg intervju av Aftenposten i Louisiana der oljerestene driver i land. Han påpeker at Mexico-ulykken vil ramme oljebransjen slik Tsjernobyl-ulykken som gjorde med atomkraft: at den ble ”politisk uspiselig”. Tittel: *Bellona: dette er oljeindustriens Tsjernobyl* (Aftenposten 2010i).

4.mai 2010: OLF melder på egne nettsider om at de har blitt ønsket av BP til å bistå med opprydningsarbeidet. Tittel: *Norsk oljevern skal hjelpe i Mexicogolfen* (OLF 2010b).

Petroleumstilsynet (PTIL) sender ut en pressemelding om situasjonen i Mexicogulven, spesielt henvendt til norske medier som søker koblinger mellom norske og amerikanske forhold. Det presiseres at PTIL ikke kjenner til årsaken, men at de prøver å få så mye informasjon som mulig ut av hvordan dette kunne skje, for å unngå lignende ulykker på norsk sokkel (Petroleumstilsynet 2010a).

7.mai 2010: PTIL oppretter en intern prosjektgruppe som skal ta stilling til ulike scenarioer knyttet til ulykken. Mål: vurdere alle faser av hendelsen opp mot norske forhold og regelverk slik at endringer kan tas om nødvendig (Petroleumstilsynet 2010a).

Statoil-sjef Helge Lund utsetter besøk i Vesterålen på grunn av ulykken i Mexicogulften. Begrunner det med at det er ”veldig mye fokus på ulykken i Mexicogulften og å sammenligne det med Lofoten og Vesterålen”. Tittel: *Lund utsetter besøk i Vesterålen* (NTB 2010i).

20.mai 2010: NTB: 89 ansatte på oljeplattformen Gullfaks C i Nordsjøen ble evakuert på grunn av trykkendring i brønn. En av to sikkerhetsventiler sluttet å fungere og Statoil fryktet en ukontrollert utblåsning. Tittel: *Oljeplattform evakueres* (NTB 2010m).

26. mai 2010: OLF publiserer en artikkel om at Norsk Oljevernforening (NOFO) lanserer en ny strategi for oljevernberedskap i Finnmark. Fokuset ligger på at fiskerne i området skal inneha beredskap i forbindelse med økt virksomhet i nordområdene. Denne strategien ble presentert på Beredskapskonferansen i Tromsø. Tittel: *Oljeindustrien med skreddersydd beredskap for Finnmark* (OLF 2010c).

26. mai 2010: NTB publiserer artikkelen *Bellona mener politiet må etterforske Gullfaks C-saken*. Hauge uttaler: ” – Jeg er rasende over at Statoil ikke har villet kommentere dette tidligere. Det viser hvor redde de er for at det skal trekkes paralleller til den store ulykken i Mexicogulften.” Videre uttrykker han at Gullfaks C-utslippene har ”storulykke-potensial” og hendelsene er ”drepende for oljeindustriens påstander om sikkerhet på norsk sokkel”. (NTB 2010o).

28.mai 2010: Artikkel i Aftenposten: *Fiskere syke av oljerydding*. Kjemikaliene BP bruker til oljerydding, brukes ikke i Norge. En viss kobling mellom amerikanske og norske forhold. Det skrives også at oljen i Norge er lettere en den som pumpes opp i Mexicogulften (Aftenposten 2010j).

1.juni 2010: NTB. Amerikanske myndigheter stanset 33 pågående leteboringer i Mexicogulften. To av disse var drevet av Statoil. Tittel: *Statoil stopper leteboring i Mexicogulften* (NTB 2010l).

2.juni 2010: NTB publiserer artikkel med tittel *Oljekatastrofen gir økt skepsis mot boring i Lofoten*. Her uttaler PTIL seg, oljeselskapet North Energy, Bellona, markedsanalytiker fra Nordea Markets, NHH-professor Røgnvaldur Hannesson ++. ”Frederic Hauge påpeker at det som har skjedd i Mexicogulften også må få konsekvenser for norsk sokkel (NTB 2010b) .

Samme dag kommer NTB med nyhetsmeldingen: *Bellona varsler nytt rabalder*. Frederic Hauge fra Bellona mener at det som skjedde i Mexicogulften også har skjedd på norsk sokkel (NTB 2010h) .

4.juni 2010: Artikkel i Dagens Næringsliv: *Statoil slakter oljeråd*. Statoil mener at Havforskningsinstituttet gir sterkt kritikkverdige råd. Statoil viser til lav sannsynlighet for ulykker (Dagens Næringsliv 2010b).

4.juni 2010: OED la frem en rapport som viser til regionale ringvirkninger i områdene Barentshavet – Lofoten i forbindelse med utvidet oljevirkosomhet (OED 2010d). ”Rapporten viser at petroleumsvirkosomhet vil føre til økt sysselsetting, bredere næringsgrunnlag og flere kompetansearbeidsplasser i regionen.” (OED 2010d). Link til rapporten finnes på OEDs hjemmesider. I følge Gro Brækken, administrerende direktør i OLF, slår i rapporten (...) fast at olje- og gassvirkosomhet vil være en viktig faktor for videre vekst og et bredere tilbud av kompetansearbeidsplasser” (Olf 2010d). De negative konsekvensene nevnes ikke i OLFs melding.

NTB publiserer nyhetsklippet *Oljerapport gir jubel på begge sider*. Både miljøbevegelsen og oljenæringen tok godt i mot denne rapporten (NTB 2010c).

4.juni 2010: NTB. Lederen av Stortingets energi- og miljøkomité, Erling Sande (SV), lar seg provosere av Øystein Michelsens (Statoils øverste sjef på norsk sokkel) beskrivelse av debatten i Norge rundt oljekatastrofen i Mexicogulften som følelsesladd. Tittel: *Provosert over uttalelser fra Statoil-sjef* (NTB 2010k).

8.juni 2010: Regjeringen holder høringskonferanse i Svolvær. Miljøvernminister Erik Solheim (SV) varsler at den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet - Lofoten som var

planlagt ferdig i 2010, er utsatt til 2011. Årsaken er Deepwater Horizon-ulykken (NTB 2010d).

Olje- og energiminister Terje Riis Johansen (SP) slår under høringskonferansen fast at oljesølet i Mexicogulfen også vil legge føringer for arbeidet med forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten (OED 2010a).

8. juni 2010: NTB publiserer artikkelen *SV: Oljetilhengere på vikende front*. Oljemotstandere sier de seiler i medvind, mens Haltbrekken fra Naturvernforbundet mener det ikke er lurt å undervurdere sine motstandere. Olf's informasjonssjef Sigbjørn Aanes sier ”Vi skal dessuten være forsiktige med å trekke inn ulykken i Mexicogolfen i den norske debatten. Til det er forskjellene for store” (NTB 2010s).

8.juni. 2010: OLF rapporterer om en ”unik oljevernsovelse i Nordsjøen”. Med godkjenning fra myndighetene slipper de ut ekte olje for å teste nytt utstyr og teknologi. (OLF 2010e)

9.juni 2010: Reuters melder om at BP har kjøpt opp søkeord som ”oil spill”, ”volunteer” og ”claims” hos søkemotorselskapet Google. En talsmann for selskapet hevder det er for å gjøre det enklere for folk å komme direkte til informasjonen om oljekatastrofen og ikke for å kontrollere informasjon for journalister og medier (NRK 2010b).

10.juni 2010: OED viser til en SSB-rapport om petroleumsvirksomhetens betydning for produksjon og sysselsetting i Norge. Åtte prosent av sysselsettingen skyldes etterspørsel i petroleumsnæringen = 206 000 sysselsatte . Tittel: *Petroleumsvirksomheten sysselsetter 206 000 personer* (OED 2010e). Rapporten: (SSB 2010a).

11. juni 2010: Terje Riis-Johansen og arbeidsminister Hanne Bjurstrøm har holder møte med de største aktørene på norsk sokkel om sikkerhet i norsk petroleumsvirksomhet. Tittel: *Sikkerhet har høyeste prioritet* (OED 2010f).

Aftenposten publiserer et artikkel med uttalelser fra blant annet Statoil-sjef Helge Lund i forbindelse med møtet med olje- og energidepartementet. Tittel: *Lund tør ikke gi garanti mot ulykker*. (Aftenposten 2010k).

17.juni 2010: OLF publiserer en lengre artikkel på egne sider med utdrag fra en rapport som i viser utslipp fra olje- og gassindustrien 2009. Tittel: *Utslipp fra olje- og gassindustrien 2009* (OLF 2010f).

Aftenposten refererer til høring fra faglige instanser hvilke felter som bør åpnes og ikke. Olje- og energiministeren vil åpne 100 nye felter, seks av disse ligger rett sør for Lofoten og Vesterålen. Leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken, sier at dersom Riis-Johansen åpner for slike felter, har han ”overhodet ikke tatt innover seg ulykken i Mexico”. Tittel: *Oljekamp i regjeringen*. (Aftenposten 2010l).

18.juni 2010: Fristen for å komme med uttalelser til forvaltningsplanen for Lofoten og Vesterålen blir forlenget til 15.september. Tittel: *Utsetter høringsfrist for Lofoten* (NTB 2010e).

23. juni 2010: (NTB) Fiskebåtredernes Forbund mener at Terje Riis-Johansen burde ha ventet med utlysningen av den 21. konsesjonsrunden til etter man visste årsaken av ulykken i Mexicogulven. Tittel: *Feil tidspunkt, mener fiskebåtrederne*. (NTB 2010f).

(NTB) Ordbryting mellom partene om oljeblokker som ble åpnet for oljeleting. To av dem grenset til områder i nærheten av området som omfattes av forvaltningsplanen for Lofoten, Vesterålen og Senja. Haltbrekken kaller det snikåpning. Tittel: *Oljeslaget står fortsatt om Lofoten* (NTB 2010g).

24.juni 2010: Regjeringen lyser ut 94 blokker (geografiske områder på norsk sokkel) i 21. konsesjonsrunde. Direktør for næringspolitikk i OLF, Alfred Nordgård, kommenterer at dette var på tide og at etter tildelingen i våren 2011, vil næringen ha god tid til å lære av ulykken i Mexicogulven. Tittel: *Viktig utlysning fra regjeringen* (OLF 2010g).

7.juli 2010: Statoil publiserer to artikler på egne hjemmesider: *Oljevern* (Statoil 2010b) og *FAQ: Hva med Mexicogulven?* (Statoil 2010d). Disse publiseres midt i fellesferien, der debatten har stilnet betraktelig.

9. juli 2010: Artikkel i DN om at Terje Riis-Johansen fortsatt ikke vet hvordan europeisk oljeregulering etter Deepwater Horizon-ulykken vil påvirke Norge. + Utklipp av regjeringens oppfølgingsplan etter Deepwater Horizon. Tittel: *EU kan styre norsk olje*. (DN 2010c).

Samme dag publiserer Morgenbladet en artikkel av professor og forsker Gudmund Hernes. I *Overlat det til ekspertene!* skriver Gudmund Hernes friskt om hvordan BP har håndtert oljekatastrofen mer som et PR-problem enn som en naturkatastrofe. Han peker på områder hvor han mener at BP har handlet uryddig, mener dette må få følger for norsk forvaltning og advarer Norge mot å slå seg til ro med "It can't happen here" (Morgenbladet 2010a).

15. juli 2010: BP melder om at utslippene er stanset for første gang siden de startet i april i *Oljeutslippene er stanset*. (NRK 2010a).

16. juli 2010: Artikkel i Aftenposten forteller at Miljøvernminister Erik Solheim bekymret fordi oljeutslippene i Mexicogulften er verre enn de verst tenkelige kalkulerte scenarioene i Norge. Tittel: *Erik Solheim: - Katastrofen i Mexicogulften må få konsekvenser*. (Aftenposten 2010m)

21. juli 2010: Olje- og energiminister Terje Riis Johansen ankommer Mexicogulften for å få en oversikt over omfanget av oljekatastrofen publisert i artikkelen *Riis-Johansen på plass i Mexicogulften* (Aftenposten 2010b).

28. juli 2010: NTB melder i artikkelen *Mener staten må tøyle Statoils vekst* at professor i petroleumøkonomi ved BI, Øystein Nordeng, mener at dersom Statoil blir rammet av samme oljekatastrofe som BP, vil de gå konkurs (NTB 2010n).

3. august 2010: Amerikanske myndigheter melder at om lag 4,9 millioner fat olje har lekket ut i Mexicogulften, av dette anslås rundt 800 000 liter som samlet opp gjennom opprydningsarbeidet (NRK 2010c).

4. august 2010: NTB publiserer artikkelen *Oljemotstandere mobiliserer med miljøfestival*. Miljøfestival i nord. Lars Haltbrekken fra Naturvernforbundet sier at høsten og vinteren 2010 blir avgjørende i kampen mot oljevirkosomhet utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. (NTB 2010t).

7. august 2010: NTB melder om at *BP-opprydding ikke svekker oljemotstanden i nord*. Her mener Haltbrekken og Naturvernforbundet at forskjellene er for store til at opprydning i Mexicogulften beviser at det samme kan gjennomføres i områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja (NTB 2010u).

NTB publiserer artikkelen *Halvorsen: - Har prøvd å drukne oljen samme dag*. Her uttaler Kristin Halvorsen (SV) på Naturvernforbundets miljøfestival at hun ikke tror at oljen i Mexicogulften er ryddet opp, men har sunket 1- 1,5 meter lengre ned og at det tilsynelatende vellykkede opprydningsarbeidet i USA ikke endrer på debatten om oljeleting i nord. Hun konkluderer med følgende: ”- BP er ikke noe cowboyselskap. Det er et stort, internasjonalt selskap som har hatt et godt renommé. Ulykken viser hvor sårbart det er. Det jeg tar med meg fra ulykken er hvordan næringsinteresser trues av oljevirkosomheten, sier statsråden.” (NTB 2010w).

15. august 2010: NTB melder i artikkelen *Solheim til Mexicogulften for å lære av katastrofen* at miljøvernminister Erik Solheim skal reise til Mexicogulften for å lære av skadene. Solheim uttaler også at utslippene helt klart har dempet entusiasmen over oljeleting her til lands (NTB 2010j).

18.august 2010: OLF publiserer artikkelen *Seminar om ledelse og storulykkerisiko* (OLF 2010h).

23.august 2010: Bellona-leder Frederic Hauge går hardt ut mot oljebransjen i debattinnlegget *Oljelobbyens løgner* som ble publisert i Aftenposten. Han antyder at norsk petroleumsvirkosomhet er like risikofylt som den amerikanske, men at mektige lobbyister får folk til å tro at norsk petroleumsvirkosomhet er sikrere (Aftenposten 2010d).

24. august 2010: Knut Thorvaldsen, direktør for HMS og Drift i Olf, responderer på Frederic Hauges innlegg i Aftenposten med samme mynt. I debattinnlegget *Følelser fremfor fakta* gir Thorvaldsen Bellona-lederen kritikk for å ikke sjekke fakta godt nok før han uttaler seg, samtidig som han selv utdyper OLFs sikkerhetspolitikk (Aftenposten 2010e).

28.august 2010: Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim holder tale hvor han forteller om sin opplevelse av omfanget i Mexicogulfen og hvordan dette ville ha blitt håndtert i Norge. Han har en tydelig retorikk som dreier seg om å overbevise om at oljeleting i Barentshavet ikke er noen god løsning. Tittel: *Lærdommen fra Mexicogulfen* (Miljøverndepartementet 2010a).

30.august 2010: OLF kommenterer en rapport som Veritas har gjennomført på vegne av OLF som sammenligner det norske og det amerikanske petroleumsregelverket. OLF konkluderer med at det norske regelverket har flere sterke sider enn det amerikanske, men de kan likevel ikke utelukke at en ulykke som Deepwater Horizon også kunne ha skjedd her til lands. Tittel: *Store forskjeller mellom norske og amerikanske oljeregler* (NTB 2010r).

2.september 2010: NTB melder om at en undersøkelse fra InFact viser at mens motstand mot oljeleting i Lofoten og Vesterålen øker i Nord-Norge, er østlendinger mer positive. På landsbasis meldes det om at 60 prosent av befolkningen er positive til oljeleting. Tittel: *Motstand øker mot boring i nord*. OLFs næringspolitiske direktør, Alfred Nordgård, mener at oljemotstanden er mindre enn forventet etter ulykken i Mexicogulfen. (NTB 2010x).

7.september 2010: Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen inviterte til møte i OED om Deepwater Horizon-ulykken (OED 2010c).

8. september 2010: NTB melder om at BPs granskningsrapport begrunner oljekatastrofen med teknisk og menneskelig svikt. Lars Haltbrekken fra Naturvernforbundet konkluderer med at dette beviser at det umulige er mulig og at det er lett å trekke paralleller til norske forhold (NTB 2010v).

12. september 2010: Forskningsfartøyet Oceanus melder fra om funn av et kompakt lag med oljete sediment på havbunnen i nærheten av der utslippene fant sted. Dette sees på som en bekreftelse på at oljen ikke har fordampet, men lagt seg på havbunnen i tykke lag på opp til fem centimeter. Tittel: *Fant tykt lag av olje på havbunnen av Mexicogulfen* (Aftenposten 2010a).

NTB melder om at miljøvernminister Erik Solheim mener at ulykken i Mexicogulften har drevet både norske og utenlandske tilhengere av oljevirkosomhet på defensiven. Tittel: *Oljetilhengere på defensiven* (NTB 2010y).

15. september 2010: Aftenposten publiserer artikkelen *Mexico-utblåsningen kunne neppe ha skjedd utenfor Lofoten*. Viser til at Oljedirektoratet publiserer en rapport som viser at på grunn av dybdeforhold og geologiske forhold ville utblåsningsraten (mengde olje lekket ut) vært betydelig mindre i Lofoten, enn det som lekket ut i Mexicogulften (Aftenposten 2010c).

NTB melder om at Bellona, Naturvernforbundet og Natur og Ungdom ikke klarer å gjøre ferdig høringsuttalelsen om oljevirkosomhet utenfor Lofoten innen fristen. Bellona-Hauge sier at ulykken i Mexicogulften er årsaken. Tittel: *Trenger mer tid på Lofoten-svar* (NTB 2010z).

19. september 2010: Dagens Næringsliv melder i artikkelen *Macondo er død* om at Macondo-brønnen blir erklært død og utgjør ingen videre trussel for Mexicogulften. Etter den statlige aksjonen regnes det med at ca 4,9 millioner fat olje har lekket ut. (Dagens Næringsliv 2010a) .

22. september 2010: OED sender ut pressemelding om at Terje Riis-Johansen mottok rapport fra et ekspertutvalg som skulle foreslå tiltak for å øke utvinningene på norsk sokkel. Tittel: *Tiltak for økt utvinning på norsk sokkel* (OED 2010g).

5. oktober 2010: OED sender ut pressemeldingen *265 milliarder fra petroleumsvirksomheten til fellesskapet*, om inntektene fra norsk petroleumsvirksomhet. Viser til at aktivitetsnivået fortsatt er høyt og at Pensjonsfondet nå nærmer seg 3000 milliarder kroner (OED 2010h).

12. oktober 2010: NTB melder om at ”Statoil lokker med 120 millioner i nord” og mener at utbygging på Nordland 6 og 7 utenfor Lofoten vil gi 2000 varige arbeidsplasser. Oljemotstanderne tviler. Tittel: *Massiv kritikk av Statoils lokker rapport i nord* (NTB 2010p).

13. oktober 2010: NTB melder om at EU-kommisjonen mener at EU-landene trenger strengere regulering for oljeboring til havs etter ulykken i Mexicogulften. Bellona-Hauge fornøyd med de foreslåtte tiltakene. Usikkert om disse blir EØS-relevante og dermed aktuelle for Norge. Tittel: *Kommisjonen vil ikke ha borestans til havs* (NTBq).

28.oktober 2010: Konsernsjef i Statoil, Helge Lund, er på reise i Lofoten og Vesterålen for å samle støtte. Han viser til en ringvirkningsrapport som kalkulerer med en åpning i disse områdene vil resultere i 2000 nye arbeidsplasser. Tittel: *Statoil lover 2000 nye jobber* (Dagens Næringsliv 2010d).

11.november 2010: NTB melder om at Bellona anmelder Statoil for brudd på innretnings-, ramme-, styrings-, og aktivitetsforskriften. Tittel: *Bellona anmelder Statoil* (NTB 2010å).

Våren 2011: Regjeringen skal ta stilling til om den skal be om en konsekvensutredning av oljeboring utenfor Lofoten og Vesterålen.

Vedlegg 2: Tabelliste

Tabell 1: Syn på oljeselskapenes virksomhet og statlig engasjement (prosent)

Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet? (i stor/svært stor grad)	84
Mener du at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning? (i stor/svært stor grad)	38
Bør den norske statens direkte engasjement på norsk sokkel reduseres? (i stor/svært stor grad)	19
Er oljeselskapenes virksomhet i Norge en trussel for natur og miljø? (i stor/svært stor grad)	29

(Kilde: Internt dokument 2004:7-8)

Tabell 2: Tillit til oljeselskapene

	liten	middels	Stor
Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste?	19	43	37
Er miljøinformasjon fra norske og internasjonale oljeselskaper troverdig?	29	47	22
Er Statoil og Norsk Hydro mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale oljeselskaper?	28	33	28

(Kilde: Internt dokument 2004:8)

Tabell 3: Holdninger og region (prosent)

	Øst	Vest	Nord	totalt
Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet? (i stor/svært stor grad)	85	87	78	84
Norsk Hydro og Statoil må konkurrere internasjonalt med samme økonomiske mål som andre internasjonale oljeselskaper (enig)	87	89	81	72
Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil. (enig)	65	67	78	70
Oljefondet bør i større grad benyttes til finansiering av offentlige oppgaver enn i dag. (enig)	62	65	75	66
Oljeindustrien trenger lavere skatter for å øke produksjonen i Norge. (enig)	16	26	17	18
Oljevirkosmheten i kyst- og havområder i Nord-Norge bør være svært lav. (enig)	55	50	60	55
Lofoten bør aldri åpnes for oljeleting. (enig)	42	33	55	43
Oljeutvinning er betydelig mindre forurensende og risikofyllt enn tidligere. (enig)	63	69	67	65
Er oljeselskapenes virksomhet i Norge en trussel for natur og miljø? (i stor/svært stor grad)	29	26	32	30
For å skape arbeidsplasser er det riktig å ta miljømessig risiko. (enig)	25	28	31	28
Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste? (i stor/svært stor grad)	36	39	31	36

(Kilde: Internt dokument 2004:19)

Tabell 4: Stemmegivning og sektorvennlige holdninger (prosent)

	AP	FrP	H	KrF	Ky	RV	Sp	SV	V	<i>tot.</i>
Har du tillit til at oljeselskapene i Norge ivaretar samfunnets beste? (i stor/svært stor grad)	38	39	47	39	36	5	18	20	40	37
Er miljøinformasjon fra norske og internasjonale oljeselskaper troverdig? (i stor/svært stor grad)	23	32	27	18	18	11	21	11	13	22
Er Statoil og Norsk Hydro mer etisk og sosialt ansvarlige enn andre, internasjonale oljeselskaper? (i stor/svært stor grad)	32	26	34	33	25	11	34	26	25	28
Det var en riktig beslutning å åpne for gassproduksjon og oljeleting i Barentshavet. (enig)	60	74	74	43	70	5	49	32	26	57

(Kilde: Internt dokument 2004:38)

Tabell 5: Stemmegivning og syn på oljen/statlig engasjement (prosent)

	AP	FrP	H	KrF	Ky	RV	Sp	SV	V	<i>tot.</i>
Har utvinning av olje i Nordsjøen vært til fordel for det norske samfunnet? (i stor/svært stor grad)	86	75	94	94	70	53	74	81	87	84
Er norsk økonomi blitt for avhengig av oljeindustrien i Norge? (i stor/svært stor grad)	76	77	75	77	70	72	66	74	79	75
Bør den norske statens direkte engasjement på norsk sokkel reduseres? (i stor/svært stor grad)	17	20	23	8	18	16	3	16	25	19
Staten bør i all fremtid være den største eieren i Statoil. (enig)	78	59	52	71	82	95	98	82	73	70
Mener du at politikerne har hatt kontroll over norsk oljeutvinning? (i stor/svært stor grad)	39	34	51	48	55	11	38	31	38	38

(Kilde: Internt dokument 2004:35)

Tabell 6: Opinionens meninger om hva som bør veie tyngst i beslutninger som vedrører petroleumsindustrien: